



**YARATICI DRAMANIN SINIF ORTAMINDAKİ ETKİLEŞİM
ÖRÜNTÜSÜNE ETKİSİ**

Gülay Özden Ercan

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
DRAMA VE EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren bir (1) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gülay

Soyadı : ÖZDEN ERCAN

Bölümü : Drama ve Eğitim

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Yaratıcı Dramanın Sınıf Ortamındaki Etkileşim Örüntüsüne Etkisi

İngilizce Adı : Creative Drama's Effect on Interaction Pattern in the Classroom

Environment

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.


Gülay ÖZDEN ERCAN

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gülay Özden Ercan tarafından hazırlanan “Yaratıcı Dramanın Sınıf Ortamındaki Etkileşim Örüntüsüne Etkisi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Drama ve Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Gıyasettin Aytaş

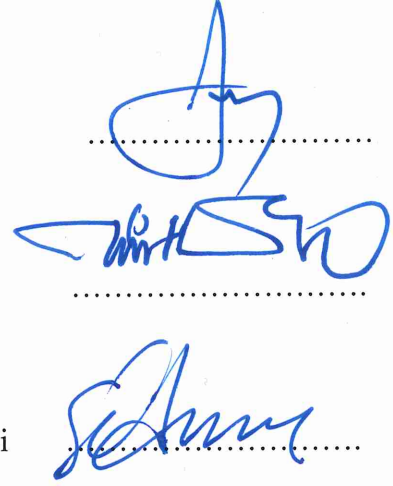
Drama ve Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Türker Eroğlu

Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Serdar Odacı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi



Tez Savunma Tarihi: 20/12/2019

Bu tezin Drama ve Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü:

Prof. Dr. Selma YEL

.....

TEŞEKKÜR

Çalışmamın planlanması, uygulanması ve sonuca ulaşmasındaki destekleri ile motivasyonumu arttıran Sayın Hocam ve danışmanım Prof. Dr. Gıyasettin Aytaş’a saygılarımı sunar, teşekkür ederim.

Araştırmam süresince desteğini eksik etmeyen Karacaoğlan İlkokulu müdürü Ali Yeşiloğlu ve on yıl birlikte çalıştığım mesai arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her alanında olduğu gibi zora düştüğümde hem moral hem de teknik desteğiyle bana güç veren sevgili eşim Kürşat Türker Ercan’a, annelerinin dersinin bitmesi için sabırla bekleyen yaşam enerjilerim Göksu Ülkü Ercan ve Göktürk Tuna Ercan’a sonsuz teşekkür ediyorum.

Gülay ÖZDEN ERCAN

Aralık, 2019

YARATICI DRAMANIN SINIF ORTAMINDAKİ ETKİLEŞİM ÖRÜNTÜSÜNE ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Gülay Özden Ercan

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık 2019

ÖZ

Bu araştırmada, ilkokul üçüncü sınıfa devam eden çocuklara uygulanan yaratıcı drama çalışmasının sınıf ortamındaki etkileşim örüntüsü üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırma; öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen üzerine modellenmiştir. Araştırma; 2018-2019 eğitim öğretim yılında, ilkokul üçüncü sınıfa devam eden 59 çocukla yürütülmüştür. Deney ve kontrol grubuna sosyometri testi uygulanmış, etkileşim örüntüleri tespit edilmiştir. Araştırmanın deney grubuna etkileşim örüntülerini yeniden düzenlemek amacıyla 8 hafta süresince yaratıcı drama programı uygulanmıştır. Ardından her iki gruba son-test olarak sosyometri testi tekrar edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS programı ile incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda edinilen bulgular incelendiğinde; deney grubunun etkileşim örüntülerinde olumlu anlamda değişim görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı drama, sosyometri, sosyal beceri, sosyalleşme.

Sayfa Adedi: 118

Danışman: Prof. Dr. Gıyasettin Aytaş

CREATIVE DRAMA’S EFFECT ON INTERACTION PATTERN IN THE CLASSROOM ENVIRONMENT

Master’s Thesis

Gülay Özden Ercan

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENSE

December 2019

ABSTRACT

This research analyzes the effect of creative drama studies on the interaction pattern within the classroom environment of third-grade primary school students. In this context, the study was modelled as pretest-posttest control group experimental design. The research was conducted with 59 third-grade primary school students during 2018-2019 school year. A sociometry test was carried out over the experimental and control group and also the interaction patterns were identified. 8-weeks creative drama programme was implemented in order to reorganize the interaction patterns of the research over the experimental group. Subsequently, the sociometry test was repeated as posttest over each group. The obtained data were examined with SPSS program. When the findings were handled as a result of data analyses, a positive change was seen on the interaction patterns of the experimental group.

Key Words: creative drama, sociometry, social skill, socialization.

Page Number: 118

Supervisor: Prof. Dr. Gıyasettin Aytaş

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER TABLOSU	xiv
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1. 1. Problem Durumu.....	2
1. 2. Amaç	4
1. 3. Önem	6
1. 4. Varsayımlar	8
1. 5. Sınırlılıklar	9
BÖLÜM 2	10
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2. 1. Yaratıcı Dramanın Evreni.....	10
2. 2. Yaratıcı Dramanın Bileşenleri	13

2. 2. 1. Lider.....	13
2. 2. 2. Grup.....	15
2. 2. 3. Mekan	16
2. 3. Yaratıcı Dramanın Aşamaları.....	16
2. 3. 1. Isınma ve Hazırlık	16
2. 3. 2. Oyun ve Canlandırma	18
2. 3. 3. Değerlendirme ve Paylaşım	18
2. 4. Yaratıcı Dramada Kullanılan Teknikler.....	20
2. 4. 1. Doğaçlama	20
2. 4. 2. Rol Alma ve Rol Oynama	21
2. 4. 3. Rol Değiştirme.....	21
2. 4. 4. Liderin Role Girmesi.....	22
2. 4. 5. Bilinç Koridoru	22
2. 4. 6. Rüya Tekniği.....	22
2. 4. 7. Eşli /Paralel Çalışmalar.....	22
2. 4. 8. Zihinde Canlandırma	23
2. 4. 9. Geriye Dönüş.....	23
2. 4. 10. Dedikodu Halkası	23
2. 4. 11. Donuk İmgeler	23
2. 4. 12. Toplantı Düzenleme.....	24
2. 4. 13. Rol İçinde Yazma.....	24
2. 4. 14. Sıcak Sandalye/Kırmızı koltuk.....	24
2. 4. 15. Görüşmeler-Sorgulamalar	24
2. 4. 16. Gerçek An.....	25
2. 4. 17. Özel Mülkiyet.....	25

2. 4. 18. Aradaki Boşluk	25
2. 4. 19. Bölünmüş Ekran	25
2. 4. 20. Yarım Kalmış Materyaller	25
2. 4. 21. Telefon Görüşmeleri.....	26
2. 4. 22. Ritüeller- Seremoniler	26
2. 4. 23. Resim Yapma	26
2. 4. 24. Tüm Grupla Drama.....	26
2. 4. 25. Mektuplar	26
2. 4. 26. Pantomim.....	26
2. 4. 27. Öykü Canlandırma.....	27
2. 4. 28. Rol Kartları	27
2. 5. Sosyometrinin Evreni.....	27
2. 6. Sosyometrinin Kuramsal Temelleri.....	28
2. 6. 1. Eylem	28
2. 6. 2. Spontanlık (Kendiliğindenlik)	28
2. 6. 3. Yaratıcılık.....	29
2. 6. 4. Rol	29
2. 7. Sosyometri Teknikleri.....	30
2. 7. 1. Grup Teknikleri.....	30
2. 7. 1. 1. <i>Sosyometri Testi</i>	30
2. 7. 1. 2. <i>Sosyometrik Algı Testi</i>	31
2. 7. 1. 3. <i>Rol Testi</i>	31
2. 7. 2. Eylem Teknikleri	31
2. 7. 2. 1. <i>Psikodrama</i>	31
2. 7. 2. 2. <i>Sosyodrama</i>	32

2. 7. 2. 3. Rol Oyunu	33
2. 8. Grubun Etkileşim Örüntüsü	33
2. 8. 1. Grubun liderleri.....	33
2. 8. 2. Grubun yalnızları	34
2. 8. 3. Grubun çekimserleri	35
2. 8. 4. Grubun tutarsızları	35
2. 8. 5. Grubun klikleri.....	36
2. 9. Sosyalleşme, Sosyal Etkileşim, Sosyal Gelişim ve Sosyal Beceri Kavramları	36
2. 9. 1. Sosyalleşme ve Sosyal Gelişim	36
2. 9. 2. Sosyal Etkileşim	38
2. 9. 3. Sosyal Beceri	39
2. 10. Sosyometri (Sosyometri Testi) ve Yaratıcı Drama.....	42
BÖLÜM 3	44
YÖNTEM.....	44
3. 1. Araştırmanın Modeli.....	44
3. 2. Çalışma Grubu	45
3. 3. Veri Toplama Araçları.....	45
3. 3. 1. Sosyometri Testi.....	46
3. 3. 2. Sınıf Öğretmenleriyle Görüşme	47
3. 4. Veri Toplama Süreci	48
3. 4. 1. Sosyometri Testinin Uygulanması.....	48
3. 4. 2. Yaratıcı Drama Çalışmalarının Hazırlanması ve Uygulanması	48
3. 5 Verilerin Analizi	49
BÖLÜM 4	51

BULGULAR VE YORUM.....	51
4. 1. Birinci Alt Problem	51
4. 2. İkinci Alt Problem.....	52
4. 3. Üçüncü Alt Problem.....	52
4. 4. Dördüncü Alt Problem.....	53
4. 5. Beşinci Alt Problem.....	54
4. 6. Altıncı Alt Problem	55
4. 7. Yedinci Alt Problem.....	57
4. 8. Sekizinci Alt Problem	58
4. 9. Dokuzuncu Alt Problem	60
4. 10. Onuncu Alt Problem	62
4. 11. On Birinci Alt Problem.....	65
4. 12. On İkinci Alt Problem.....	66
4. 13. On Üçüncü Alt Problem	68
4. 14. On Dördüncü Alt Problem	69
4. 15. On Beşinci Alt Problem	70
4. 16. On Altıncı Alt Problem.....	72
BÖLÜM 5	75
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
5. 1. Sonuçlar.....	75
5. 2. Öneriler	79
KAYNAKLAR	81
EKLER.....	87

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Öntest Sontest Kontrol Gruplu Deneysel Desen Modeli</i>	44
Tablo 2. <i>Ön Uygulama ve Son Uygulama Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Normallik Testi ve Levene Homojenlik Testi Sonuçları</i>	49
Tablo 3. <i>Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Öntest Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Independent-Sample T-Testi Sonuçları</i>	51
Tablo 4. <i>Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Sontest Puanları Arasındaki Farklılığa ilişkin Independent-Sample T-Testi Sonuçları</i>	52
Tablo 5. <i>Deney Grubu Öğrencilerin Öntest Puanları ile Sontest Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Paired-Sample T-Testi Sonuçları</i>	52
Tablo 6. <i>Kontrol Grubu Öğrencilerin Öntest Puanları ile Sontest Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Paired-Sample T-Testi Sonuçları</i>	53
Tablo 7. <i>Deney Grubu Öğrencilerinin Liderler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa ilişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	54
Tablo 8. <i>Deney Grubu Öğrencilerinin Yalnızlar Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	55
Tablo 9. <i>Deney Grubu Öğrencilerinin Çekimserler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	57
Tablo 10. <i>Deney Grubu Öğrencilerinin Tutarsızlar Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	58
Tablo 11. <i>Deney Grubu Öğrencilerinin Klikler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	60

Tablo 12. <i>Deney Grubu Öğrencilerinde Sosyogram Halkasına İlişkin Öntest Tercih Edilme Yerleri İle Sontest Tercih Edilme Yerleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Fisher-Freeman-Halton Testi Sonuçları</i>	62
Tablo 13. <i>Kontrol Grubu Öğrencilerinin Liderler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	65
Tablo 14. <i>Kontrol Grubu Öğrencilerinin Yalnızlar Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçlarını</i>	66
Tablo 15. <i>Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çekimserler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	68
Tablo 16. <i>Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tutarsızlar Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	69
Tablo 17. <i>Kontrol Grubu Öğrencilerinin Klikler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları</i>	70
Tablo 18. <i>Kontrol Grubu Öğrencilerinde Sosyogram Halkasına İlişkin Öntest Tercih Edilme Yerleri Edilme Yerleri ile Sontest Tercih Edilme Yerleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Fisher Freeman Halton Testi Sonuçları</i>	72

ŞEKİLLER TABLOSU

<i>Şekil 1.</i> Deney grubu öğrencilerinin liderler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	55
<i>Şekil 2.</i> Deney grubu öğrencilerinin yalnızlar ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	56
<i>Şekil 3.</i> Deney grubu öğrencilerinin çekimserler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	58
<i>Şekil 4.</i> Deney grubu öğrencilerinin tutarsızlar ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	59
<i>Şekil 5.</i> Deney grubu öğrencilerinin klikler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	61
<i>Şekil 6.</i> Deney grubu öğrencilerinin sosyogram halkaları bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	64
<i>Şekil 7.</i> Kontrol grubu öğrencilerinin liderler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	66
<i>Şekil 8.</i> Kontrol grubu öğrencilerinin yalnızlar ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	67
<i>Şekil 9.</i> Kontrol grubu öğrencilerinin çekimserler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	69
<i>Şekil 10.</i> Kontrol grubu öğrencilerinin tutarsızlar ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	70
<i>Şekil 11.</i> Kontrol grubu öğrencilerinin klikler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği.....	71

Şekil 12. Kontrol grubu öğrencilerinin sosyogram halkaları bakımından öntest ile son test uygulamalarına ait bar grafiği.....	74
---	----

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu araştırmada bir sınıftaki ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin etkileşim örüntülerini belirlemek ve yaratıcı drama eğitimi alan ve almayan sınıf öğrencilerin etkileşim örüntülerinde farklılık olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Toplumun gelişmesi ve ilerlemesi bireylerin kendini tanıyıp çevresiyle uyumlu ilişkiler geliştirmesi ile mümkün olabilir. Eğitim-öğretim programlarının da hedefi olan bu yaklaşım, yöntemlerden kaynaklanan bazı eksikliklerden dolayı gerçekleştirilememektedir. Bir sınıftaki uyum sorunu dersin işlenişini, çalışmaların uygulanışını, sosyal becerilen gelişimini ve kişisel gelişimi olumsuz etkilemektedir. Çocukların yaratıcılık ve spontanlıklarını kullanarak grup içinde, grupla birlikte gelişimini destekleyen yaratıcı drama yöntemi sınıftaki uyum sorunlarının çözülmesine de yardım edecektir. Toplumsallaşmanın en yoğun olarak örgün eğitimle başladığı düşünülürse, çocukların daha ileride yaşayabilecekleri sorunları erken yaşlarda çözebilmeleri onların moral ve motivasyonunu da arttıracaktır.

Dokuz yaş, çocuklarda soyut düşünebilme, kendilerini eleştirebilme, plan yapabilme, duygularını iyi ifade edebilme, işbirlikçi ve uyumlu davranabilme gibi özelliklerin hızlı geliştiği dönemdir. Bu yaş ve üzeri gruba uygulanacak “sosyometri testi” ile belirlenen, grubun etkileşim örüntüsü yaratıcı drama çalışması ile yeniden düzenlenerek yaşanan sorunlar çözülebilecektir.

1. 1. Problem Durumu

Programlar bir felsefeye bağılı olarak hazırlanırlar. Genel ve özel olmak üzere bu felsefeyi gerçekleştirmek için öneri sunarlar. Eğitim için hazırlanan programların nitelik ve nicelik açısından tamamlayıcı, bütünleyici, açıklayıcı ve geliştirici olma özelliklerini taşıması gerekirken çoğu zaman bunlardan bir ya da birkaçının eksik kaldığı gözlenmektedir.

Bu eksiklikler çeşitli şekillerde giderilmeye çalışılmakta, uygulanan yöntem ve teknikler de programın daha iyi ve işlevsel olabilmesine katkı sunmaktadır. Eğitim ortamlarının etkin ve etkili olabilmesi için kullanılan yöntemler içerisinde, özellikle yaratıcı dramının önemi ve gerekliliği gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır.

Mutlu, başarılı ve ne istediğini bilen bir nesil yetiştirmek, öğrencilerin iyi bir eğitim almasıyla doğrudan ilgilidir. Eğitimcilerin görevi de onlara bu imkânı en iyi şekilde sunabilmektir. Bu doğrultuda 1900'li yılların ortalarına doğru bir yöntem ve teknik olarak kullanılmaya başlanan yaratıcı dramının önemi, Türkiye'de de 2000'li yıllardan itibaren anlaşılmaktadır. Yaratıcı drama alanında eğitim alan ya da bir yerde yolu kesişen eğitimciler dramayı kendi alanlarında da kullanmaya başlamışlardır.

Çocuk oyunları ve benzer etkinliklerden yola çıkılarak lider eşliğinde doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerin kullanıldığı, merkezinde devinimin olduğu yaratıcı drama, eğitim ve öğretimin destekçisi olmaktadır. Aynı zamanda genel eğitim programlarının beden, zihin, ruh ve duygu bakımından sağlıklı, yapıcı, yaratıcı, kendini gerçekleştirmiş bireyler yetiştirme hedeflerine olumlu katkı sunmaktadır. Nitekim bu alanda yapılan araştırmalar yaratıcı dramının; etkili bir ders işleme yöntemi olduğunu, öğrenmeyi verimli hale getirdiğini, sosyal becerileri geliştirdiğini, duygusal gelişimi desteklediğini, yaratıcılık düzeyini arttırdığını, okuduğunu anlama becerisine katkı sağladığını göstermektedir (Akfırat, 2006; Altınova & Çiftçi, 2013; Aytaş, 2013; Çam & Kara, 2007; Kasapoğlu & Güneysu, 2017; Kırmızı, 2006; Ömeroğlu, 1990; San, 1996; Ulaş vd., 2014).

İnsanın insanla iletişim kurduğu her yerde varolan etkileşim eğitim-öğretim ortamlarında da vardır. Özellikle bir grubu oluşturan sınıf içerisindeki öğrencilerin etkileşimini, eğitimini ve öğrenmesini doğrudan etkileyen süreçtir. Nasıl sosyal yaşamımız veya iş yaşamımızdaki

etkileşimlerimiz bizleri duygusal açıdan, motivasyon, verimlilik ve öğrenme açısından, olumlu ya da olumsuz etkiliyorsa sınıf içerisindeki etkileşim de öğrencileri aynı şekilde etkileyecektir.

Bir grubun etkileşim örüntüsünü belirlemek amacıyla uygulanan “sosyometri testi” sınıftaki liderleri, yalnızları, çekimserleri, tutarsızları ve klikleri belirlemek amacıyla uygulanabilir. Sosyometri testi ile kişilerarası etkileşimlerden kaynaklanan grup içi sorunlar belirlenebilir ve bu sorunları gidermek amacıyla grubun etkileşim örüntüsü yeniden düzenlenebilir.

Sosyometrinin grubun itim ve çekimlerini belirleyerek ortaya koyduğu grup dışına itilenlerin, uyum sorunları olacağından öğrenmeye karşı motivasyonları da düşük olacaktır. Öğrenme ile sadece akademik olarak gelişim anlaşılmamalıdır; paylaşım, grup çalışmalarına katılım, iletişim, kişilere saygı gibi sınıf dinamiklerini oluşturan tüm etmenler uyum sorunlarıyla birlikte etkilenecektir. Bu durum öğrencilerini en iyi şekilde hayata hazırlamaya çalışan sınıf öğretmeni açısından da zorlayıcıdır. Sosyometrinin de temel taşları olan spontanlık ve yaratıcılığın etkin kullanıldığı yaratıcı drama yöntemi bu sorunların çözümünde etkili olabilir.

Çocukların hayatın provasını ortaya koydukları yaratıcı dramının genel amacı, canlandırmalar yoluyla, bir bilinçlenme, kültürlenme süreci içerisinde, her alanda yaratıcı, kendine yetebilen, kendini tanıyan, çevresiyle iletişim kurabilen ve bunu geliştirebilen, ifade gücü ve biçimleri artmış, yaşamla uyumlu, bireyler yetiştirmektir (Adıgüzel, 2014, s.45; Ergen vd., 2012, s.157). Açıklamalardan anlaşılacağı üzere yaratıcı dramının tanımı ve amaçları sosyometrinin de temelinde olan yarına kalma hedefini sağlamak için uygun bir yöntem olacaktır.

Birbiriyle hedef olarak uyumlu, içerik olarak da tamamlayıcı sosyometri ve yaratıcı drama yönteminin, eğitim-öğretimde yaşanan bazı sorunların çözümü konusunda katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Yapılan çalışmada, ilkokul üçüncü sınıfa devam eden öğrencilere uygulanan yaratıcı drama programının, çocukların sınıf içi etkileşim örüntülerindeki değişimin ortaya konulması amaçlanmıştır.

1. 2. Amaç

Çocuk, dünyaya geldiği andan itibaren sosyal bir grubun doğal üyesidir. Birçok bilgi ve deneyimi burada yaşar, öğrenir ve böylece hayata hazırlanır. Zaman içerisinde sosyal hayatına ailesi ve çevresi dışında okul da dahil olan çocuğun, bu sosyal çevresi içerisinde kendini gerçekleştirebilmesi için bazı becerilere sahip olması gerekmektedir.

Çocukluk dönemi, topluma uyum sağlamada, sosyal becerileri kazanmada ve sağlıklı bir sosyal etkileşim gerçekleştirmede en kritik dönemdir. Bu dönemde çocuğun sosyal becerileri ailesi ve çevresiyle birlikte eğitim-öğretim süreci içerisinde de desteklenmelidir.

Gelişim süreci içerisinde çocuğun, mantıksal yorumlama yeteneğinin, soyut düşünebilme becerisinin, kendini ve çevresini eleştirebilme kabiliyetinin artarak sosyal etkileşimin hızlandığı bu dönem eğitimin önemli bir basamağını oluşturur. Eğitim-öğretim programları, arkadaşlık ilişkilerinin önem kazandığı, grup içi etkilenmelerin arttığı, iş birliğine yatkınlığın ve kurallara uyma eğiliminin olduğu bu dönemde sosyal becerileri geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Yapılan araştırmalar da sosyal beceri gelişiminin eğitim-öğretim hayatının başlarında olmasının çocuğun sosyal gelişimi açısından önemli olduğunu göstermektedir.

Sosyal becerileri gelişen çocuk, kendisiyle barışık, çevresiyle uyumlu ve mutlu bir birey olarak varolacaktır. Kendini tanıma, eleştirel düşünme, yaratıcılık, problem çözme, dinleme, yorumlama, gözlemlleme, empati, uyum ve dil becerilerini geliştirme amacıyla yöntem olarak kullanılan yaratıcı drama sosyal becerilerin gelişimi için en etkili yöntemlerden biridir.

Bu nedenle araştırmanın amacı; yaratıcı dramının bir sınıftaki ilkokul öğrencileri üzerindeki etkileşim örüntülerini tespit etmek ve ortaya çıkan sonuçlarla ilgili önerilerde bulunmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Deney ve kontrol grubunda bulunan 3. sınıfa öğrencilerinin sosyometri öntest puanları arasında farklılık var mıdır?

Deney ve kontrol grubunda bulunan 3. sınıfa öğrencilerinin sosyometri sontest puanları arasında farklılık var mıdır?

Deney grubunda bulunan 3. sınıfa öğrencilerinin sosyometri öntest puanları ile sontest puanları arasında farklılık var mıdır?

Kontrol grubunda bulunan 3. sınıfa öğrencilerinin sosyometri öntest puanları ile sontest puanları arasında farklılık var mıdır?

Deney grubu öğrencilerinde liderler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Deney grubu öğrencilerinde yalnızlar ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Deney grubu öğrencilerinde çekimseler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Deney grubu öğrencilerinde tutarsızlar ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Deney grubu öğrencilerinde klikler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Deney grubu öğrencilerinde tercih edilme sıklıkları ile oluşan sosyogram halkasına ilişkin öntest uygulamasındaki yerleri ile sontest uygulamasındaki yerleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Kontrol grubu öğrencilerinde liderler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Kontrol grubu öğrencilerinde yalnızlar ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Kontrol grubu öğrencilerinde çekimseler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Kontrol grubu öğrencilerinde tutarsızlar ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Kontrol grubu öğrencilerinde klikler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Kontrol grubu öğrencilerinde tercih edilme sıklıkları ile oluşan sosyogram halkasına ilişkin öntest uygulamasındaki yerleri ile sontest uygulamasındaki yerleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

1. 3. Önem

İlkokul yıllarının başlarında sosyal açıdan yetişkiye bağlı olan çocuk dokuz yaşından itibaren bedensel, zihinsel ve sosyal güçlerinin artmasıyla birlikte özgürleşmeye başlar. Arkadaşlık ilişkilerinde dinleme, kendini ifade etme, saygılı ve adaletli davranma tercih edilme sebepleri içerisinde önem kazanır. Bu dönemde, özellikle oyun kurma ve onu sürdürme becerileri artar, kurallara uyma önem kazandığından eğer uymazsa grup dışına itilir.

Bulunduğu yaş ve dönemin özelliklerine uyum sağlayamayarak grup dışına itilen çocuk, hayatını sağlıklı ve mutlu devam ettirebilmesi için gerekli olan sosyal becerileri kazanmada yetersiz kalacaktır. Tüm dünyada kabul gören Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde temel ihtiyaç olarak belirtilen ait olma ihtiyacı karşılanamayan çocukta, toplumsallık duygusu gelişemeyecektir. Toplumsallık duygusundaki bu eksiklik yaşamın olumsuz tarafına yönelişle eş anlamlı olabilmektedir (Adler, 1998, s.15). Psikoloji biliminde de kabul edildiği gibi toplumsal uyumsuzluk ruhsal sorunları da beraberinde getiren en önemli belirtilerdendir.

Gelişim açısından gizlilik dönemi (7-11 yaş) içinde yer alan bu yaştaki çocukların bilişsel süreçlerinde neden-sonuç bağlantıları gelişir, arkadaşlık ilişkileri önem kazanır, duygusal tepkilerini denetleyebilir, ilgi ve becerilerinin gelişimiyle birlikte başarı önem kazanır. Özetle yetişkinlik yaşamı için gerekli olacak becerileri kazanma yolunda çaba harcar. Bu dönemdeki temel sorun kaynakları ise çocuğun kişiliğine, özerkliğine, sosyal beceri gelişimine, girişim ve yaratıcılığına önem verilmemesi, arkadaş gruplarından yoksun olması, öğrenme konusundaki olanaklarının yetersizliğidir (Öztürk, 2002, s.91).

Gelişim, sıralı, ilerleyici ve döngüseldir, çünkü her kuşak belli bir olgunluğa ulaştıktan sonra gelecek kuşağı büyütür (Onur, 2000, s.39). Gelişim kuramcıları bu yaşam döngüsünde etkileri konusunda farklı görüşler sunsalar da biyolojik, psikolojik ve toplumsal etkenler üzerinde birleşmişlerdir.

Eğitim-öğretim hayatı, toplumsal yaşam kurallarının öğrenildiği ve çocuğu hayata hazırlayan, geliştiren yapılarıdır. Aynı zamanda çocuğun gelişiminde önemli bir basamağı oluşturan topluma uyum sağlama becerileri ve kişilik gelişimi açısından da oldukça önemlidir. Çocukluk çağındaki gelişim eksiklikleri erişkin yaşta yaşanan sorunlarla doğrudan ilgilidir (Adler, 1997, s.166). Bu sebeple çocuğun yaşıyla birlikte değişen gelişimsel niteliklerine uygun olarak,

kişilik gelişiminin sağlıklı ve uyumlu bir temele oturmasında okulun ve sınıf içi etkileşimin rolü büyüktür (Kılıççı, 2004, s.19).

Bir sınıftaki grup içi etkileşim sonucunda çocuklar başkalarının davranışlarını gözlemleme, uyum sağlama becerilerini geliştirme, sorunlara farklı çözüm yollarını deneyimleme fırsatı bulurlar. Okullarda sınıfın sosyal yapısını ve uyumunu, öğrencilerin sınıf içindeki yerini belirlemek amacıyla uygulanacak Sosyometri Testi ile etkileşim örüntüleri belirlenebilir. Böylece eğitimciler çocukların etkileşim örüntülerini inceleyerek onlara erken yaşta destek olabilir ve hayata daha iyi hazırlanmalarını sağlayabilir.

Hızla gelişen ve değişen günümüz dünyasında artık eğitim-öğretim yöntemlerinde de klasikleşmeden uzaklaşılmalı farklı yöntemler denenmelidir. (Erdoğan, 1998, s.206). 1950'lerden itibaren kullanılan ve etkililiği günümüzde yapılan araştırmalarla da kanıtlanmış yaratıcı drama yöntemi bir gruptaki etkileşim örüntülerinin yeniden düzenlemesi için etkili bir yöntem olabilecektir.

Yaratıcı drama, belirlenen amaca yönelik olarak, kendi bünyesinde var olan tekniklerin kullanılarak, bir grup içinde yaşanan, lider tarafından yönlendirilen oyun ve etkinlikler bütünüdür (Önder, 1999, s.32). Grup yaşantısına olanak sağladığı, grup içinde kişiler arası etkileşimi desteklediği ve kişilere farklı rollere girerek kendini ifade etme olanağı tanıdığı için sosyal becerilerin kazandırılmasında etkili bir yöntem olduğu düşünülmektedir.

Bireylerin eleştirel düşünme yeteneğini, sosyal gelişim ve birlikte çalışma becerisini, iletişim becerilerini, moral değerlerini, problem çözme becerilerini, dinleme becerilerini, dil becerilerini, empati becerisini, yaratıcılık ve spontanlığını geliştirerek, kendini tanımasına imkân sağlayan yaratıcı drama çalışmaları, bir sınıftaki öğrencilerin birbirleriyle uyumunu arttıracaktır. Bir grubu oluşturan üyelerin birbirleriyle uyum içinde olmaları hem öğrencilerin kendi kişisel gelişimi hem grubun güven ve üretme becerisi hem de eğitim-öğretim programlarının uygulanabilirliği açısından oldukça önemlidir.

Sosyal becerileri geliştirmeye yönelik ve eğitim programlarında yaratıcı drama yönteminin etkililiğini belirlemeye yönelik ayrı ayrı birçok çalışma yapılsa da yaratıcı dramanın sosyal beceriler üzerine etkisi konusunda yeterli çalışma mevcut değildir. Yapılan çalışmanın bunu ortaya koyması alana katkı açısından önemlidir.

Grup içindeki etkileşim örüntüsünün belirlenmesi için uygulanan Sosyometri Testi'nin araştırmalarda kullanımı yok denecek kadar azdır. Yapılan çalışma ile grubun etkileşim örüntüsünü belirleyerek, geliştirilecek sosyal becerilerini tespit etmek amacıyla sosyometri testinin kullanımının öneminin anlaşılabacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada bir sınıftaki öğrencilere uygulanan yaratıcı drama çalışmasının o sınıfın etkileşim örüntülerine etkisinin olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yaratıcı drama çalışması ile öğrencilerin o grup içerisinde bireysel ve sosyal becerilerinin gelişimi desteklenerek, etkileşim örüntüsünde az puan almış ve grupla uyumu az öğrencilerin olumlu anlamda değişeceği düşünülmektedir.

1. 4. Varsayımlar

1. Deney ve kontrol grubunun oluşturulmasında kullanılan ölçütler dışındaki değişkenlerin her iki grubu da aynı biçimde etkilediği varsayılmıştır.
2. Kontrol ve deney gruplarındaki öğrencilerin uygulanacak anketlerde samimi cevaplar verdiği, varsayılmıştır.
3. Uygulanan Sosyometri Testi'nin öğrencilerin grup içi etkileşim örüntülerini doğru ölçtüğü varsayılmıştır.
4. Deney grubu sınıf öğretmeninin, yaratıcı drama çalışması öncesi ve sonrasında, öğrencilerinin grup içi uyumlarını değerlendirmesine olanak sağlayacak şekilde gözlem yaşantısına sahip olduğu ve sorulara içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır.
5. Kontrol grubu sınıf öğretmeninin, öğrencilerinin grup içi uyumlarını değerlendirmesine olanak sağlayacak şekilde gözlem yaşantısına sahip olduğu ve sorulara içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır.

1. 5. Sınırlılıklar

Bu araştırma Ankara ilindeki bir ilkokul öğrencilerinden 31 deney, 28 kontrol grubu ile sınırlıdır.

Kullanılan Sosyometri Testi'nin ölçtüğü puanlarla sınırlıdır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. Yaratıcı Dramanın Evreni

Kapsamı ve uygulama alanı çok geniş olan yaratıcı drama, bir grubu oluşturan üyelerin yaşam deneyimlerinden yola çıkarak, bir amacın, düşüncenin, doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden yararlanarak canlandırılmasıdır. Oyunun genel özelliklerinden yararlanılarak yapılan canlandırmalar deneyimli bir lider eşliğinde yürütülür. Aynı zamanda yaratıcı drama süreci kendiliğindenliğe, şimdi ve burada ilkesine, -mış gibi yapmaya dayalıdır. (Adıgüzel, 2015, s.41). Önceden yazılı bir metin yoktur, üyeler spontanlığını ve yaratıcılığını kullanarak rollerini şimdiki zamanda canlandırır.

Grup üyelerinin yaşantılarını, isteklerini veya arzularını canlandırarak kendi çözümlerini ürettikleri bir yaşam felsefesi olan ve oyundan yola çıkılarak yöntem olarak geliştirilen yaratıcı drama her yaş grubunda uygulanabilmektedir. Yaratıcı drama eğitimi almış bir lider grubun ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılmış veya yapılandığı drama çalışmalarını grubun yaratıcılığa sunar. Yaratıcı dramanın özünde var olan spontanlık ve yaratıcılık grubun ihtiyaçlarını ortaya çıkardığında çözümü doğaçlama, rol oynama ile grubun anda kalabilmesiyle kendiliğinden gelir.

İnsanlar yaşantılarındaki birçok olayı ve durumu bilişsel süreçlerinde dahi yeniden gözden geçirdiklerinde birçok detay ya da farklı bakış açılarına sahip olduklarını anlarlar. Yaratıcı drama ile bir durumu ya da olayı yeniden canlandırdıklarında yaşamda olanları çok daha geniş

bir pencereden görmektedirler. Aynı zamanda bir grup çalışması olduğu için grup içindeki farklı bakış açılarından da yararlanmaktadırlar. Yaratıcı dramayı diğer tekniklerden ayıran en önemli fark, bir grup çalışması olmasıdır, çünkü grup içinde olan kişi diğerlerini izleme, gözlemlleme ve öğrenme şansına sahip olacaktır (Altınay, 2007, s.23).

Öğrenme yaşamı boyunca bireyin davranışlarını etkileyen bir süreçtir (Freedman, Sears & Carlsmith, 1998, s.71). Bireyin ailesi, çevresi ve eğitim-öğretim hayatı bu süreçte rol oynar ve aldığı kararları, verdiği tepkileri, seçimlerini şekillendirir. Öğrenme kuramları tarafından en iyi öğrenme yöntemlerinden biri olarak kabul edilen yaparak ve yaşayarak öğrenme aynı zamanda yaratıcı dramanın genel amaçlarındandır. Böylece çocuk, pasif durumdan aktif pozisyona geçerek, öğrenmeyi daha hızlı gerçekleştirir (Aytaş, 2008, s.13). Çalışma etkinlikleri içinde kendini ve çevresini daha iyi tanır, empati kurma becerisi gelişir, çevresindeki diğer bireyleri ve olayları anlaması kolaylaşır.

Eğitim-öğretim programları içerisinde de yöntem ve teknik olarak kullanılan yaratıcı dramada bütün duyu organları etkin bir şekilde kullanıldığı için çocuğun dikkat, algılama, dinleme, konuşma, bedenini kullanarak anlatma ve yorumlama gibi iletişim becerileri gelişir. Böylece kendini ve sorunlarını daha iyi ifade edebilmeyi öğrenen çocuğun utangaçlık, çekingenlik vb. olumsuz duygulardan arınmasını sağlar.

Ayrıca sanatın ve sanat eserlerinin oluşturulmasında da hayal gücü olmazsa olmaz bir koşuldur. Yaratıcı drama çocuğun yaratıcılık ve spontanlığını geliştirerek, sorular sormasını, düşünmesini, düşündüklerini drama yoluyla canlandırarak öyküleştirmesini, özgürce üretmesini, üretmenin verdiği zevk ve coşkuyla gelişmesine katkıda bulunur (San, 1993, s.175). Çocukların sanatçı ruh taşıyan bireyler olarak yetişmesinde önemli rol oynar, estetik duygusunun ve bilincinin gelişmesine katkıda bulunur.

Yaratıcı drama uygulamalarının yapıldığı grup aynı zamanda çocuğa yalnızlıktan kurtulma şansı, sosyal sorunlarına farklı bakış açıları, iletişim biçimlerini öğrenme fırsatı, yeni bir deneme ve güven ortamı sunan toplumun küçük bir örneğidir (Altınay, 2007, s.24). Grup içinde yapılan bu etkinlikler çocuğun ileride toplumla uyum içerisinde ve mutlu bir yaşam sürmesi için gerekli olan sosyal becerilerinin gelişimini hızlandırır.

Oyun, dramanın özünü oluşturarak soyut kavramların somutlaştırılmasına yardımcı olur, böylece çocuk olayları karmaşık bile olsa kolayca anlar ve çatışmalarla olumlu biçimde baş etmesini öğrenir. Hepimiz çevremizde şunu gözlemlemiştir, çocuklar anlamak istediklerini, çözmek istediklerini, gerçekleştirmek istediklerini çoğunlukla oyunlarıyla işlerler. Okulda bir sorun yaşarlarsa evde bebekleriyle canlandırarak bunu aşmaya çalışırlar. Çocuğun hayal gücünü geliştiren, zenginleştiren ve hayata hazırlayan oyun, onların vazgeçilmezidir. Bundan hareketle oyundaki etkileşim ile toplumsal gerçeklikteki etkileşimin benzer olması oyunun drama alanında da kullanılmasını sağlamıştır (Adıgüzel, 2015, s.37).

Çocuklar da yetişkinlerin yaşadığı dünyada yaşamaktadırlar ve onların da yetişkinler gibi duyguları, düşünceleri ve tarzları vardır. Bunların oluşumunda hiç kuşkusuz çevresindeki yetişkinleri örnek alırlar. Oysa çocukların yetişkinleri örnek almasından çok, yaşam konusunda deneyime ihtiyaçları vardır. İşte bu noktada çocukların en çok yaptıkları şey, oyun, çok önemli bir yere sahiptir. Çocuklar yaşama dair birçok şeyi oyun oynarken öğrenirler ve bu öğrenmeler yaparak yaşayarak olduğu için de son derece etkili ve kalıcı olmaktadır (Koçbeker, 2015, s.332).

Oyun konuşmadan çok önce gelişen hatta sadece insan değil tüm hayvan yavrularında da açıkça gözlemlenen yaşam etkinliğidir. Gün içerisindeki çoğu vaktini oyunla geçiren çocuklar oyunlar aracılığıyla kendi güçlerini sınavı ve kendi çizdikleri sınırlar içinde rekabet eder ve kaybederler bile bunu kabullenirler, bu nedenle oyunlar toplumsallaşma sürecinde de önemli bir etmendir. Toplumsal yaşamda uyumlu bireyler olabilmek için gerekli olan sosyal beceriler oyun süreçlerinde kazanılmaya başlanır. Çocuğun ruh sağlığı açısından oyun oldukça önemlidir eğer; çocuk yeteri kadar oyun oynamıyor veya grup oyunlarını sürdüremiyorsa ruh sağlığı açısından endişe duymak gerekebilir (Çelik, 2010, s.109).

Ömer Adıgüzel, oyunu büyümenin ve gelişmenin temel aracı olarak ifade etmiştir (2015, s37). İşte bu noktada yaratıcı drama, çocuğa oyunlar kurarak farklı yaşantılar deneyimleme ve karşılaşacağı yeni durumlarla uyum becerilerini geliştirerek, toplumsallaşma sürecini destekler.

Özetle yaratıcı drama için, doğaçlama, rol oynama veya drama tekniklerinden yararlanarak, bir grup çalışması içinde bireylerin bir yaşantıyı, olayı, fikri, soyut bir kavramı ya da davranışı

gözden geçirerek bunu oyunsu süreçlerde anlamlandırması ve canlandırmasıdır, diyebiliriz (San, 1996, s.149).

2. 2. Yaratıcı Dramanın Bileşenleri

2. 2. 1. Lider

Yaratıcı drama lideri, süreçlere hakim, kuramsal ve uygulamalı çalışmalarda yeterli, uygulama becerisi olan ya da aynı süreçleri bilip, farklı bir alanda uzman olan, yaratıcı dramayı bir yöntem olarak kendi alanında kullanan kişidir (Adıgüzel, 2015, s.70). Oyun tekniklerini iyi bilir ve oyun içindeki etkileşimi doğru yönlendirir. Dramadaki çarkların doğru işlemesi lidere bağlıdır. Grup dinamiğinin ayarlanması, zamanında bazı durumlara müdahale edilerek akışın değiştirilmesi ve yaratılan durumlara uyumun sağlanması drama liderinde bulunması gereken özelliklerdir. Lider hem oyuncu, hem pedagog hem de biraz psikologdur (San, 1990).

Tüm grup çalışmalarında olduğu gibi yaratıcı dramada da lider sürecin doğru ilerlemesi için önemlidir. Uyanık, dikkatli, yaratıcı, aktif, teknikleri iyi bilen, iletişim becerisi yüksek, spontanitesi yüksek, gözlem yeteneği iyi, sorumluluk alabilen bir lider olmalıdır. Grubun kazancı liderin bilgi ve becerisi ile doğrudan ilgilidir. Yaratıcı drama alanda eğitim almış lider tarafından grubun dinamiğinin doğru ölçülerek amaca uygun etkinliklerin tasarlanmış ve uygulanmış olması istendik sonuçlar almak için önemlidir (Oğuzhanoglu, 2013, s.50).

Liderin grup yönetimi için gerekli kişilik özelliklerini, bilgi birikimini ve deneyimini taşımasının yanı sıra kendisinin de eğitim gruplarında katılımcı olarak aynı yaşantılarından geçmiş olması gereklidir. Bu tür deneyimleri sadece eğitim aşamasında değil, yaratıcı drama lideri olarak görev yapmaya başladıktan sonra da belirli aralıklarla devam ettirmelidir. Böylece yeni deneyimler yaşamaya devam eden liderin, alan bilgi birikimi artacak ve grubun kendi iç dinamiğinde ortaya çıkan özelliklere yabancılaşmasını engelleyecektir (Bozdoğan, 2003, s.39).

Yaratıcı dramada lider ortamı önceden düzenleyerek çalışma için uygun hale getirir. Uygulanacak çalışmaların hedeflerini, tekniklerini, içeriğini ve değerlendirmesini planlar.

Genel olarak hazırlık yapsa da yaratıcı dramada her zaman sürprizlere hazır olmalı, yaratıcılık ve spontanitesini yüksek tutmalıdır. Bu sayede potansiyelini en üst seviyede kullanarak grubunu hedeflenene götürebilir.

Grup lideri yaratıcı dramanın uygulama sürecinde bazen kolaylaştırıcı, bazen yorumlayıcı bazen de yön verici ancak her zaman aktif bir rolde bulunur. Çalışmanın en başından itibaren gruba hakim olarak iyi bir ısınma sağlar ve grup birliği oluşturarak diğer aşamaların hedefe uygun ilerlemesini olanaklı kılar.

Yaratıcı dramanın en önemli aracının lider olduğu düşünüldüğünde kendisinde var olması gereken birçok özelliği gerekli kılar.

Grup liderinin özellikleri;

- Yaratıcılık ve spontanlık potansiyeli yüksek,
- Beden dilini iyi kullanan,
- Eyleme geçme becerisi gelişmiş,
- Gruba süreç içerisinde model olan, yön veren,
- Empati becerisi gelişmiş,
- Grup kurallarını benimsemiş ve benimsetmiş,
- Yönergeleri açık, kısa ve anlaşılır veren,
- Grubun gelişim özelliklerini bilen,
- Oturum süreçlerini çalışma öncesi planlamış,
- İyi bir gözlemci ve dinleyici,
- Herkese eşit, önyargısız ve kabul edici tutuma sahip,
- Demokrasi bilinci gelişmiş,
- Yaratıcı drama süreçlerinden kendisi de geçmiş,
- Üyelere isimleriyle hitap ederek güven ortamı oluşturmuş,
- Çalışma yapacağı alanı önceden incelemiş,
- İletişim becerisi yüksek, bir lider olmalıdır (Adıgüzel, 2015; Altınay, 2015b; Bozdoğan, 2003; Morgül, 2004; Okvuran, 1999).

2. 2. 2. Grup

Ortak özellikleri ya da beklentileri olan, birbiriyle yakın, iletişim ve etkileşim halinde en az birkaç kişiden oluşan topluluktur. Bir grup etkinliği olan yaratıcı dramada da üyelerin birbirini tanıması, paylaşımların ve etkileşimlerin olması hedeflenene ulaşmak için gereklidir.

Bireysel gelişim için önemli katkı sunan grup, yaratıcı dramanın da temel bileşenlerindendir. Grup içerisinde bireyler birbirini gözler, tanımaya çalışır ve iş birliği içerisinde hareket eder. Aynı zamanda sınırlarını, yapabildiklerini, duygu ve düşüncelerini gözden geçirerek kendini tanıma fırsatı bulur.

Yaratıcı dramada birlikte yaratma, üretme ve paylaşma vardır (Adıgüzel, 2015, s.78). Bu sebeple grup birliğinin oluşması, üyelerin kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri önemlidir. Grup birliği ve uyumu süreç içerisinde sürekli var olarak gelişir. Kendini gruba ait hisseden üye artık yaratma, üretme ve paylaşma konusunda daha istekli olur.

Her birey farklı özelliklere ve yaşam deneyimlerine sahiptir. Bu farklılıklar grup sürecine zenginlik katarak üyeleri geliştirir. Üyelerin istekleri, yaratıcılığı, yaşantıları, izlenimleri etkinliğe yön verir. Grup içerisinde oluşan etkileşim sayesinde tüm duyular harekete geçerek öğrenme gerçekleşir.

Yaratıcı drama çalışmaları grup olmadan gerçekleştirilemez bu sebeple lider grubun tepkilerini, paylaşımlarını, kabullerini dikkate alarak çalışmasını sürdürmelidir. Grubun beklentileri ve istekleri önemsemeden sürdürülmeye çalışılan etkinlikler kaçınılmaz olarak hedeflenen amaçtan uzak olacaktır.

Yaratıcı dramada grubun özellikleri;

- Birbirine yakın gelişim özelliklerine sahip üyelerin olduğu,
- Grup dinamiğinin oluştuğu,
- Kuralların benimsendiği,
- Her üyenin etkin olarak sürece katıldığı,
- Hoşgörü ve anlayışın olduğu,
- Gönüllü ve istekli üyelerin oluşturduğu, topluluk olmalıdır.

2. 2. 3. Mekan

Yaratıcı dramada çalışmaların uygulanabilmesine olanak sağlayacak özelliklere sahip bir mekan önemlidir. Temelini eyleme dayalı uygulamaların oluşturduğu düşünülürse yaratıcı drama için mekanın önemi daha iyi anlaşılır.

Çalışmaların niteliği ve etkinlik biçimine göre kapalı bir mekanda yapılabileceği gibi, açık alanlar, parklar, fabrikalar, alışveriş merkezleri ve müzeler gibi alanlarda da gerçekleştirilebilir. Uygulanan grup üyelerinin sayısı, oynanacak oyunlar, grubun özellikleri (yaş / özel eğitim) mekanın belirlenmesi ve düzenlenmesinde etkilidir.

Her zaman yaratıcı drama için hazırlanmış bir mekan (özellikle okullarda) bulmak zordur ancak, sıraları kenara çekmek, spor salonunu sandalye veya minderlerle düzenlemek gibi dokunuşlarla çalışmaya uygun ortamlar yaratılabilir. Çalışılacak grup üyelerinin çok olması, mekanın istendik şekilde olmaması gibi nedenler yaratıcı drama uygulamalarının yapılmasına engel olarak görülmemeli uygulayıcı tarafından bu konuda yaratıcı çözümler üretilmeye çalışılmalıdır (Adıgüzel, 2015, s.85).

Yaratıcı dramada mekanda bulunması gereken özellikler;

- Ortamları ve üyelerin yaratıcılıklarını geliştirecek malzemelerin olduğu,
- Araç-gereçlerin özgürce kullanılabileceği bir ortama sahip,
- Amaca ve plana uygun olarak belirlenen,
- Güvenlik konusunda yeterli tedbirin alındığı bir mekan olmalıdır.

2. 3. Yaratıcı Dramanın Aşamaları

Kendi içinde bütünlük arz eden etkinliklerden oluşan yaratıcı dramanın, ısınma / hazırlık, canlandırma / oyun ve değerlendirme / paylaşım aşamaları vardır.

2. 3. 1. Isınma ve Hazırlık

Isınmanın olmadığı bir yaratıcı drama çalışması düşünülemez. Bedenin müzik, yönerge veya oyunla harekete geçtiği, duyuların kullanılarak içe dönük çalışmaların yapıldığı, zihin ve

bedenin etkileşim içinde olduğu; yaratıcı drama grubunun tanışma, güven oluşturma ve etkileşim kurma aşamasıdır (Üstündağ, 2018, s.40; San, 2001, s.86). Bu aşamanın esas amacı üyelerin güven ve uyum sağlamasına yönelik bir grup dinamiği oluşturmakla birlikte bir sonraki aşamaya hazırlık niteliği taşır.

Isınma üyeleri bugüne, bir başka deyişle “şimdi ve burada” ya taşır (Altınay, 2015a, s.171). Bu durum üyeler kadar lideri de bağlayan bir durumdur. Çünkü önce lider o gün yapılacak çalışmaya ısınır ve grup üyelerinin ısınması için aktif bir şekilde gruba dahil olur. İletişim biçimlerini kurallara uygun düzenleyerek üyeleri çalışmanın içine çekerek “şimdi ve burada”ya ısındırır. Liderin ısınmadığı yaratıcı drama çalışmasında üyeler de ısınmadığından grup dinamiği oluşamaz. Her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğu drama çalışmalarında kopukluk olacağından şimdi ve burada gerçekleşemez, bu durum hem lideri hem de üyeleri zorlar ve çalışma istenilen hedefe ulaşamaz.

Yaratıcı dramada ısınma aşaması grup üyelerinin ihtiyaçları hakkında da lidere ipucu verir. Oynanan bir ısınma oyununda üyeler arasındaki iletişim biçimleri, oyunlara katılmadaki isteksizlik, sorduğu sorular vb. hepsi lider için çok kıymetlidir ve bir sonraki aşamayı bunu dikkate alarak düzenlemelidir. İşte bu sebeple drama çalışmalarından lider uygulayacağı programı ne kadar önceden hazırlasa da grubun ihtiyaçlarını dikkate almadan programında ısrar etmemelidir. Eğer ısrar ederse grup oyuna adaptasyonda sorunlar yaşayabilir. Lider bunu en iyi paylaşım aşamasındaki dönütlerden anlayabilir. Böyle bir problemle karşılaşmamak için grubunu iyi gözlemlemeli, yaratıcılığını ve spontanlığını kullanarak programını değiştirmeli veya birkaç değişiklik yaparak grubun o anki ihtiyacına göre hareket etmelidir.

Diğer önemli konulardan biri iyi bir ısınmanın gerçekleşmesi için grubun çalışmalara istekli katılmasıdır. Bunun sağlanması için lider ısınma oyunlarını tanıtır üyelerin seçmesini isteyebilir. Kendi seçimleri hem onların ihtiyaçlarını karşılama hem de motivasyonlarını arttırması açısından yararlı olabilir.

Grup üyelerinin birbirleriyle etkileşimleri sonucunda sosyal becerilerinin gelişimini ve yaparak-yaşayarak öğrenmeyi temel alan yaratıcı drama da hedeflenene ulaşmak için liderin ve üyelerin ısınmasıyla birlikte oyun aşamasına geçilmelidir. Çünkü başarılı bir ısınma başarılı bir oyunun habercisidir (Altınay, 2015b, s.38).

2. 3. 2. Oyun ve Canlandırma

Canlandırma aşaması, bir konunun süreç içinde biçimlenip ortaya çıktığı, belirlendiği, biçimlendirildiği ve diğer katılımcılara sergilendiği tüm oluşum aşamalarını içerir (Adıgüzel, 2015, s. 104). Isınma aşamasında yavaş yavaş şekillenen oyun bu aşama ortaya çıkar, üyelerin yaratıcılık ve spontanlıklarını kullanmasıyla birlikte canlandırılır.

Liderin verdiği rollere hazırlanmak için bir süre hazırlık yapılır. Üyeler birlikte bir şeyi canlandıracaklarsa aralarında konuşabilir veya bazı kostümleri ekleyebilirler. Hazırlık için yeterli süre sağlandığında role ısınma daha iyi gerçekleşir. Bundan sonraki süreç, üyelerin oyunu doğaçlama bir şekilde canlandırmasıyla devam eder.

Yaratıcı dramada her şey oyun aşaması üzerine kuruludur. Isınma, oyun aşamasının sağlıklı işlemesi, değerlendirme de oyun aşamasında ortaya çıkan sonucun anlaşılması için yapılır. Grubun ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak gerçekleştirilen ısınma, yaratıcı drama tekniklerinin yoğun olarak kullanılabileceği bir oyuna ısınmayı sağlar. Paylaşım ve değerlendirmeler de oyun sürecinin üyelerde, hangi duyguları uyandırdığı, nasıl izler bıraktığı ve ne gibi düşüncelere yol açtığını anlamaya yönelik yapılır.

Bu aşama spontanlık ve yaratıcılığın en üst seviyede kendini gösterdiği evredir. Liderin verdiği roller oynanır ancak her üye kendi yaratıcılığını ve spontanlığını ortaya koyar, çalışmanın özü aynı olsa da hiçbir zaman aynı içerikte gerçekleşmez. Akış, daima doğaçlama ilerler ve yaratıcı dramayı keyifli kılan da budur.

Kendine özgü kuralları olan oyun aşamasındaki çalışmalar sınırlandırıcı ve kısıtlayıcı değildir. Oyun içerisinde kullanılan doğaçlama, rol oynama, rol değiştirme, dramatizasyon, pantomime, iç ses gibi teknikler üyelerin özgürce hareket etmesini, yaratıcılık ve hayal güçlerini ortaya çıkarmasını sağlar (Köksal Akyol, 2003, s.67).

2. 3. 3. Değerlendirme ve Paylaşım

Yaratıcı drama çalışmalarının sonunda üyelerin duygularını, çalışma esnasındaki hislerini, hayatıyla kurduğu bağlantılarını ve öğrendiklerini grupla paylaştığı aşamadır. Bir başka deyişle, sürecin özü, önemi, niteliği, niceliği üzerine çeşitli duygu ve düşüncelerin paylaşımı

bu aşamada konuşulur (Adıgüzel, 2015, s.104). Grup üyeleri birbirini eleştirmeden çalışmanın gruba ve kendilerine sunduğu katkı üzerine paylaşımlarda bulunulur. Çoğunlukla bir oturumun etkililiğini paylaşım aşamasının zenginliği gösterir.

Bu aşamada üyelere çalışmanın tamamlandığını hissettirmek ve onları rahatlatmak önemlidir. Bedensel rahatlama çalışmaları, son aşamaya geçildiğini ifade eden geçiş cümleleri, oyun öncesi oturma düzeni bunu sağlar. Ardından değerlendirmeye yer verilmelidir. Liderin oyun sürecine dair soracağı; “neler hissettiniz?”, “nerelerde zorlandınız?”, “neler yaşadınız?”, “farklı neler yapılabilirdi?”, “yaşananların hayatınızda anımsattığı şeyler oldu mu?” gibi sorularla paylaşımları başlatabilir.

Yaratıcı dramada asıl kazanımlar değerlendirme aşamasında edinilir. Çalışmada aktif görev alsın veya almasın her üye dramanın sunduklarını birlikte yaşar, birlikte paylaşır ve birlikte öğrenir. Bu nedenle her üye paylaşımında bulunmak için cesaretlendirilmeli ve paylaşımında bulunmak isteyen herkes dinlenilmelidir.

Çalışma şiir, resim, kolaj, müzik ile bağlantılı ise değerlendirme ve paylaşımlar bu süreçler üzerinden ilerler. Aynı zamanda oyun aşaması dışında tüm yaratıcı drama eğitime veya eğitsel kazanımlara dair de paylaşımlar bu aşama içerisinde yapılır.

Bu aşamanın temel kuralları üyelerin birbirlerinin paylaşımlarına dair saygılı olmaları, yorumda bulunmamaları, eleştiriden ve incitecek sözlerden uzak durmalarıdır. Kurallara uymayan üyeler lider tarafından engellenmeli, kurallar hatırlatılmalıdır.

Yaratıcı dramada kullanılan paylaşım biçimleri:

Rol paylaşımı: Oyunda rol alan üyenin roldeki duygularını, düşüncelerini ve yaşadıklarını rolün ağzından anlatmasıdır. Bu empati becerisini geliştirir, rolüne girdiği kişiyi ya da canlıyı daha iyi anlamayı, bakış açısını zenginleştirmeyi sağlar.

Özdeşim paylaşımı: Oyunda kendisinin canlandırmadığı başka rollerden yakın hissettiği varsa, neden o role yakın hissettiğini, o role dair yaşantısındaki duyguları, zorlukları ve durumları paylaşmasıdır. Örneğin, oyundaki arkadaşıyla tartışan rolünü kendine yakın hissettiğini, yakın bir zamanda onun da aynı şeyi yaşadığını, bu durumun kendini üzdüğünü ve sonraki süreçte de küstüklerini anlatması bu tür bir paylaşımdır.

Kazanım paylaşımı: Öğrenilenlerin kazanıma dönüşüp dönüşmediğinin, bu durumun gelecek yaşantılara etkisinin olup olamayacağının değerlendirildiği paylaşımdır (Adıgüzel, 2015, s.104). Özgürce herkes kendi fikrini söyler ve tartışır.

Çağrışım paylaşımı: Sahnedeki bazı canlandırmalar veya etkinlikler üyelerde bazı anıların hatırlanmasına neden olabilir. İsteyen üyelerin çağrışımlarından bahsetmelerini içerir. Konu ile alakasız gibi görünse de bu paylaşımlar onların çalışmayı hayatıyla buluşturduğunun, kazanıma çevirdiğinin işaretidir.

Liderin paylaşımı: Lider daha çok paylaşım konusunda üyelere örnek olmak ve kuralların oturması amacıyla yol gösterecek paylaşımları içerir. Üyelerin kendini lidere yakın hissetmesini sağlayarak grup dinamiğinin oluşumuna katkı sunabilir.

2. 4. Yaratıcı Dramada Kullanılan Teknikler

2. 4. 1. Doğaçlama

Kişinin hiçbir yönlendirme olmadan içinden geldiği gibi davranmasıdır. Yaratıcı drama sürecinde grup üyesi kendisine verilen rolü doğaçlama olarak spontan bir şekilde canlandırır. Belli roller verilse de katı kuralların olmadığı esnek bir şekilde düzenlenen yaratıcı drama çalışmalarında canlandırmalar her üyenin kendi doğalamalarıyla gelişir.

Yaratıcı dramanın temel tekniklerinden olan doğaçlama, değişebilirliği ve yaratmayı sağlar. Grup içindeki üyeler belli bir konuyu irdeler, oynar gözden geçirir, roller değiştirir, edinilmiş bilgileri yeniden düzenler ve yaşam geçirir. Doğalamada roller belli olsa da kimin nasıl oynayacağı önceden belli değildir. Roller anında ve kendiliğinden gelişir. Karşılıklı iletişimin sonucunda oluşan etkileşim grup dinamiğinin oluşmasını hızlandırır.

Doğaçlama tekniğiyle olaylar, durumlar, kişilerin karakterleri ve duyguları bir bütün olarak canlandırılır. Böylece kişinin sosyal olaylardaki gerçeğe uygun davranışları canlandırması için fırsat verdiği gibi, gerçek hayatta karşılaşma olasılığının bulunmadığı roller üstlenerek hayali durumları oynaması için olanak sağlar (Ömeroğlu, 1991, s.93).

Spontanlıkla doğaçlama birbirinden ayrı değerlendiremeyecek kavramlardır. Aynı zamanda doğaçlamanın da kaynağı olan spontanlık her insanda doğuştan vardır ve yeniden özgür bırakılmalıdır. İnsan doğumdan sonraki sürecinde spontandır ve toplumsallaşma ile birlikte spontanlığını bastırır. Yaratıcı drama doğaçlama çalışmaları ile spontanlığı özgürleştirerek, geliştirir.

2. 4. 2. Rol Alma ve Rol Oynama

Rol alma yaratıcı dramada üyenin kendine verilen rolün görevlerini üstlenmesi ve rolü benimsemesi, rol oynama ise söylenmesi gerekenleri söylemesi ve yapılması gerekenleri yapmasıdır. Rol oynamada önemli olan doğal ve içten olması, canlandıran kişinin rolle bütünleşmesidir. Sahnede üye, rolünü canlandırırken sahne bitene kadar o rolde kalır ve rolünü oynamaya devam eder.

Rol oynama ile farklı kişileri, durumları, olayları deneyimleyen üyenin empati becerisi gelişir. Başkasının hislerini, düşüncelerini, duygularını anlama ve sorunların çözümü konusunda deneyim kazanırlar. Bu deneyimin özellikle insan gelişiminin en hızlı olduğu çocuklukta yaşanması çok önemlidir. Çocuk kendini, yeteneklerini, ilgilerini keşfederek toplumsallaşmayı gerçekleştirir. Yaratıcı drama ile bu süreci daha sağlıklı ve uyumlu bir şekilde gerçekleştirecektir.

2. 4. 3. Rol Değiştirme

Yaratıcı drama çalışması içerisinde oynanan rollerin liderin uygun gördüğü zamanda kişi veya grup şeklinde değiştirilmesidir. Örneğin öğretmeni canlandıran üyenin öğrenciyi canlandıranla değiştirmesi ya da oynanılan oyunda kazanan grubun kaybeden grupla rol değiştirmesi gibi.

Rol değiştirme ile bir zamanlar başkası olan sen olur böylece onun gözünden görmeye başlar, duygu ve düşüncelerini daha yakından tanır ve anlarsın. Bu teknik kişilerin içlerindeki düşüncelerini de ortaya çıkardığı için aynı zamanda içsel bir rahatlama sağlar.

2. 4. 4. Liderin Role Girmesi

Drama çalışmalarında öğrencilerle birlikte öğretmenin de rol alması anlamına gelir. Liderin role girmesi rolün tanımlanmasında, çalışmanın düzenlenmesinde, amaçlar doğrultusunda yaratılan dramatik durumun, amacın dışına çıkmasını önlemede de yardımcı olur. Ayrıca üyeler liderin de katıldığını görerek oyuna daha çok motive olurlar.

2. 4. 5. Bilinç Koridoru

Bir karakterin yaşamında bir ikilem olduğunda ya da bir seçim yapması gerektiğinde kullanılabilen bir tekniktir. Önce grup üyeleri, birer duvar gibi karşılıklı dizilerek bir koridor oluştururlar. Karakter üyelerin oluşturduğu koridorda yavaş yavaş ilerlerken, üyelerin her biri farklı düşünce ve duyguları yansıtan birer cümle söyleyerek karakterin vicdanının sesi olurlar. Bu süreçte, koridor boyunca önerilen düşünceler ve duygusal uyarımlar karakterin bir karara varmasına yardımcı olmaktadır.

2. 4. 6. Rüya Tekniği

Yaratıcı drama çalışması esnasında oyunlardaki karakterlerden birinin gördüğü rüyanın diğer grup üyeleri tarafından canlandırılmasıdır. Bu çalışma rüya üzerinden kişiler arası ilişkilerin görünmesini sağladığı gibi grup etkileşimini artırır. Rüyası canlandırılan üye ve diğerlerinin iletişim becerilerinin gelişimini destekleyen, yaratıcılığı arttıran bir tekniktir.

2. 4. 7. Eşli /Paralel Çalışmalar

Tüm üyeler aynı anda ikişerli, üçerli, dörderli gruplar halinde liderin belirlediği ortak bir etkinliği yaparlar. Grupların her biri etkinliği kendi tarzında yapabilir. İzleyicilerin olmadığı herkesin katıldığı bir çalışmadır. Bu teknik üyelerin yaratıcılığını ve grup içi iletişimini güçlendirir.

2. 4. 8. Zihinde Canlandırma

Grup üyelerinin gözlerini kapatarak, liderin verdiği yönergeler doğrultusunda belirli görüntüleri zihinlerinde canlandırmaları istenir. Rahatlama çalışmaları sırasında başvuru bu teknikle üyelerin oyuna konsantre olmaları sağlanır. Çalışmanın başında yapılabileceği gibi sonunda da yapılabilir.

2. 4. 9. Geriye Dönüş

Yaratıcı drama çalışmasında gönüllü olan veya seçilen üyenin şimdi ile geçmiş arasındaki ilişkileri, “geriye dönüş” sahneleriyle canlandırılarak pekiştirilir ya da karakter geçmişin can alıcı görüntüleriyle karşılaştırılır.

2. 4. 10. Dedikodu Halkası

Yaratıcı drama oyun aşamasında seçilen kişi üzerine, diğer üyelerin birlikte söylenti ve dedikodu yaymasıyla gerçekleştirilir. Seçilen üyenin davranışlarının, topluluğun içinde söylenti ve dedikodunun yayılması şeklinde yorumlanır. Halkanın etrafında söylentiler yayılır ve bazen bu söylentiler abartılı hale getirilerek çarpıklaştırılabilir. Böylece üyenin sosyal çevresinin düşüncelerini anlamamızı kolaylaştırır. Yaratıcı dramının daha ileri aşamaları için gerginlikleri azaltma ve çelişkileri belirlemede faydalı bir tekniktir.

2. 4. 11. Donuk İmgeler

Yaratıcı drama çalışması sırasında önemli bir etkinlik gerçekleştirilirken sahnedeki bütün üyelerin donuk bir fotoğraf oluşturmasıdır. Liderin yönergesiyle gerçekleştirilen bu fotoğraflar, fotoğraf dışında kalan diğer katılımcılar tarafından anlaşılabilir.

2. 4. 12. Toplantı Düzenleme

Yaratıcı drama çalışması içinde bazı olayları kontrol etmek ya da yönlendirmek için kullanılan etkin bir tekniktir. Grup çalışmalarında yeni bir odak yaratmak amacıyla kullanılabilir. Üyelerin, konuşma becerilerinin açığa çıkması ve gelişmesi için olanak yaratır.

2. 4. 13. Rol İçinde Yazma

Grup üyelerinin, ele alınan içerik doğrultusunda ve canlandırılan roldeki kişinin ağzından rapor, mektup, kartpostal, çağrı yazısı, mahkeme karar yazısı, toplantı duyurusu vs. yazmalarıdır. Çalışma bireysel yapılabileceği gibi, gruplar halinde ya da tek bir grup olarak da yapabilmektedir. Çocukların okuma-yazma becerilerinin gelişimini destekleyen etkili bir tekniktir.

2. 4. 14. Sıcak Sandalye/Kırmızı koltuk

Grup içerisinde seçilen üye, grubun karşısına, bir sandalyeye herkese yüzü dönük olarak oturtulur. Üyeye, gruptakiler tarafından, onun değer yargıları, güdülleri, ilişkileri ve davranışları konusunda sorular sorulur. Grup içerisinde üyelerin birbirini daha iyi tanınması, anlamasına olanak sağlayan empati becerilerinin gelişimini destekleyen ve grup kohezyonunu arttıran bir tekniktir.

2. 4. 15. Görüşmeler-Sorgulamalar

Gönüllü olan ya da seçilen üyeler, değerleri, kabulleri ve fikirleri hakkında daha fazla bilgi elde etmek amacıyla seçilen gazeteciler ya da otorite bir kişi tarafından sorgulanırlar. Böylece grup üyeleri kişi hakkında daha fazla bilgi sahibi olur ve onu tanır. Üye de kendini ifade ettiği için grup ile yakınlaşır. Grup içi ilişkileri güçlendiren ve etkileşimi arttıran bir tekniktir.

2. 4. 16. Gerçek An

Grubun yaratıcı drama çalışması içinde bir son sahneyi tasarlamasını sağlayan tekniktir. Gruptakiler sonuç sahnesi için bir “odak noktası” yaratır ve çalışmanın üyelere katkısı gözler önüne serilir.

2. 4. 17. Özel Mülkiyet

Grup içindeki üyelerden biri, nesneler, mektuplar, raporlar, kostümler, oyuncaklar, kimlik belgeleri vb. dikkatle seçilmiş kişisel eşyalar yardımıyla tanıtılır. Bu nesneler aracılığıyla toplanan bilgilerle kurulan ilişki kişi hakkında önemli ipuçları verebilmektedir.

2. 4. 18. Aradaki Boşluk

Öğrenciler, üyelerin birbirine olan yakınlık derecelerini göz önüne alarak mesafeleri düzenlerler. Bu düzenleme kimin kime yakın olduğu gözlemlenerek yapılır. Boşluklar mesafeleri gösterir ve zaman içindeki değişimler de oyun ile sergilenmiş olur.

2. 4. 19. Bölünmüş Ekran

Grup üyeleri, farklı zamanlarda ve yerlerde gerçekleşen iki veya daha fazla sahne planlarlar, daha sonra filmlerde olduğu gibi bu iki sahnenin arasındaki olayları, ileriye ya da geriye gitme biçiminde çalışırlar.

2. 4. 20. Yarım Kalmış Materyaller

Gruba lider tarafından tamamlanmamış yazı ya da şema sunulur. Grubun görevi bunları tamamlamak veya bitmemesine sebep olan problemi yaratıcılığını kullanarak doğaçlama bir şekilde çözmektir.

2. 4. 21. Telefon Görüşmeleri

Gruptaki dinleyiciler bir telefon görüşmesinde sadece bir tarafı ya da her iki tarafı da dinlerler. Lider bu konuşmaları hikayeyi geliştirmek için kullanabilir ve hikaye canlandırılabilir.

2. 4. 22. Ritüeller- Seremoniler

Yaratıcı drama çalışmasında üyeler, yıl dönümleri, inanç ve değer sistemlerine uygun olarak ritüel ve seremoniler düzenlerler.

2. 4. 23. Resim Yapma

Drama etkinlikleri sonrasında, üyelerin etkinlikte yaşadıkları yaşantılarla ilgili resim yapmaları, hem öğrendiklerini kavramlaştırmaları hem de yaşadıklarını farklı bir biçimde ifade etmelerini sağlar.

2. 4. 24. Tüm Grupla Drama

Bütün grup üyelerinin ve liderin aynı anda bir yaratıcı drama çalışmasının içinde yer almasıyla gerçekleştirilir.

2. 4. 25. Mektuplar

Var olan yeni bir düşünce, odak veya gerilim katmak amacıyla grubun tümüne veya alt gruplara lider tarafından verilir.

2. 4. 26. Pantomim

Pantomim, duygu ve düşüncelerin, sözcükler olmadan hareketlerle ifade edilmesidir. Grup üyelerine, bir taraftan bedenlerini tanıma ve beden dilini etkili biçimde kullanma fırsatı verirken diğer taraftan belli bir etkinliğe odaklanarak iyi birer gözlemci olmalarına yardımcı olmaktadır. Yaratıcı dramayı çocuklara tanıtmada en etkili yol olan pantomim onların çok

hoşuna giden bir tekniktir. Çocukların gelişim düzeyleri dikkate alınarak uygulanan pandomim, mimikler, hareketler kullanılarak ve bazen de seslerle ifade edilerek, sözcükler kullanmadan basit bir şekilde ele alınır.

2. 4. 27. Öykü Canlandırma

Grup üyelerinin önceden bildikleri ya da bilmedikleri öyküleri, hareketlerle ve sözlü ifadelerle canlandırmalarına dayanan bu teknik dramada sıklıkla kullanılır. Öykü canlandırmalarının yanında çocuklar için ilginç olan bir olayın da canlandırılması yapılabilir. Bu esnada bilinen öyküye yeni eklemeler yapılabilir, farklı sonlar canlandırılabilir.

2. 4. 28. Rol Kartları

Bu kartlar oynanacak olan karakter ve kullanılacak içerik hakkında ayrıntılı bilgi verir. Bu teknik, liderin bir dizi rolü, sınırlı bir zaman dilimi kullanarak vermek istediğinde yararlı olabilir. Ayrıca lider üyelerden, kendi rolleri dışındaki ayrıntıları bilmelerini istemediği zaman da kullanılabilir. Rol kartları çok işlevsel olmaları nedeniyle de ülkemizde yapılan drama çalışmalarında kullanılan en yaygın tekniklerden biridir (Gönen & Dalkılıç, 2000, s.43).

2. 5. Sosyometrinin Evreni

İnsanın insanla etkileşimiyle doğrudan ilgili ve bunu ölçmeye yarayan, yaratıcı drama ile aynı tarihlerde (1900'li yıllar) ortaya çıkmış bir teknik olan sosyometri testi, birbirini tanıyan bir grup insana bazı sorular sorarak sosyometrik tercihlerinin belirlenmesidir.

1930'larda Amerikalı sosyolog Jacob Levy Moreno tarafından ortaya atılan sosyometri, bir toplumsal gruba bağlı üyelerin birbirine karşı hissettikleri sevgi, saygı, kıskançlık, beğeni gibi duygusal bağları, itim ve çekimleri ortaya çıkarmaya çalışan bir ölçme teknikleri bütünüdür. Moreno sosyometri ile grup bireylerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin duygusal yönlerini, grubun genel görünümünü, uyumunu, bütünlüğünü, gruptaki bölünmeleri ve grup içindeki temel yapıları nicel parametreler içinde tespit edip ortaya koymaya çalışmaktadır (Moreno, 2017, s.51).

Sosyometri bir grubun üyelerine, birbirlerine karşı ne hissettiklerini sorma temeline dayanır. Böylece gruptaki insanların başkaları hakkındaki düşünceleri ve başkalarının kendileri hakkındaki düşünceleri ortaya çıkmaktadır. Bir grup içindeki kişilerin birbirlerine yaklaşma ve uzaklaşma dereceleri sosyometrik testlerle ölçülür. Elde edilen bilgiler sonucunda sosyogram denilen şema ya da grafikler oluşturulur. Sosyometri bu şema ve grafiklerle bireyler arasındaki ilişkileri, grubun etkileşim örüntüsünü ortaya koyar.

2. 6. Sosyometrinin Kuramsal Temelleri

Sosyometrinin kuramsal temelleri dört ana kavram üzerine kurulmuştur. Bu kavramlar eylem, spontanlık, yaratıcılık ve roldür. Kısaca bu kavramları tanımlarsak;

2. 6. 1. Eylem

Eylem, tüm canlıların ortak özelliğidir ve insanlarda sözlü iletişimden önce varolan iletişim aracıdır. Gelişim sürecimizi izlediğimizde de aynı şeyi görürüz önce bebek fiziksel tepkilerini göstererek kendini anlatır daha sonra dil ile iletişime geçer. Sözlü iletişimi kullanan insanın sözsüz iletişimi terkettiğini söylemeyiz aksine sözlü olarak ifade edemediklerini bedenini kullanarak daha iyi ifade eder. Bedeni ve eylemleri seçimlerini daha doğru ortaya koyar. Örneğin sevmediğimiz kişinin yanında bedenimizde olmak istemez, oradan uzaklaşmanın yollarını arar. Moreno bunu keşfetmiş ve insanların duygu düşüncelerini eylem halindeyken ifade edebilecekleri bir tedavi yöntemi geliştirmek istemiştir (Dökmen, 2013, s.44). Bu amaçla sosyometriyi ortaya atmış ve eylem halinde (hayal kurdurarak / grup çalışması içinde) itim ve çekimleri belirlemeye çalışmıştır.

2. 6. 2. Spontanlık (Kendiliğindenlik)

Spontanlık, serbest eylem için gerektiği anda öznenin cevap vermeye hazır oluşudur (Moreno, 2017, s.76). Dünyanın bir parçasıdır, yaşayan bütün canlılar spontan olarak doğar ve yaşamlarını sürdürürler. Ana rahmine düşen ve doğan çocuk spontandır, bir süre daha spontanlığını korur, acıkınca ağlar, tuvaleti gelince hemen yapar. Ancak sosyalleşme ile

birlikte yavaş yavaş spontanitesi azalmaya başlar, elbette doğal olan bu süreçte problem spontanitenin aile ve/ veya çevre tarafından bastırılması, yok edilmeye çalışılmasıdır. Çocukların seçme, ifade etme özgürlükleri elinden alındıkça kaygı ortaya çıkar, kaygı da beraberinde yaratıcılığı götürüp ruhsal sorunları getirir. Kişinin bulunduğu duruma uygun uyarıcılar üreterek ya da dışarıdan gelen uyarıcılara uygun tepkiler vermesi olan spontanlık sosyometrinin temel kavramlarından (Dökmen, 2013, s.47).

2. 6. 3. Yaratıcılık

Yaratıcılık, çok farklı yönlerden bakılabilecek karmaşık bir kavramdır. Hayatın her alanında var olan yaratıcılığın temeli; yetenek, bilgi ve deneyimleri üretime döndürme olan geniş bir tanıımı vardır (Üstündağ, 2003, s.38). Mayesky (1998) yaratıcılığı “bir düşünme, davranma şekli ya da birey için özgün olan ve diğerleri tarafından değerli kılınan bir şey yapma” şeklinde tanımlayarak yaratıcılığın özünü sunmuştur (Kemple & Nissenber, 2000).

Sosyometri açısından baktığımızda yaratıcılık, insanlarda doğuştan itibaren vardır ancak bunu bir ürüne dönüştürebilmek için spontanlığa ihtiyacı vardır. Spontanlığın olmadığı yerde yaratıcılık da bir meyve veremez. Bu iki kavram birbirlerinin ayrılmaz parçalarıdır. Eğer kişilerin spontanlığı bastırılırsa yaratıcılıklarını da ortaya çıkarmaları mümkün olmaz, üretmezler, yeteneklerini ortaya çıkaramazlar, gizil güçlerini geliştiremezler ve dolayısıyla kendilerini gerçekleştiremezler (Dökmen, 2013, s.48). Tüm ebeveynlerin, eğitim sisteminin ve dramının da çocuk / yetişkinlerde amaç olarak belirlediği kendini gerçekleştirmeye ulaşmak mümkün olamamaktadır.

2. 6. 4. Rol

Rol, sosyometrinin mihenk taşıdır, tüm sosyometri rol kuramı üzerine kurulur. Moreno’ya göre, roller “ben”den çıkmaz, “ben” rollerden oluşur. Rol, kişiler arası bir yaşantıdır, sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır; hatta sosyal yaşam rollerden oluşur (Moreno, 1963, s.82). İnsanlar arasındaki sosyal etkileşimi rollerden görebiliriz. Örneğin kim, kiminle arkadaş olmak istiyor veya istemiyor soruları sınıftaki öğrencilere sosyometrik testlerle uygulandığında öğrencilerin isteyen / istemeyen rollerini görmemizi sağlayacaktır.

Tüm insanların yaşamda birçok rolü vardır, gülen, ağlayan, üzülen, spor yapan, ders çalışan, anne, baba, eş, çalışan, para kazanan vb. Bizler kendimizi rollerimiz üzerinden tanımlar ve insanları roller üzerinden tanırız. Rollerimiz ne kadar fazla ve çeşitli ise kendimizi ifade etme, empati, yaratıcılık, spontanlık, uyumluluk becerimiz ve yarına kalma şansımızda o derece yüksek olacaktır.

2. 7. Sosyometri Teknikleri

Moreno'ya (1963) göre, sosyometri teknikleri grup ve eylem olmak üzere iki ana gruba ayrılır: Grup tekniklerinden bazıları sosyometri testi, sosyometrik algı testi ve rol testidir. Eylem tekniklerinden bazıları ise psikodrama, sosyodrama, rol oyunudur (s.120).

2. 7. 1. Grup Teknikleri

2. 7. 1. 1. Sosyometri Testi

Sosyometri denilince ilk akla gelen Sosyometri Testi'dir, genellikle sosyometri uygulaması denilince de sosyometri testi olarak algılanmaktadır. Bir gruba uygulanan, itim ve çekimlerin ortaya konulmaya çalışıldığı ve basit bir ya da birkaç sorudan oluşan testtir. Örneğin, “kimlerle arkadaşlık etmek istersin, kimlerle oturmak istersin, kimlerle ders çalışmak istersin” gibi sorulardan oluşur. Bir grupta çekimleri belirleyince itimlerde zaten ortaya çıkmaktadır o sebeple kimleri istemezsin gibi sorular genellikle (daha çok küçük yaş gruplarında uygulanılmasında) tercih edilmez. Uygulanan grup bunu test gibi düşünmez, kaygı ya da stres gözükmez böylece daha kendiliğinden cevaplar alınır. Testi uygulayacak olan kişi tarafından önceden hazırlanmış ölçüte göre en fazla tercih ettiği ya da etmediği üç üyenin adını yazması istenir. Toplanan veriler tabloda toplanır ve sosyogram adı verilen bir grafik oluşturulur. Böylece sosyometri testi o grubun etkileşim örüntüsünü net bir şekilde görünür kılar.

Burada unutulmaması gereken araştırmacıların bu testten topladıkları verileri ya araştırma ya da kişiler arası ilişkileri düzeltmek amacıyla kullanması gerektiğidir (Dökmen, 2013, 87). Test

sonuçları uygulanan grup üyeleriyle veya başka kimselerle paylaşılmamalıdır, paylaşıldığı takdirde üyelerin hem ruh sağlığı hem de arkadaşlık ilişkileri bozulabilecektir.

2. 7. 1. 2. Sosyometrik Algı Testi

Bir kişinin gruptan kimin kendini seçtiğini, kimin reddettiğini aynı zamanda gruptaki diğer üyelerden kimin kimi seçtiğini ve reddettiğini tahmin ettiğini belirlemeye yarayan testtir. Burada test yapılan üyeye ait sosyometrik algı ölçülür ve grubun etkileşim örüntüsü kişiye özgü olarak ortaya çıkar.

O gruba hem sosyometri testi hem de sosyometrik algı testi yapılarak üyelerin tahminlerinin ne kadar yerinde olup olmadığına bakılabilir. Doğru tahminler kişinin ruh sağlığı açısından önemli bir veri kaynağı olabilir (Dökmen, 2013, s.107). Ortaya çıkan veriler bu alanda çalışan uzmanlar için yol gösterici niteliğindedir.

2. 7. 1. 3. Rol Testi

Özellikle ilkokullarda uygulanan “kimdir bu testi” bir rol testidir. Bir kağıda bazı roller yazılır. Örneğin; eğlenceli, çalışkan, mutlu, gülen, oyun bozan, yardımsever vb. Grup üyeleri kimi uygun görüyorsa rollerin karşısına yazar ve grubun rol dağılımı ortaya çıkar. Aynı gruba sosyometri testi de uygulanarak tutarlılığa bakılması iyi olacaktır, eğer tutarsızlık var ise (zorba rolüne seçilmiş üyenin aynı zamanda sosyometri testinde birçok üye tarafından seçilmesi gibi) grubun testi uygulayan / uzman tarafından incelenmesi gerekebilir.

2. 7. 2. Eylem Teknikleri

2. 7. 2. 1. Psikodrama

Dramatik yöntemlerle hakikati araştıran bir bilimdir (Moreno, 2017, s.41). Gerçek yaşamda yaşanan sorunların ancak gerçek –miş gibi yaparak ve sahnelenerek çözüme kavuşması mümkün olabilir.

Psikodramanın kuramsal temelini, ibadet yeri olan “sahne”, değişimi en üst düzeyde yaşayan “protagonist”, üretime katılan “yardımcı egolar”, tedavi ortamının varlığındaki önemli unsur “grup” ve son olarak tüm bu parçaları çalışır kılan “yönetici” oluşturur (Altınay, 2015a, s.153)

Psikodrama da yaratıcı drama gibi üç oturum aşaması vardır:

Isınma; ısınma oyunları ile grup / lider hem birbirine hem bir sonraki oturuma hazırlanır ve spontanlıklarını arttırarak protogonisti (baş oyuncu) sahneye hazırlar.

Oyun; ısınma aşaması sonunda ortaya çıkan protogonistin kendi oyununu sergilediği aşamadır. Protogonist lider eşliğinde kendi sahnesini kurar, sahnede rol alacak oyuncuları üyelerin arasından seçer ve oyununu sergiler. Eşleme (protogonistin duygu ve düşüncelerinin onun ağızından lider ya da üyeler tarafından söylenmesi), rol değiştirme (protogonistin sahnedeki kendini oynayan üyenin ve diğer tüm rollerin yerine geçmesi) ve ayna (protogonistin sahnedeki yaşamının bir veya daha çok kesitine dışarıdan bakması), bu aşamada mutlaka uygulanan temel tekniklerdir (Altınay, 2015c, s.121).

Değerlendirme / Paylaşım; ortaya çıkan ürünün toplandığı ve son şeklinin verildiği aşamadır (Altınay, 2015b, s.40). Tüm sahne kapanır, geri bildirimler alınır, tüm yaratıcı drama çalışmalarında olduğu gibi eleştiri yapılmaz ve herhangi bir yargıda bulunulmaz.

Moreno (2017), psikodramanın hedefini, “hayatı model alarak kullanan bir terapi ortamı yaratmak ve bunu evrensel kategorilerden (zaman, mekan, gerçeklik ve evren) başalayarak, hayatın bütün ayrıntılarına ve inceliklerine varıncaya kadar bütün yaşama biçimleriyle bütünleştirmek” olarak ifade etmiştir (s.27).

2. 7. 2. 2. Sosyodrama

Esas öznesi grup olan, eğitim ve sosyal değişim amacıyla ortak bir konu üzerine tüm grubun protoganist olduğunu drama çalışmasıdır (Altınay, 2015b, s.285; Dökmen, 2013, s.250; Moreno, 2017, s.47). Diğer yaratıcı drama çalışmaları gibi üç oturumdan oluşur; ısınma, oyun ve paylaşım. Sosyodrama, bu alanda eğitim almış bir lider eşliğinde psikodramada da kullanılan birçok tekniğin kullanılarak (eşleme, rol değiştirme, rol oynama vb.) kişilerin değil grubun ortaya sunduğu sosyal sorunlarla ilgilenir ve grubun tamamını iyileştirmeyi hedefler.

Grubun ortaya çıkan sosyal alandaki sorunlarını çözmesi, kişilerinde bu konudaki sorunlarını çözmesini sağlar.

2. 7. 2. 3. Rol Oyunu

Kişilerin farklı rolleri tanınması, anlaması amacıyla kullanılan toplumsallaşmaya katkı sunmayı hedefleyen bir tekniktir. Kişi seçtiği veya ihtiyaç duyduğu bir role girer ve canlandırır. Örneğin; üniversiteden mezun öğretmen adayına öğretmenliğe hazırlanması, kendi iç gerçekliğini farketmesi ve iç görüşü kazanması için yardımcı olabilir.

2. 8. Grubun Etkileşim Örüntüsü

Bir grubu oluşturan üyelerin birbirleriyle olan iletişimlerinin sonucunda ortaya çıkan ilişkiler ağı etkileşim örüntüsünü oluşturur. Sosyometri testinin uygulanması sonucunda ortaya çıkan veriler de bize o grubun etkileşim örüntüsünü gösterir. Gözlemleyerek ya da farklı anketler yaparak bu bilgilere ulaşmak çok mümkün olmamakta bazı detaylar gözden kaçmaktadır. Oysa sosyometri testi ile gruba dair bilgi sahibi olunmadan bile kısa bir sürede o grubun liderleri, yalnızları, çekimserleri, tutarsızları ve kliklerini gösteren detaylı bilgiye sahip olunur. Elde edilen bilgiler grubun daha iyi anlaşılması ve sorunların nedenlerinin tespit edilerek çözüm yolları üretilmesi konusunda önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

2. 8. 1. Grubun liderleri

Grupta bulunan diğer üyeler tarafından en çok tercih edilen dolayısıyla fikirlerine başvuru ve kararlarına uyulan kişilerdir. Sınıf ortamında öğrenme sürecine ve sosyal etkileşime önemli katkı sunan liderler aynı zamanda öğretmenin etkili bir destekçisidir. Grup sayısına göre değişse de ortalama bir sınıfı 25-30 kişi olarak değerlendirirsek lider sayısı 2-3 arasında değişmektedir. Bu kişiler grubun kendi içerisinde çıkmış doğal liderlerdir ve grup liderlerini kendi ihtiyacına göre belirler. Burada dikkat edilmesi gereken liderlerin özellikleri, grubu nasıl yönlendirdiği, ihtiyaçları konusundaki tutumları ve yaklaşımlarıdır. Liderler gruba yön veren grup dinamiğini ve etkileşimini doğrudan etkileyen kişilerdir.

Liderlerin az ya da çok olması grubun gözden geçirilip ihtiyaçlarının belirlenmesi ve gruba hangi alanda destek olunması gerektiği konusunda bize yol gösterir. Liderin bir kişi olması durumunda grubun çoğunluğunun onun etrafında olduğunu anlaşılabılır. Ancak bu durum bazı üyelerin liderin fikrine katılmadığı durumlarda dışlanmasına neden olabilir ve gruptaki yalnız sayısını arttırabilir. Diğer bir sorun da tüm grubun lidere uyma eğilimi olduğu için üyelerin kendini ifade etmede yetersizlik duygusu hissetmeleri ve mutsuzluk yaşamaları olabilir.

Liderin ortalama bir sınıf sayısını göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde 4-5 gibi fazla kişi olduğunda da grubun gözden geçirilmesi gerekecektir. Grupta tercih edilenler genellikle bu liderler arasından olacağı için bu durumda yalnızların sayısını arttırabilir. Aynı zamanda fazla lider sayısı sınıf yönetimi açısından öğretmeni zorlayabilecek bir durum yaratabilir. Liderler içerisinde bir ya da birkaçının sınıf kurallarına uymaması gibi durumlar yaşandığında lidere uyan bazı öğrencilerde de aynı davranışların görülme ihtimali artabilir ve öğretmen sınıf yönetiminde güçlük yaşayabilir.

2. 8. 2. Grubun yalnızları

Gruptaki üyelerden hiçbiri tarafından seçilmemiş kimselerdir. Böyle bir dışlanma, kişilerin kendi yaşamlarını kontrol etme, hayata anlam katma, ait olma ve benlik saygısını koruma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına engel olmakta ve grubun yalnızlarında olumsuz duygular yaratmaktadır (Williams, 2009, s.276). Üyeler tarafından dışlanan, gruba dahil edilmeyen bu üyeler çaresizlik hissi ve yalnızlık duygusuyla başetmek zorunda kalırlar. Bu süreç neticesinde toplumdan geri çekilme, depresyon, kendini kabul ettirmek için olumsuz davranışlar sergileme, başkalarına baskı uygulama gibi sonuçlar ortaya çıkabilir.

Bu süreç sınıf ortamında da yalnız üyelerin genellikle ya içine kapanık, iletişime geçmeyen ya da agresif davranışlar sergilemesine neden olabilir. Gruba ait hissetmeyen üyeler, öğretmenin hedeflediği sınıf ortamının oluşturulması ve öğrenmenin gerçekleşmesi açısından her zaman engelleyici bir faktör olacaktır.

Yalnız kalmanın değişik nedenleri olmakla birlikte en sık rastlanan sosyal becerilerin yeterince gelişmemesi olduğu söylenebilir. Gruba sonradan dahil olma ve kabul edilme sürecinin sürmesi, grup lideriyle anlaşamama nedeniyle diğer üyelerinde uzak durması, aile içi

sorunlarının sosyal hayatını olumsuz etkilemesi veya zihninin bireysel sorunlarıyla meşgul olması da yalnızlığın sebeplerinden olabilir. Bu nedenle yalnızlığın temeli iyi tespit edilerek ona göre bir çözüm yöntemi geliştirilmesi daha doğru sonuçlar alınmasını sağlayabilir.

2. 8. 3. Grubun çekimserleri

Arkadaşları tarafından yazıldığı halde kendisine verilen sayıda arkadaş adı yazmada çekimser davrananlardır.

Çekimser kişiler ikili ve grup içi ilişkilerde çekimser davranırlar. İlişkiyi başlatma, sürdürme becerileri zayıftır. İstenilmeme ya da yetersizlik korkusu ile yakın ilişkilerden kaçınırlar. Gerçek kendilerinin tanınması ve beğenilmemesi korkusu ilişkilerinde çekingen davranış sergilemesine neden olur. Çekingen ve içine kapanık olarak tanımlanırlar. Arkadaşlık ilişkilerinde kendilerinden isteneni yapma eğiliminde oldukları için uyumludurlar. Sosyal ilişkilerin doyumundan mahrum kaldıkları için iç dünyalarındaki çatışmalar artar. Genellikle insanların onlarla ilişkili konulardaki düşünceleri ile fazla meşgul oldukları için etrafın farkında olamazlar ve gruba dahil olmakta zorlanırlar.

Okulda kendini gruba ait hissetmeyen öğrenciler öğretmenleri en çok zorlayan durumlardan biridir. Bu öğrencilerin yapılan etkinliklere katılımı, potansiyelini kullanma oranı ve grup içi etkileşim düzeyi düşüktür. Öğrencinin direncinin kırılması için çoğunlukla öğretmenin teşvikine ve zorlamasına ihtiyacı olabilir. Sınıf arkadaşlarının onu tanınması, olduğu gibi kabul etmesi aitlik duygusunu geliştirebilir. Sosyal becerilerin gelişimi de bu konuda olumlu katkı sağlayabilir.

2. 8. 4. Grubun tutarsızları

Kendilerini isteyenleri istemeyip başkalarını isteyenlerdir. Sosyal ilişkilerinde kendilerini arkadaş olarak seçenleri değil başkalarını seçerek tutarlı bir davranış sergilememiş olurlar.

Tutarsızlığa sebep olan birçok neden olmakla birlikte özgüven eksikliği, hata yapma korkusu, çekingenlik ve mükemmeliyetçilik en bilinenlerdir. Kendini iyi tanımama, ilişkilerini sağlıklı değerlendirmeme, çok detaycı düşünme eğilimi karar vermeyi zorlaştıracı unsurlardır. Kişinin

kendinde yarattığı baskı doğru ve tutarlı kararlar vermesini engeller. Bu durumlarla yüzleşmek zorunda kaldığında ya reddederek savunma mekanizması geliştirecek ya da değersizlik duygusuyla baş etmek zorunda kalacaktır.

Sınıf içerisindeki tutarsızlar grupla bütün olma hissini yaşamadıkları için aitlik duygusu da geliştirmekte sorun yaşayacaklardır. Okul yaşamında öğrencilerin en çok sevdiği şeyin arkadaşları olduğu düşünüldüğünde, okula gelirken mutlu hissetmeyen, orada var olmak istemeyen öğrencilerden beklenen verimin alınması da pek mümkün olmayacaktır.

2. 8. 5. Grubun klikleri

Gruptan soyutlanmış ama kendi aralarında ilişkili, yani birbirlerini seçen alt gruplardır ve grubun bütünlüğünü bozabilirler. Bir grup içerisinde alt grup oluştururlar ve birbirleri dışında pek iletişim kurmazlar. Aynı zamanda grup dışındaki kişileri de grup içine almama eğilimindedirler.

Grup birliğinin oluşumu için engelleyici bir durum oluşturan klikler etkin sınıf yönetimi açısından zorlayıcı olabilir. Yapılan çalışmalara katılmak istemeyebilirler, farklı kişilerle oluşturulan grup çalışmalarında direnç oluşturabilirler ya da diğer üyelerin kendini dışlanmış hissetmelerine neden olabilirler. Ancak her durumda da klikler, sınıf ortamında öğretmeni eğitim-öğretim hedeflerine ulaşma açısından zorlayan bir iletişim türü olarak görülebilir.

2. 9. Sosyalleşme, Sosyal Etkileşim, Sosyal Gelişim ve Sosyal Beceri Kavramları

Bu bölümde yaratıcı drama ve sosyometrinin birlikteliğinin nedenlerini anlamamıza yardım edecek, birbiriyle de yakından ilgili olan sosyalleşme, sosyal etkileşim, sosyal gelişim ile sosyal beceri kavramları üzerinde durulmuştur.

2. 9. 1. Sosyalleşme ve Sosyal Gelişim

İnsanın tüm yaşamı boyunca devam eden sosyal gelişim, kişilerin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorunluluklarına karşı duyarlılık geliştirmesi, bulunduğu grup ya da

kültür içinde başkalarıyla geçinebilmesi, onlar gibi davranabilmesidir (Yavuzer, 1998, s.49). Bebek doğumundan itibaren ihtiyaçlarının karşılanması için başka kişilere ihtiyaç duyar. Böylelikle başkalarına bağlı da olsa sosyal bir yaşama başlamış olur. Bu da çevresindeki kişilerle ilk sosyal ilişkiler ve bağlar kurması anlamına gelir.

Gelişim kuramlarının da belirttiği gibi üç yaş itibariyle bağımsızlığı kazanmaya başlayan ve becerileri gelişen çocuk sosyalleşme yolunda da ilerlemeye başlar. Yavaş yavaş arkadaş edinme, paylaşma, oyunlara katılma gibi davranışlar sergiler. Çocukluktan itibaren bireylerin içinde bulunduğu toplumun, inançlarını, tutumlarını, kendinden beklenen davranışlarını öğrenmesine sosyalleşme denir (Bayhan & Artan, 2005, s.237). Çocuk çevresiyle iletişim kurduğu andan itibaren yaşamdaki bazı rolleri görerek, taklit ederek öğrenmeye başlar. İlk olarak kendi rolünü keşfeden çocuk ailenin üyesi olma dışında da başka rolleri olduğunu fark eder. Okul hayatıyla birlikte öğrenci olur, arkadaş çevresi genişler ve bir grubun üyesi olur. Kendini tanımladığı rolleri arttıkça toplumun bir parçası olduğunu anlar.

Sosyalleşme, insanın bir toplumun üyesi haline gelmesi, çevresindeki norm ve değerlere uygun davranış biçimlerini kabul etmesi demektir. İnsanoğlu çocuk yaştan itibaren başlayan ve ömür boyu devam eden çevresindeki kişilerle olan etkileşimi sonucu birbirine benzer davranışlar geliştirir (Kağıtçıbaşı, 1999, s.245). Belli sosyal çevrelerin ortak davranışlarının olması bu durumu açıklayabilir. Örneğin, belli coğrafyada yaşayan insanların başka yerdekilere göre üzülmeye biçimleri, eğlence anlayışları, sorunları çözme yöntemleri, sosyal durumları algılayışlarındaki farklar ortak bir etkilenebilirliği açıkça göstermektedir.

İnsanların topluma ve sosyal yaşantılara karşı davranışlarının biçimleri, başkalarıyla nasıl geçineceği, büyük ölçüde yaşamının ilk yıllarındaki öğrenme yaşantılarına bağlıdır. Yaşamını çevresiyle uyumlu bir şekilde sürdürmesi için gerekli olan bu deneyimleri kazanabilmesi, çocuğa verilen olanaklara bağlıdır. Bu olanakları çocuğa sunma ailesinin olduğu kadar eğitimcilerin de görevidir. Çocuk ancak bu şekilde, grup içindeki yerini anlayarak sosyal gelişimini sürdürür ve diğer insanları anlayıp, uyum sağlayarak sosyalleşebilir (Yavuzer, 1998, s. 49-52).

Gelişim psikolojisi alanlarındaki çalışmaları günümüzde de yol gösterici olan Erik Erikson, insanın doğumundan ölümüne kadar sekiz evreden geçtiği ifade etmiştir. Ebeveynlerin ve

eğitimcilerin, çocukların davranışlarını daha iyi anlayabilmeleri için bu evreleri iyi biliyor olması gerekmektedir.

Psikososyal gelişim kuramına göre insanın her bir evrede başarılması gereken gelişimsel bir görev vardır. Her görev önceki ve sonraki gelecek görevlerle sistematik bir ilişki içindedir ve başarılammaması, çözülmesi gereken bir kriz durumuna neden olarak gelişimi aksatır. Bu evreler güven duygusunun kazanılmasıyla başlar, benlik bütünlüğünün sağlanması ile sona erer. Bu evreleri başarı ile geçiren kişiler, sosyal çevresiyle uyum içinde olanlardır.

Okul çağına denk gelen başarıya karşı aşağılık duygusu (7-11 yaş):

Psikososyal kriz; çalışıp başarma ve aşağılık duygusu

Egonun güçlenmesi sonucu gelişen duygu; yeterlik

Okula başlama ile birlikte çocuk daha geniş bir sosyal dünya içinde yer alır. Kendini değerli hissetme ihtiyacı olan çocuk bunu ailenin dışından da alma ihtiyacı hisseder. Eğitimciler çocukların yetenek ve ilgilerini ortaya çıkaracak, başarma duygusunu güçlendirecek, üretime dair motivasyonunu arttıracak ders ile oyunun dengeli bir şekilde yer aldığı eğitim programları uygulamalıdır. Böylece kendine inancı gelişen çocuğun bu ihtiyacı karşılanmış olur.

Başarma inancına dair temel yeterlik duygusu kazanamayan çocukların yaşayabileceği en büyük tehlike eylemsizlik geliştirmesidir. Bu durum onların hayatları boyunca yaşayabilecekleri üretimsel faaliyetlerini ketleyebilir ve hiçbir zaman başarı kazanamayacağı düşüncesinden kurtulamayabilir. Eğitimcilerin çocukların psikososyal gelişimlerini dikkate alarak onları güçlendirecek farklı eğitim yöntemleri denemeleri onları hayata daha iyi hazırlayabilir.

2. 9. 2. Sosyal Etkileşim

İnsanların kendisinde var olan yaşantı, bilgi, beceri, deneyimleriyle birlikte iletişim kanallarıyla başkalarını etkilemesi ve başkalarından etkilenmesi olarak tanımlanan etkileşim, yaşamın olağan bir döngüsüdür. İnsan doğumundan ölümüne kadar çevresiyle etkileşim halindedir. Toprakla, havayla, gördükleri, yaptıkları, hissettikleri ve tüm canlılarla süren bu etkileşim aynı zamanda yaşamın getirdiği bir zorunluluktur. Sosyal etkileşim kapsamında

değerlendirilen bu zorunluluk doğamızda varolan, bizi geliştiren bir süreçtir. İnsanın sağlıklı, mutlu bir yaşam sürmesi onun sosyal gelişimi içinde doğru ilişkiler kurmasına bağlıdır. Bu ilişkiler aynı zamanda toplumun birliğini, huzurunu ve devamını sağlamada da önemlidir.

İnsanların hayatlarını devam ettirmek için zorunlu olan fizyolojik, psikolojik ve sosyal gereksinimleri vardır. Bu gereksinimlerini karşılamak için başvurulacak yollardan biri iletişim ve karşılıklı iletişimden doğan etkileşimdir. Kişilerarası etkileşimi olumlu yönde artıran değişkenlerden en önemlisi sosyal becerilerdir (Yüksel, 1999, s.45). Sosyal becerileri gelişmiş bireyler doğru yöntemlerle iletişim kurabilir, kendini daha iyi ifade edebilir ve çevresini tanımaya yönelik daha açık bir yaklaşım içerisinde olabilirler. Sosyal bir varlık olarak bu iletişimi olumlu bir etkileşim sürecine çevirebilirler. Karşılıklı olarak birbirine sağlıklı bir şekilde aktarılan duygu, düşünce ve istekler kişiler arası etkileşimin olumlu olmasını sağlar.

2. 9. 3. Sosyal Beceri

Sosyal beceriler, toplumsal ilişkilerde bireyin kendisinin ve toplumdaki diğer bireylerin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını anlayabilmesi ve bu anlayış doğrultusunda davranış sergileyebilmesidir (Çubukçu & Gültekin, 2006, s.162).

Toplum içerisinde bulunan her bireyin bazı tutum ve davranışlara sahip olması beklenmektedir. Bu davranışların toplamını oluşturan sosyal beceriler, bireylerin bulundukları sosyal ortam içerisinde kabul görmelerini ve sosyal ilişkilerinin olumlu yönde ilerlemesini sağlayan, duygu, düşünce, tutum ve davranışlardır. Var olan sosyal beceriler geliştikçe toplumda kişiler arası ilişkilerdeki doyuma artmaktadır.

Sosyal beceriler, herhangi bir yaş farkı olmaksızın toplumda bulunan her birey için, bütün sosyal ortamlarda, bireylerin yaşamını olumlu yönde etkileyerek iletişim becerilerini güçlendiren ve mutlu olmasını sağlayan davranış örüntüleridir (Sevinç, 2005, s.98; Stanley, 2010, s.56). Bu beceriler hayat boyu gelişirler ve sosyal etkileşimlerde bireyleri olumlu davranışlara yönlendirme açısından etkilemeye devam ederler.

Çocuklarda da sosyal beceri gelişimi diğer kişilerden etkilenme yoluyla, öğrenerek kazandığını, akranları tarafından kabulünü sağlayan sosyal yeterliliğin bir parçasıdır (Tagay, Baydan & Voltan Acar, 2010, s.21; Bacanlı & Erdoğan, 2003, s.360). Sosyal becerilerin

çocukların kendilerini tanımaları ve çevrelerine tanıtılmalarında, çevresindeki bireylerle duygu ve düşünce alışverişi yapmalarında, bulundukları toplumda yer edinebilmelerinde etkili unsur oldukları söylenebilir. Sosyal beceriler çocukların sosyalleşmesini gerçekleştirirken, aynı zamanda içerisinde bulunulan toplumun sağlıklı bir şekilde devam edebilmesinde de etkilidir. Bireyler arası ilişkiler ne kadar sağlıklı olursa, toplumsal yapıda o ölçüde sağlam olacaktır.

Çocuklarda sosyal yönden gelişim; toplumda yer edinme gibi önemli durumları etkilediğinden üzerinde durulması gereken önemli bir gelişim alanıdır. Sosyal gelişim ertelenmemeli ve sosyal gelişimin sağlıklı olmasının diğer gelişim alanlarını olumlu yönde etkileyeceği unutulmamalıdır. Çocukluk dönemi her türlü kazanımların en etkili ve en kalıcı olduğu bir dönemdir. Sosyal becerilerin de bu dönemde kazandırılması, çocukların tüm hayatını olumlu yönde etkileyecek bir olgudur (Samancı & Uçan, 2017, s.286).

Çocukluk dönemi sosyal gelişimin en yoğun ve kalıcı olduğu dönemdir. Bireyin sosyal ve duygusal gelişimi aşamasında çevresine uyum sağlaması önemlidir. Çocukların bu aşamada kazanmaları gereken becerilerden birisi de sosyal becerilerdir. Sosyal beceriler, kişinin çevresindekilerle karşılıklı ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için gerekli olan, bireylerin başkalarıyla ilişkilerini kolaylaştıran ve kişinin çevresinden olumlu tepkiler almasına yol açan davranışlardır. Böylece kişi sosyal yaşamında sağlıklı bir şekilde ilişkilerini devam ettirebilmek için gerekli olan becerileri kazanmış olacaktır (Bacanlı, 1999, s.56; Cartledge & Milburn, 1978, s.141).

Bu sebeple erken yaşlarda bu beceriler çocuklara kazandırılmalıdır (Acun Kapıkıran, İvrendi & Adak, 2006, s.). Çocuklar, ait olduğu kültür içerisinde yaşayan; konuşma, düşünme ve yaratıcılık yeteneğine sahip olan, dünyayı bir bütün olarak kavrayabilen, sorumluluk duygusuna sahip, sosyal ve canlı varlıklardır. Dünyaya geldikleri andan itibaren bulundukları toplumun bir üyesi olan çocuklar için sosyal yaşam önemlidir.

Çocukların içerisinde yaşadıkları topluma uyum sağlayarak toplumla bütünleşmeleri, toplum genelinde kabul görmüş davranışları benimsemeleriyle mümkündür. Çocuklar sosyal hayatın getirdiği davranışları kazanarak çevreleriyle bütünleşirler ve sosyalleşmiş olurlar. (Çubukçu & Gültekin, 2006, s.163). Çocukların yaşamları boyunca sağlıklı ilişkiler kurmalarında yeterli sosyal beceriye sahip olmalarının etkisi büyüktür. Bu becerilerin çocukluk döneminde

kazanılması ise yaşamın ilerleyen yıllarında çevreyle olumlu iletişim kurmalarına sebep olur (Kabasakal & Çelik, 2010, s.208). Sosyal gelişimini tamamlayarak çevresindeki diğer insanlarla sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilen çocuklar hem kendileriyle hem de diğer insanlarla barış içerisinde yaşayabilirler. Toplum içerisinde yaşayan çocukların bu becerilere sahip olmaları sağlıklı bir toplumsal gelişim açısından da önemlidir (Aslan, 2008). Başarılı ve mutlu olabilen bireyler, bulundukları toplumu da aynı şekilde etkilerler. Bu nedenle sosyal gelişim hem birey yaşamı için hem de toplumun varlığı ve birliği için oldukça önemlidir.

Akkök (1999) sosyal becerileri altı başlık altında sıralamıştır:

- İlişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri.
- Grupla bir işi yürütme becerileri.
- Duyguların ifade edilmesine yönelik beceriler.
- Saldırgan davranışlar ile baş etmeye yönelik beceriler.
- Stres durumlarıyla başa çıkma becerileri.
- Problem çözme ve plan yapma becerileri (s. 47).

Çocukluk yıllarında bu becerilerin gelişimi ile kazanılan sosyal gelişim gelecek yıllarda sahip olunacak sosyal davranışların da temelini oluşturmaktadır (Çubukçu & Gültekin, 2006, s.172). Çocuklar için ailede başlayan, okul ve çevrenin etkileşimiyle devam eden ve yaşam boyu süren eğitim, birçok alanda olduğu gibi sosyal becerilerin oluşmasında da temel faktör konumundadır (Samancı & Diş, 2014, s.582). Eğitim sistemi içerisinde akademik beceriler ne kadar önemli ise sosyal becerilerde aynı derecede öneme sahiptir. Bu sebeple eğitim programları içerisinde de yer alan sosyal beceri programlarında kullanılan birçok yöntem ve teknik vardır. Bunların içerisinde yaratıcı drama, sosyal becerilerin geliştirilmesinde kullanılan etkililiği araştırmalarla desteklenen yöntem ve tekniklerden biridir.

Gresham (1987), akran kabulünün önemli olduğunu ve bireylerin sosyal kabul ya da reddinin sosyal becerilerinin belirleyicisi olduğunu ifade etmiştir (Avcıoğlu, 2009, s.9). Sosyal becerilerdeki yetersizlik bireylerin grup dışına itilmesine sebep olmaktadır. Grup içerisinde kabul gören ve tercih edilenlerin de sosyal becerilerinin yüksek olması beklenilebilir. Sosyal becerilerin oldukça karmaşık olması, bu becerilerin değerlendirilebilmesi için pek çok

yöntemin uygulanmasını gerektirmektedir. Çeşitli teknikler kullanılarak elde edilen bilgiler toplanarak sosyal beceriler değerlendirilir.

Bu değerlendirme yöntemlerinden biri olan sosyometri, belirli bir sosyal ortamdaki grup dinamiklerini ve sosyal konumu belirlemek için kullanılan bir yöntemdir. Sosyometri yöntemi ile kimin kimle yakın olmak ya da kimin kimden uzak durmak istediği belirlenir. Böylece bir grubu oluşturan bireylerin sosyal durumu, birbirleriyle olan ilişki biçimleri, grup içinde bulunan alt gruplar; liderler, yalnızlar, çekimserler, tutarsızlar, klikler görülür (Avcıoğlu, 2009, s.81; Özgüven, 1998, s.50; Dökmen, 2013, s.85; Çetin, Bilbay & Kaymak, 2003, s.47). Özetle sosyometri ile grubun gerçek yapısı ve bütünlüğü hakkında oldukça objektif ve güvenilir bilgiler elde edilerek grup içindeki bireylerin tutum ve eğilimleri ile grup içi örgütlenme biçimi ortaya çıkmaktadır.

2. 10. Sosyometri (Sosyometri Testi) ve Yaratıcı Drama

Sosyometri kişiler arasındaki itim / çekimleri belirlemeye, grup içerisinde düzenlemelere gidilerek daha mutlu ve verimli ortamların yaratılmasını hedefleyen bir yöntemdir. Moreno ortaya sunduğu yöntemle ilgili birçok araştırma yapmış, sonuçta insanların kendi tercih ettiği kişilerle birlikte olmasının onların moral ve motivasyonunu arttırdığını görmüştür.

Grup içindeki kişiler arası ilişkiler hakkında bazı bilgileri gözlem yoluyla elde edebilecek olsak da sosyometri testi bizi bu bilgilerden çok daha ayrıntılı bir sonuca ulaştırır. Ayrıca uygulanan sosyometri testinin sunduğu etkileşim örüntüleri, o gruba dair birçok bilgiyi kısa zamanda verir. Elde edilen bu bilgiler doğrultusunda da tanılama, sınıflama, öğretim ya da beceri programları hazırlanmaktadır.

Çoğu insan bulunduğu grubun üyelerini kendi seçemez, kendisi seçse bile yine de sorunlarla karşılaşabilir. Bu sorunların çözümü için grup içi düzenlemelere gitmek bazılarını ortadan kaldırsa da grubun öğrenmesini, ilerlemesini ve grup birliğini engelleyen kişiler arası sorunlar devam edecektir. Moreno, sosyometriyi temele alan bir yöntem olan psikodrama ile çözüm aramış ve olumlu ilerleme sağlamıştır. Psikodramanın günümüzde birçok uzman tarafından bir yöntem olarak kullanılması bunu desteklemektedir.

Psikodrama ile eylem, yaratıcılık ve spontanlık gibi ortak temelden hareket eden ancak farklı bir yöntem olan yaratıcı drama, bir grubun etkileşim örüntülerini düzenlemeye yönelik uygulanabilir. Bir grup çalışması olan ve birçok alanda kullanılan yaratıcı drama yöntemi ile etkileşim örüntülerini düzenlemeye yönelik de olumlu sonuçlar alınabilir.

Okul öncesi yaşlardan itibaren herkesin katılabildiği yaratıcı drama; derslerin işlenişinde, dans, tiyatro, oyunculuk, yabancı dil eğitimi, psikolojik danışma ve rehberlik, özel eğitim, kültürler arası çalışmalar, göçmenler, ev hanımları gibi pek çok alanda yöntem ve güzel sanatlar liseleri, üniversiteler, özel okullar ve seçmeli ders olarak devlet okullarında, yaratıcı drama derneklerinde de ders olarak pek çok alanda kullanılabilmektedir (Adıgüzel, 2014, s.10). Bu uygulama alanlarını yöntem ya da ders olarak kesin bir şekilde ayırmak pek mümkün olmayabilir. Uygulama şeklini yaratıcı drama lideri veya grubun ihtiyaçları belirleyebilir. Ancak şunu söylemek mümkündür, yaratıcı drama insanın insanla etkileşimde bulunduğu her alanda kullanılarak hedeflenene ulaşmaya olumlu katkı sunabilir.

1930'lu yıllarda Adler'in de dediği gibi sağlıklı ve mutlu nesiller yetiştirmek için bütün anne-babalara ulaşmak mümkün olmayabilir ancak eğitimciler aracılığıyla çocuklara ulaşılabilir ve eğitim-öğretim programlarında yeniliklere gidilerek çocuklar kendini tanıyan, geleceğe güvenle bakan, toplumsallık bilinci içeren bir yaşama hazırlanabilir (Adler, 1997, s.167).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin nasıl toplandığı ve verilerin analizi açıklanmıştır.

3. 1. Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırmada ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerine uygulanan yaratıcı drama çalışmasının sınıf içi etkili iletişim becerilerine dayalı olarak öğrencilerin birbirlerine olan sosyal mesafeleri, arkadaşları arasındaki yerleri, grup içi konumları ve sınıf içindeki gruplaşmalarına etkisini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda yapılan araştırmada deneysel desen modellerinden öntest-sontest, kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır. Deneysel desen modeline ilişkin taslak Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Öntest Sontest Kontrol Gruplu Deneysel Desen Modeli

Grup	Seçme Tipi	Ön Test	Uygulama	Son Test
DG	R	O1	X	O3
KG	R	O2	-	O4

Tablo 1’de DG deney grubunu, KG kontrol grubunu; R, deneklerin gruplara yansız atandığını; O1 ve O3, deney grubunun ön ve son test ölçümlemlerini; O2 ve O4, kontrol grubunun ön ve son

test ölçümlemlerini; X ise deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni) göstermektedir (Büyüköztürk, 2007, s.21). Bu desen, çalışma öncesi ve sonrası deney / kontrol gruplarına, öntest-sontest uygulanarak bulguların yorumlanacağı bir deneme modelidir (Karasar, 2016, s.121). Desende bağımlı değişken bir sınıftaki ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin etkileşim örüntüleri yani sosyometri testi puanları ve sosyogram sınıflaması, bağımsız değişken ise bir sınıftaki ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin sınıf içi etkileşim örüntülerine yönelik etkisi incelenen yaratıcı drama çalışmasıdır.

3. 2. Çalışma Grubu

Yaratıcı drama çalışmasının ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin sınıf içi etkileşim becerilerine yönelik etkisini belirlemek amacıyla 2018-2019 eğitim öğretim yılı Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Karacaoğlan İlkokulu üçüncü sınıf öğrencilerinden yansız olarak belirlenen iki sınıfın öğrencileri (59 öğrenci) örnekleme oluşturmuştur. Deney grubu olarak belirlenen yaratıcı drama etkinliklerin uygulandığı sınıfta bulunan öğrenci sayısı 31 olduğu ve kontrol grubu olarak belirlenen hiçbir etkinliğin uygulanmadığı sınıfta bulunan öğrenci sayısı 28 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada yöntemin etkililiğini ortaya çıkarmak söz konusu olduğundan deneysel desen çalışmalarında evrenden örneklem seçimine gerek duyulmamaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2010).

3. 3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya ilişkin veri toplamak amacıyla, sınıflara girilerek tanışma etkinliği yapılmış, Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün resmi sitesinde rehberlik hizmetlerinde kullanılan formlar bölümü içerisinde yer alan “Sosyometri Testi” kontrol ve deney grubuna öntest-sontest olarak uygulanmıştır.

Daha sonra her iki sınıfın sınıf öğretmeniyle sınıfın genel durumunu anlamaya yönelik çalışma öncesi hazırlık görüşmesi çalışma sonrası yine her iki sınıf öğretmeniyle sınıfın genel gözlemini almak amacıyla görüşme yapılmıştır. Uygulayıcı olarak çalışma saatlerimle, sınıfın ders programı da göz önünde bulundurularak yaratıcı drama çalışmasının 3/E sınıfıyla yapılması belirlenmiştir.

3. 3. 1. Sosyometri Testi

Sosyometri testi bir sınıfın veya belli bir grubun sosyal yapısını ve uyumunu, bireylerin sosyal gelişimini, grup üyelerinin grup içindeki yerini belirlemek amacıyla kullanılır. Gruptaki öğrencilerin birbirlerine olan sosyal mesafeleri, arkadaşları arasındaki yerleri, grup içi konumları ve sınıf içindeki gruplaşmaları hakkında bilgi verir.

Bu tekniğin uygulanabilmesi için, sınıftaki öğrencilerin birbirlerini iyi tanımaları gerekmektedir. Dolayısıyla eğitim-öğretim yılının ortalarına doğru yapılması daha doğru sonuçlar alınması açısından önemlidir. Sosyometri uygulamaya başlanmadan önce, hangi amaçla kullanılacağı ve hangi türde bilgi edinilmek istendiğine karar verilerek, formdaki soru ya da sorular amaca göre hazırlanır. Öğrencilere uygulayıcı tarafından formlar dağıtılır, formun yönergesi verilir ve uygulanması sağlanır. Sosyometri testine yazdıkları isimleri kimseye göstermemeleri, cevap kâğıdına en fazla 3 isim yazmaları, yazabilecekleri bir arkadaşları yoksa kâğıdı boş bırakmaları söylenir. İstedikleri arkadaşlarını, o gün sınıfta yoksa da yazmaları ve sınıf dışından arkadaşlarını yazmamaları gerektiği belirtilir.

Öğrencilerin verdikleri yanıtlara göre, kimleri tercih ettikleri ve tercih etme dereceleri tercih değerlendirme tablosuna yazılır. Bu işlem her öğrenci için yapılır. Öğrencilerin tercih edilme derecelerine göre puan verilir. 1. sırada tercih edilen öğrenci için: 3 puan, 2. sırada tercih edilen öğrenci için: 2 puan, 3. sırada tercih edilen öğrenci için: 1 puan, Hiç tercih edilmeyenler için: 0 puan verilerek toplam puan bölümüne yazılır.

Sosyometri değerlendirme tablosuna göre grup üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini göstermek amacıyla sosyogram hazırlanır. Sosyogram hazırlanırken yeterli büyüklükte kâğıt ya da karton kullanılır, kişiler tanıtıcı sıra numarası ya da bir harfle belirtilir. Kız ve erkek öğrenciler ayrı renklerle gösterilir. Tek yönlü oklar tek yönlü tercihleri, çift yönlü oklar ise karşılıklı tercihleri belirtmek için kullanılır. Birinci tercih kırmızı kalemle, ikinci tercih mavi kalemle, üçüncü derece tercihler siyah kalemle çizilmiş oklarla gösterilir. Sosyogramın çizilirken değerlendirme tablosundaki bilgiler esas alınarak, seçilme sıralarına göre en fazla puan alan yani en çok tercih edilen birey merkeze yerleştirilerek başlanır. Buradan sınırlı aralıklarla diğer bireylere geçilerek her bireyin tercih etme ve edilme durumları oklarla birleştirilerek bir örümcek ağı gibi “sosyogram” oluşturulur.

Hazırlanan sosyogram sınıftaki etkileşim örüntüsü hakkında şu bilgileri verebilir:

Liderler: Bunlar sınıfta ya da grupta bulunan diğer üyeler tarafından en çok tercih edilen dolayısıyla fikirlerine başvurulmuş ve kararlarına uyulan kişilerdir.

Yalnızlar: Sınıfta veya gruptaki üyelerden hiçbiri tarafından seçilmemiş kimselerdir.

Çekimserler: Arkadaşları tarafından yazıldığı halde kendisine verilen sayıda arkadaş adı yazmada çekimser davrananlardır.

Tutarsızlar: Kendilerini isteyenleri istemeyip başkalarını isteyenlerdir.

Klikler: Gruptan soyutlanmış ama kendi aralarında ilişkili, yani birbirlerini seçen alt gruplardır ve grubun bütünlüğünü bozabilirler.

3. 3. 2. Sınıf Öğretmenleriyle Görüşme

Sınıf öğretmenlerine öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkileri, sınıf içi uyumu, etkinliklere katılımı, gruplaşmalar, gruba dahil olmayanlarla ilgili sorular sorularak sınıfın genel etkileşim durumu hakkında ön bilgi toplanmıştır.

3/A sınıf öğretmeni sınıfına sonradan gelen öğrencilerin sınıfa dahil olma sürecinde olduğunu, bazı öğrencilerin zorbaca davranışlarından dolayı dışlandığını, sınıf içerisinde birçok öğrencinin diğerlerini dinlemeden hep kendisinin konuşmak istediğini, başarılı öğrencilerin derslerde ve etkinliklerde daha aktif olduğunu, gruplaşmaların ortak çalışmalarda zorluk yaşattığını ifade etmiştir.

3/E sınıf öğretmeni öğrencilerin kurallara uyma açısından zorluk yaşattığını, birkaç öğrencinin sınıfta ortak çalışmalarda istenmediğini, sınıfta gruplaşmaların olduğunu, bazı öğrencilerin etkinliklere katılım da isteksiz davrandığını ve öğrencilerin birbirlerini sınıf içi şikayetlerinin süreklilik arz ettiğini söylemiştir.

Sınıf öğretmenlerine çalışma sonunda sönstest uygulandıktan sonraki sınıf içi genel durumunu değerlendirmek amacıyla görüşme yapılmıştır. Ön görüşmede sorulan sorular tekrar edilmiş ve gözlemleri alınmıştır.

3/A sınıfı kontrol grubu olduğu için yaratıcı drama programı uygulanmayan sınıftır. Sınıf öğretmeni “sosyometri testi” uygulandıktan sonra sınıfla bir ders saati yapılan tanışma etkinliğinin ve sontest uygulamasından sonra yapılan yaratıcı drama etkinliğinin öğrencilerin çok hoşuna gittiğini, bu konuda kendisinden ısrarla istekte bulunduklarını söylemiştir. Sınıf içerisinde ilk görüşmedekinden çok farklı bir durum olmadığını bir kaç öğrencinin zorbaca davranışlarının olduğunu, bazı öğrencilerin hep kendisinin konuşmak istediğini, başarılı olanların daha aktif olduğunu ve gruplaşmaların zorluk yaşattığını ifade etmiştir. Sadece sınıfa yeni gelenlerin arkadaş edinerek, çalışmalara katılımlarının arttığını belirtmiştir.

3/E sınıfı yaratıcı drama çalışması uygulanan deney grubudur. Sontest sonrası sınıf öğretmeni ile görüşüldüğünde öğrencilerin kendisine çok eğlendikleri, keyifli zaman geçirdikleri ve her zaman drama dersi istediklerine dair dönüt verdiklerini söylemiştir. Kendi gözlemleri olarak da teneffüslerde daha büyük gruplar halinde oynadıklarını, çalışmalara katılım isteklerinin arttığını ve birbirlerini şikayet eden öğrenci sayısının azaldığını ifade etmiştir.

3. 4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama işlemlerinin içeriğinde; Sosyometri Testi’nin öntest-sontest olarak uygulanması, yaratıcı drama çalışmasının hazırlanması ve uygulanması açıklanarak sunulmuştur.

3. 4. 1. Sosyometri Testinin Uygulanması

Öğrencilere sosyometri testinde “sınıfınızda en çok birlikte oturmak istediğiniz üç arkadaşınızın ismini yazar mısınız?” sorusu sorulmuş ve Sosyometri Testi sonuçları değerlendirilerek “sosyometri puanlı liste”, “sosyogram” ve “etkileşim örüntüsü” oluşturulmuştur.

3. 4. 2. Yaratıcı Drama Çalışmalarının Hazırlanması ve Uygulanması

Sınıf içerisinde iş birliği, uyum, iletişim, empati ve grup bilinci oluşturmaya yönelik sosyal becerileri artırıcı yaratıcı drama programı hazırlanmıştır. Sekiz oturumdan oluşan program her hafta bir çalışma olacak şekilde uygulanmış ve sekiz hafta sürmüştür.

3. 5 Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerine uygulanan Sosyometri Testi ile toplanan veriler SPSS-25 paket programına işlenmiştir. Sosyometri puanlarının yanında sosyogram sınıflamaları da işlenmiştir. İşlenen verilerin deney ve kontrol grubuna göre ön uygulama, son uygulama puanlarındaki dağılım ve bu dağılımının birbirleri arasındaki fark puanlarına ait dağılıma ilişkin normalliğin sınanması için grupta yer alan öğrenci sayısı 50'nin altında olduğundan dolayı Shapiro-Wilk analizi ile test edilmiştir. Verilere ait test varyanslarının homojenliği ise Levene homojenlik testi ile yapılmıştır. Analiz sonuçları ise Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2.

Ön Uygulama ve Son Uygulama Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Normallik Testi ve Levene Homojenlik Testi Sonuçları

Grup	Test	Shapiro-Wilk			Levene Homojenlik Testi	
		İstatistik	sd	p	F(1-57)	p
Deney	Öntest	,942	31	,093	1,144	,289
	Sontest	,943	31	,101	3,832	,055
Kontrol	Öntest	,923	28	,067	1,144	,289
	Sontest	,953	28	,158	3,832	,055

*p<,05

Tablo 2'ye bakıldığında deney ve kontrol gruplarında yer alan 3. sınıf öğrencilerin öntest ve sontest puanlarına ilişkin dağılımlarının normallik ve homojenlik varsayımları incelenmiştir. Her iki grupta yer alan öğrencilerin öntest ve sontest puanlarına ait Shapiro-Wilk istatistik sonuçlarının $p>,05$ 'e göre anlamlı olmadığı bütün puan dağılımlarının normallik varsayımını karşıladığı yani normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin Levene homojenlik testi grup birlikte değerlendirildiği için her bir test için bir F değeri hesaplanmıştır. Levene homojenlik testi sonuçları incelendiğinde $p>,05$ 'e göre test varyanslarının homojen dağıldığı yani homojenlik varsayımını karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öntest ve sontest puanlarına ait elde edilen puan dağılımının sürekli veri olduğu ve eşit aralıklı ölçek düzeyinde olduğu görülmektedir. İki örneklemin (grup) birbirinden bağımsız olması, bağımlı değişkenlerin aralık veya oran ölçek düzeyinde ölçülmüş olması, normallik ve homojenlik varsayımlarının sağlanması parametrik test varsayımlarını

karşılamaktadır. Grup sayıları kimilerine göre 30 ve kimilerine göre 15'in altına düştüğünde puanların normal dağıldığını varsaymak güçtür. Bununla birlikte küçük gruplu deneysel çalışmalar yapan araştırmacıların, topladıkları verilerin dağılımlarının uygun olması durumunda parametrik istatistikleri kullandıkları görülmektedir (Köklü, Büyüköztürk & Bökeoğlu, 2007, s.152-161). Bu bağlamda parametrik test varsayımları karşılandığından dolayı deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin öntest puanları arasındaki farklılığa ve sontest puanları arasındaki farklılığa Independent-Sample (Bağımsız Örneklem) T-Testi analizi ile bakılmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin grup içerisinde öntest puanı ile sontest puanı arasındaki farklılığa Paired-Sample (Eşleştirilmiş Örneklem) T-Testi analizi ile bakılmıştır. Sosyogram sınıflamalarına ilişkin olarak deney ve kontrol gruplarının grup içinde öntest ve sontest uygulama sürecinde sınıflandırmalar arası farklılık çapraz tablo aracılığı ile frekans ve yüzde değerlerinin karşılaştırılmasına dayalı olarak analiz edilmiştir. Öğrencilere tercih edilme sıklıklarına dayalı olarak sosyogram aracılığı ile sınıflama yapılan halka düzeylerinin öntest ve sontest uygulama sürecindeki değişiminin karşılaştırılmasında Fisher Freeman Halton Testi kullanılmıştır. Fisher Freeman Halton Testi bu test 2x2'den daha yüksek kategorilerin karşılaştırılmasında kullanılan ve ki-kare analizinin yerine tercih edilen bir yöntemdir, aynı zamanda ki-kare varsayımının karşılanamaması durumunda SPSS-25 programında Fisher's Exact Testi olarak tabloda görülmektedir (IBM, 2019; Freeman & Halton, 1951).

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

4. 1. Birinci Alt Problem: Deney ve kontrol grubunda bulunan 3. sınıfa öğrencilerinin sosyometri öntest puanları arasında farklılık var mıdır?

Tablo 3.

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Öntest Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Independent-Sample T-Testi Sonuçları

Öntest	Grup	N	Ortalama	S	t	sd	p
Sosyometri Testi Puanları	Deney	31	5,97	4,19	,03	57	,975
	Kontrol	28	5,93	5,33			

*p<,05

Tablo 3 incelendiğinde deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri öntest puanları arasında farklılık olup olmadığı karşılaştırılmıştır. Deney grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri öntest puanları ($\bar{X}=5,97$) ile kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri öntest puanları ($\bar{X}=5,93$) arasında $t_{(57)}=,03$, $p=,975>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin birbirlerine olan sosyal mesafeleri, arkadaşları arasındaki yerleri, grup içi konumları ve sınıf içindeki gruplaşmaları bağlamında deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri testine ait öntest puanlarının birbirine denk olduğu görülmektedir.

4. 2. İkinci Alt Problem: Deney ve kontrol grubunda bulunan 3. sınıfa öğrencilerinin sosyometri sontest puanları arasında farklılık var mıdır?

Tablo 4.

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Sontest Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Independent-Sample T-Testi Sonuçları

Sontest	Grup	N	Ortalama	S	t	sd	p
Sosyometri Testi Puanları	Deney	31	6,00	3,46	,03	57	,977
	Kontrol	28	5,96	5,78			

*p<,05

Tablo 4 incelendiğinde deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri sontest puanları arasında farklılık olup olmadığı karşılaştırılmıştır. Deney grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri sontest puanları ($\bar{X}$ =6,00) ile kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri sontest puanları ($\bar{X}$ =5,96) arasında $t_{(57)}=,03$, $p=,977>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin birbirlerine olan sosyal mesafeleri, arkadaşları arasındaki yerleri, grup içi konumları ve sınıf içindeki gruplaşmaları bağlamında deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri testine ait sontest puanlarının birbirine denk olduğu görülmektedir.

4. 3. Üçüncü Alt Problem: Deney grubunda bulunan 3. sınıfa öğrencilerinin sosyometri öntest puanları ile sontest puanları arasında farklılık var mıdır?

Tablo 5.

Deney Grubu Öğrencilerin Öntest Puanları ile Sontest Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Paired-Sample T-Testi Sonuçları

Deney Grubu	Test	N	Ortalama	S	t	sd	p
Sosyometri Testi Puanları	Öntest	31	5,97	4,19	,07	30	,948
	Sontest	31	6,00	3,46			

*p<,05

Tablo 5 incelendiğinde deney grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri öntest puanları ile sontest puanları arasında farklılık olup olmadığı karşılaştırılmıştır. Deney grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri öntest puanları ($\bar{X}$ =5,97) ile deney grubunda bulunan öğrencilerin

sosyometri sontest puanları ($\bar{X} = 6,00$) arasında $t_{(30)} = ,07$, $p = ,948 > ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin birbirlerine olan sosyal mesafeleri, arkadaşları arasındaki yerleri, grup içi konumları ve sınıf içindeki gruplaşmaları bağlamında deney grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri testine ait öntest puanları ile sontest puanlarının birbirine denk olduğu görülmektedir.

4. 4. Dördüncü Alt Problem: Kontrol grubunda bulunan 3. sınıfa öğrencilerinin sosyometri öntest puanları ile sontest puanları arasında farklılık var mıdır?

Tablo 6.

Kontrol Grubu Öğrencilerin Öntest Puanları ile Sontest Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Paired-Sample T-Testi Sonuçları

Kontrol Grubu	Test	N	Ortalama	S	t	sd	p
Sosyometri Testi Puanları	Öntest	28	5,93	5,33	,06	27	,952
	Sontest	28	5,96	5,78			

* $p < ,05$

Tablo 6 incelendiğinde kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri öntest puanları ile sontest puanları arasında farklılık olup olmadığı karşılaştırılmıştır. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri öntest puanları ($\bar{X} = 5,93$) ile kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri sontest puanları ($\bar{X} = 5,96$) arasında $t_{(30)} = ,06$, $p = ,952 > ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin birbirlerine olan sosyal mesafeleri, arkadaşları arasındaki yerleri, grup içi konumları ve sınıf içindeki gruplaşmaları bağlamında kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyometri testine ait öntest puanları ile sontest puanlarının birbirine denk olduğu görülmektedir.

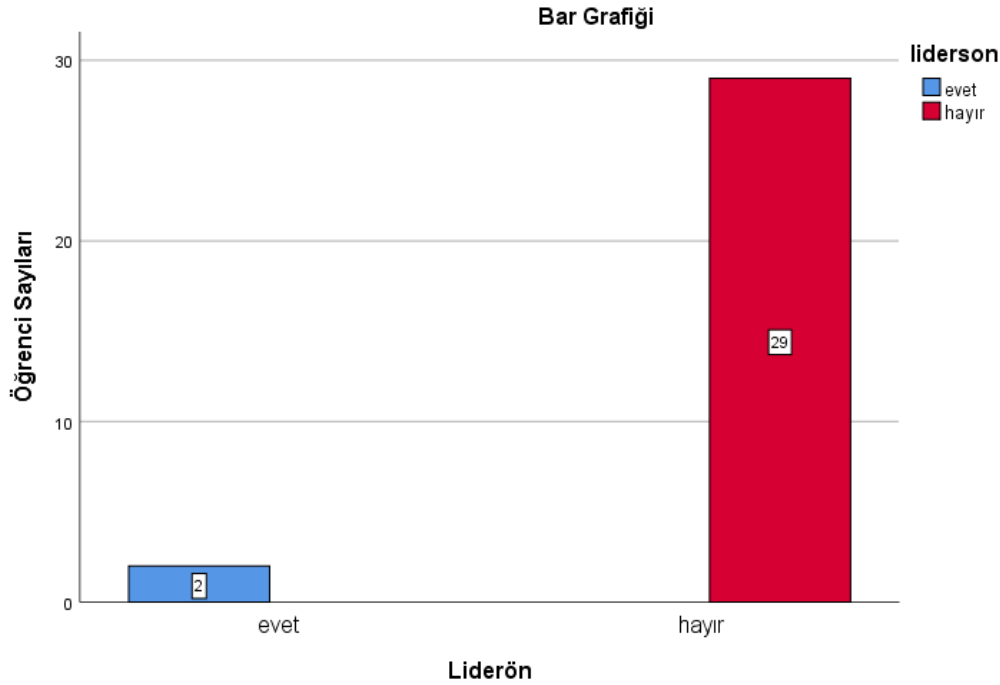
4. 5. Beşinci Alt Problem: Deney grubu öğrencilerinde liderler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Tablo 7.

Deney Grubu Öğrencilerinin Liderler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa ilişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Lider Sontest		Toplam
			Evet	Hayır	
Lider Öntest	Evet	<i>n</i>	2	0	2
		%	100,0	0,0	6,5
	Hayır	<i>n</i>	0	29	29
		%	0,0	100,0	93,5
Toplam	<i>n</i>		2	29	31
	%		6,5	93,5	100,0

Tablo 7 incelendiğinde en çok tercih ettikleri, fikirlerine başvurdıkları ve kararlarına uyulan deney grubu öğrencilerinin yaratıcı drama uygulamasından önceki sayıları ile uygulamadan sonraki sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında en çok tercih edilen lider olarak görülen öğrenci sayılarının %6,5 (n=2) olduğu ve en çok tercih edilmeyen lider olarak görülen öğrenci sayılarının %93,5 (n=29) olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama uygulamalarından sonra lider olarak görülen kişi sayısı öntestte olduğu gibi %6,5 (n=2) olduğu ve lider olarak görülen kişi sayılarının %93,5 (n=29) olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama etkinliğinden öncesinde ve sonrasında lider olarak görülen kişi sayılarında bir değişiklik olmadığı sosyometri testine ilişkin örüntü dağılımı incelendiğinde lider olarak görülen öğrencilerin değişmediği (R-Y Kodlu kişiler) görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilerinin yaratıcı drama etkinliğinden önce öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve etkinliğinden sonra sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait öğrenciler tarafından lider olarak görülen ve görülen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 1’de verilmiştir.



Şekil 1. Deney grubu öğrencilerinin liderler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

4. 6. Altıncı Alt Problem: Deney grubu öğrencilerinde yalnızlar ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

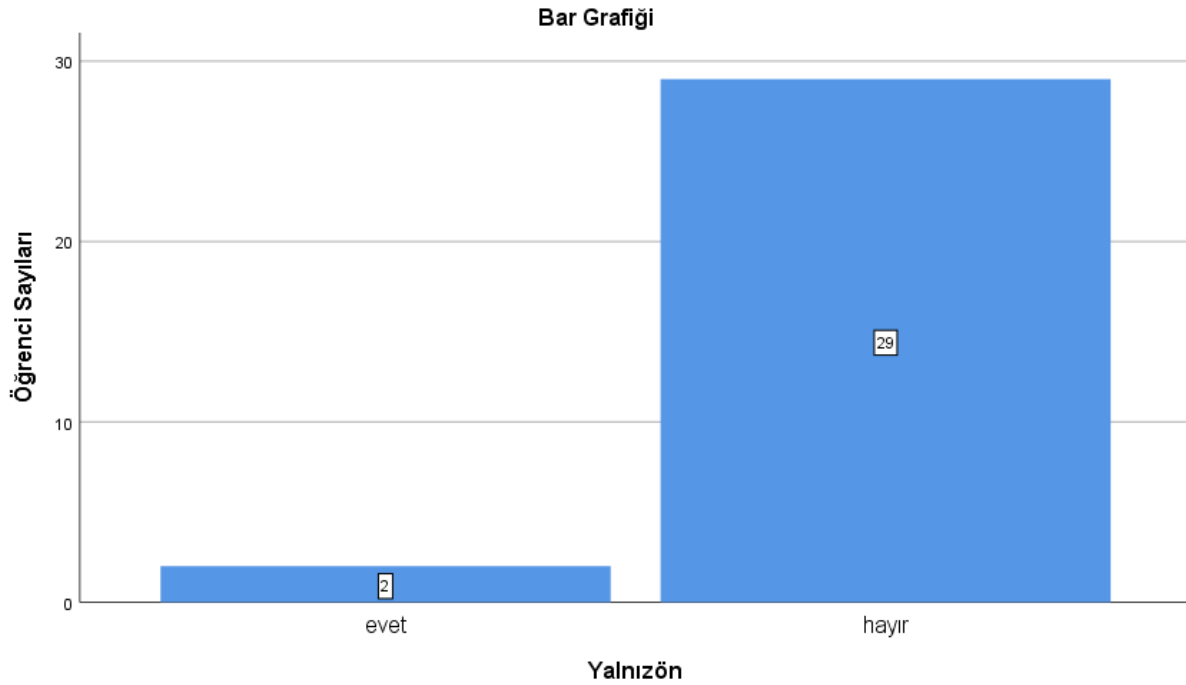
Tablo 8.

Deney Grubu Öğrencilerinin Yalnızlar Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Yalnız Sontest		Toplam
			Evet	Hayır	
Yalnız Öntest	Evet	<i>n</i>	0	2	2
		<i>%</i>	0,0	100,0	6,5
	Hayır	<i>n</i>	0	29	29
		<i>%</i>	0,0	100,0	93,5
Toplam	<i>n</i>		0	31	31
	<i>%</i>		0,0	100,0	100,0

Tablo 8 incelendiğinde sınıflarında hiçbiri tarafından seçilmemiş deney grubu öğrencilerinin yaratıcı drama uygulamasından önceki sayıları ile uygulamadan sonraki sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında hiç kimse tarafından tercih edilmeyen

yalnız olarak görülen öğrenci sayılarının %6,5 (n=2) olduğu ve yalnız olarak görülmeyen tercih edilen öğrenci sayılarının %93,5 (n=29) olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama uygulamalarından sonra yalnız olarak görülen öğrenci sayısının %0,0 (n=0) yalnız olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %100,0 (n=31) olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama etkinliğinin öncesinde yalnız olarak görülen 2 öğrenci varken etkinliğin uygulanmasından sonra sosyometrik ölçüme ilişkin sonteste bakıldığında öğrencilerin yalnız olarak görülen hiç kimse tarafından seçilmeyen öğrenci olmadığı görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilerin yaratıcı drama etkinliğinden önce öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve etkinlikten sonra sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait öğrenciler tarafından yalnız olarak görülen ve görülmeyen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 2’de verilmiştir.



Şekil 2. Deney grubu öğrencilerinin yalnızlar ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

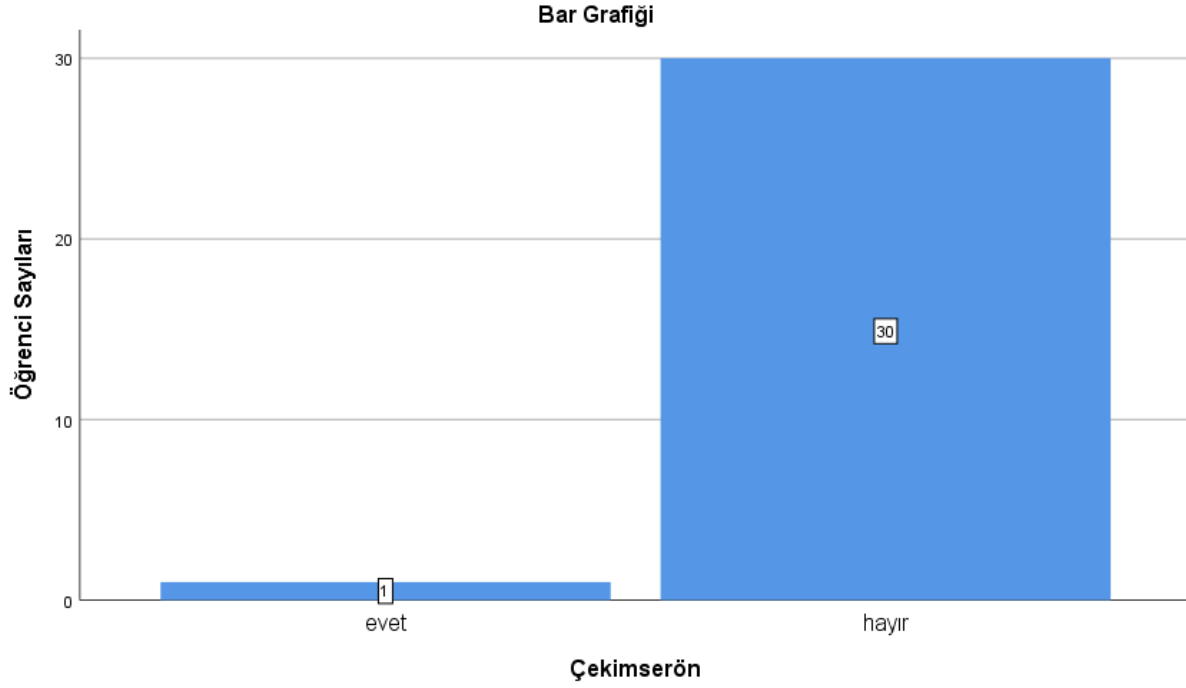
4. 7. Yedinci Alt Problem: Deney grubu öğrencilerinde çekimseler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Tablo 9.

Deney Grubu Öğrencilerinin Çekimseler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Çekimseler Sontest		Toplam
			Evet	Hayır	
Çekimseler Öntest	Evet	<i>n</i>	0	1	1
		%	0,0	100,0	3,2
	Hayır	<i>n</i>	0	30	30
		%	0,0	100,0	96,8
Toplam	<i>n</i>		0	31	31
	%		0,0	100,0	100,0

Tablo 9 incelendiğinde sınıflarında arkadaşları tarafından yazıldığı halde kendisine verilen sayıda arkadaş adı yazmada çekimseler davranan deney grubu öğrencilerinin yaratıcı drama uygulamasından önceki sayıları ile uygulamadan sonraki sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında kendisine verilen sayıda arkadaş adı yazamayan çekimseler olarak görülen öğrenci sayılarının %3,2 ($n=1$) olduğu ve çekimseler olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %96,8 ($n=30$) olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama uygulamalarından sonra çekimseler olarak görülen öğrenci sayısının %0,0 ($n=0$) çekimseler olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %100,0 ($n=31$) olduğu tespit edilmiştir. Yaratıcı drama etkinliğinden öncesinde çekimseler olarak görülen 1 öğrenci etkinliğin uygulanmasından sonra sosyometrik ölçüme ilişkin sonteste bakıldığında çekimseler olarak görülen hiçbir öğrenci olmadığı görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilerinin yaratıcı drama etkinliğinden önce öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve etkinliğinden sonra sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait çekimseler olarak görülen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 3’de verilmiştir.



Şekil 3. Deney grubu öğrencilerinin çekimserler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

4. 8. Sekizinci Alt Problem: Deney grubu öğrencilerinde tutarsızlar ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

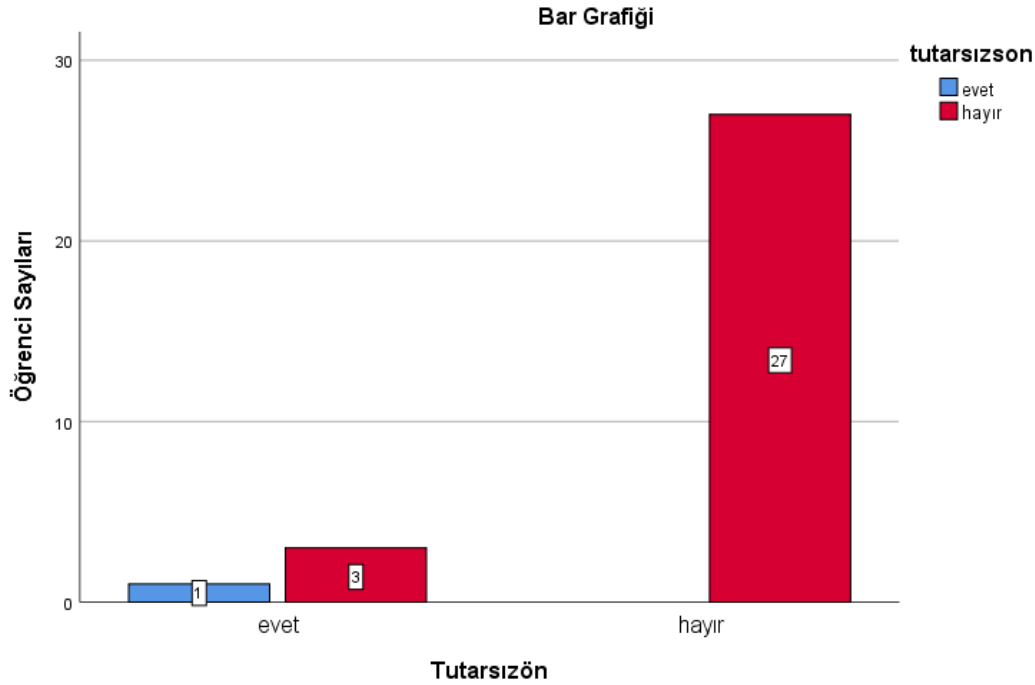
Tablo 10.

Deney Grubu Öğrencilerinin Tutarsızlar Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Tutarsızlar Sontest		Toplam
			Evet	Hayır	
Tutarsızlar Öntest	Evet	<i>n</i>	1	3	4
		%	100,0	0,0	12,9
	Hayır	<i>n</i>	0	27	27
		%	0,0	100,0	87,1
Toplam	<i>n</i>		1	30	31
	%		3,2	96,8	100,0

Tablo 10 incelendiğinde kendilerini isteyenleri istemeyip başkalarını isteyen deney grubu öğrencilerinin uygulamadan önceki sayıları ile uygulamadan sonraki sayıları karşılaştırılmıştır.

Sosyometri testinin ön uygulamasında kendilerini isteyenleri istemeyip başkalarını isteyen tutarsız öğrenci sayılarının %12,9 (n=4) olduğu ve tutarsız olmayan öğrenci sayılarının %87,1 (n=27) olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama uygulamalarından sonra tutarsız olan öğrenci sayılarının %3,2'ye (n=1) düştüğü ve tutarsız olmayan öğrenci sayılarının %96,8'e (n=30) yükseldiği görülmektedir. Yaratıcı drama etkinliğinden sonra tutarsız olarak çıkan öğrenci sayılarında düşüş olduğu görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilerinin yaratıcı drama etkinliğinden önce öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve etkinliğinden sonra sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait tutarsız olarak görülen ve görülmeyen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 4'de verilmiştir.



Şekil 4. Deney grubu öğrencilerinin tutarsızlar ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

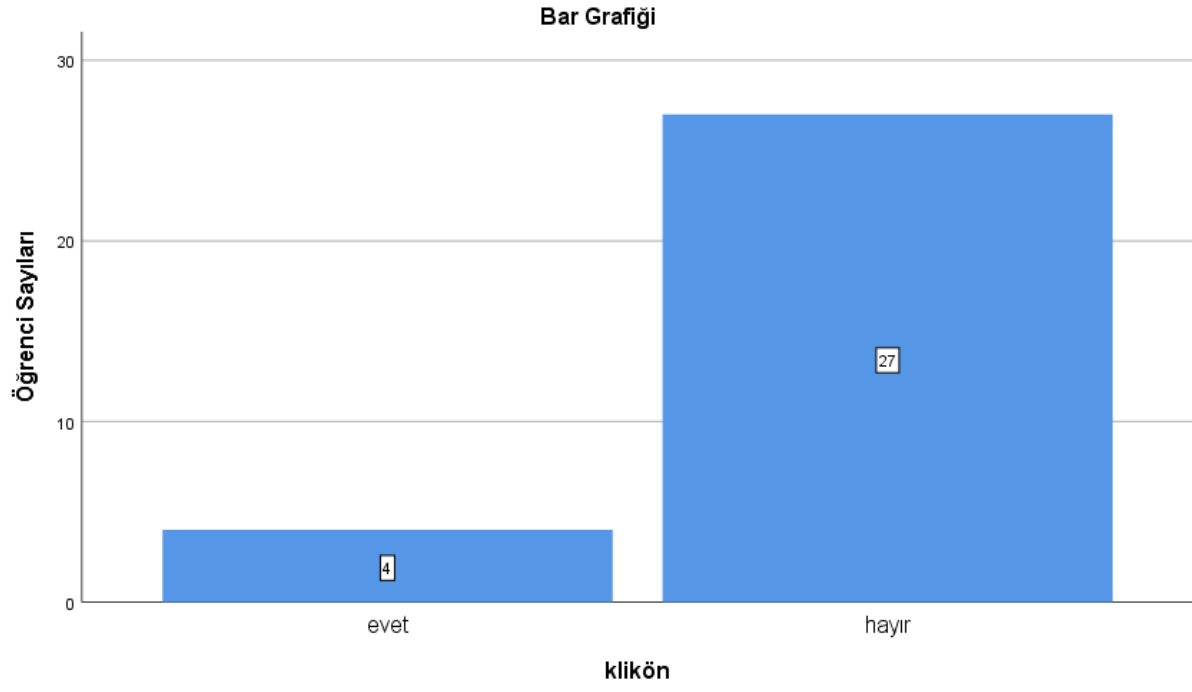
4. 9. Dokuzuncu Alt Problem: Deney grubu öğrencilerinde klikler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Tablo 11.

Deney Grubu Öğrencilerinin Klikler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Klik Sontest		Toplam
			Evet	Hayır	
Klik Öntest	Evet	<i>n</i>	0	4	4
		%	0,0	100,0	12,9
	Hayır	<i>n</i>	0	27	27
		%	0,0	100,0	87,1
Toplam	<i>n</i>		0	31	31
	%		0,0	100,0	100,0

Tablo 11 incelendiğinde gruptan soyutlanmış ama kendi aralarında ilişkili, yani birbirlerini seçen alt gruplar olarak tanımlanan ve grubun bütünlüğünü bozabilecek deney grubu öğrencilerinin yaratıcı drama uygulamasından önceki sayıları ile uygulamadan sonraki sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında grubun bütünlüğünü bozabilecek klik olarak görülen öğrenci sayılarının %12,9 (n=4) olduğu ve klik olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %87,1 (n=27) olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama uygulamalarından sonra klik olarak görülen öğrenci sayılarının %0,0'a (n=0) düştüğü ve klik olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %100,0'e (n=31) yükseldiği olduğu görülmektedir. Yaratıcı drama etkinliğinden öncesinde klik olarak görülen 4 öğrenci varken etkinliğin uygulanmasından sonra sosyometrik ölçüme ilişkin sonteste bakıldığında klik olarak görülen hiçbir öğrenci olmadığı tespit edilmiştir. Deney grubundaki öğrencilerinin yaratıcı drama etkinliğinden önce öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve etkinlikten sonra sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait klik olarak görülen ve görülmeyen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 5'de verilmiştir.



Şekil 5. Deney grubu öğrencilerinin klikler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

4. 10. Onuncu Alt Problem: Deney grubu öğrencilerinde tercih edilme sıklıkları ile oluşan sosyogram halkasına ilişkin öntest uygulamasındaki yerleri ile sontest uygulamasındaki yerleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 12.

Deney Grubu Öğrencilerinde Sosyogram Halkasına İlişkin Öntest Tercih Edilme Yerleri İle Sontest Tercih Edilme Yerleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Fisher-Freeman-Halton Testi Sonuçları

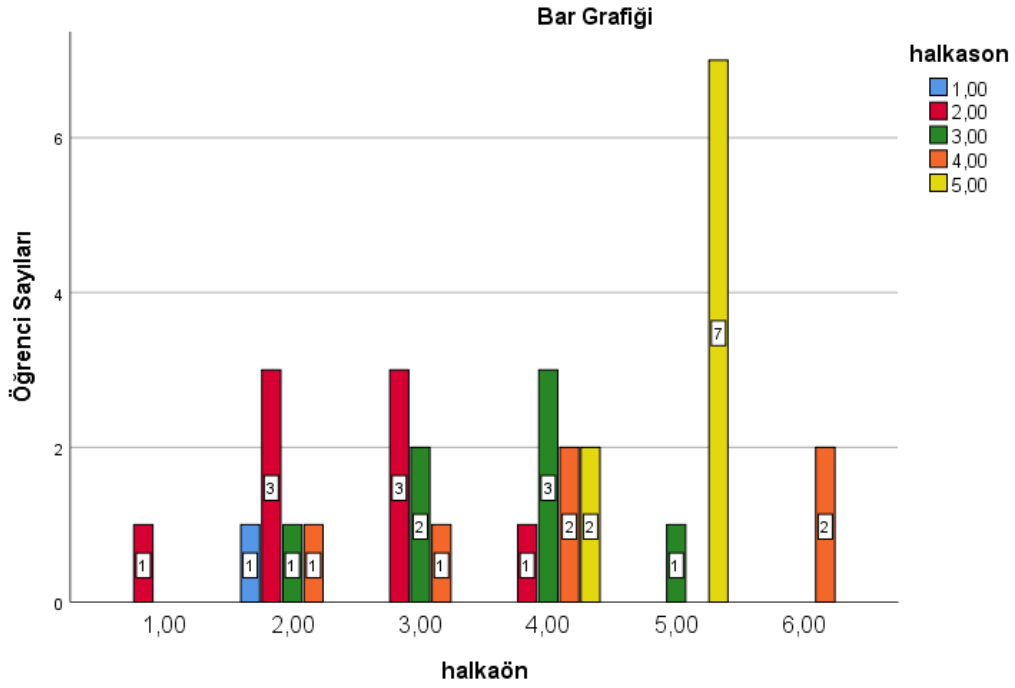
		Sosyogram Sontest					Toplam
		1. Halka	2. Halka	3. Halka	4. Halka	5. Halka	
Sosyogram Öntest	1. Halka	<i>n</i>	0	1	0	0	1
		<i>Satır %</i>	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
		<i>Sütün %</i>	0,0	12,5	0,0	0,0	3,2
	2. Halka	<i>n</i>	1	3	1	1	6
		<i>Satır %</i>	16,7	50,0	16,7	16,7	100,0
		<i>Sütün %</i>	100,0	37,5	14,3	16,7	19,4
	3. Halka	<i>n</i>	0	3	2	1	6
		<i>Satır %</i>	0,0	50,0	33,3	16,7	100,0
		<i>Sütün %</i>	0,0	37,5	28,6	16,7	19,4
	4. Halka	<i>n</i>	0	1	3	2	8
		<i>Satır %</i>	0,0	12,5	37,5	25,0	100,0
		<i>Sütün %</i>	0,0	12,5	42,9	33,3	25,8
	5. Halka	<i>n</i>	0	0	1	0	7
		<i>Satır %</i>	0,0	0,0	12,5	0,0	87,5
		<i>Sütün %</i>	0,0	0,0	14,3	0,0	77,8
	6. Halka	<i>n</i>	0	0	0	2	0
		<i>Satır %</i>	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
		<i>Sütün %</i>	0,0	0,0	0,0	33,3	0,0
Toplam		<i>n</i>	1	8	7	6	31
		<i>Satır %</i>	3,2	25,8	22,6	19,4	100,0
		<i>Sütün %</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Fisher's Exact Testi=31,40, p=,002<,05

Tablo 12'ye bakıldığında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıkları ile oluşan sosyogram halkalarında bulunan öğrenci sayılarının sıklıklarının öntest uygulamasındaki dağılımları ile sontest uygulamasındaki dağılımları arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Öntest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarının en fazla olan birinci halkada bulunan %3,2 (n=1) öğrenci bulunurken, sontest uygulamasında

deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarının en fazla olan birinci halkada bulunan %3,2 (n=1) öğrenci bulunmaktadır. Yani 1. halkada aynı öğrenci olmasa da öntest ve sontest uygulamalarında birbirine denk frekans sayısında öğrenci olduğu görülmektedir. Öntest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre ikinci halkada bulunan %19,4 (n=6) öğrenci ve sontest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre ikinci halkada bulunan %25,8 (n=8) öğrenci bulunmaktadır. Öntest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre üçüncü halkada bulunan %19,4 (n=6) öğrenci ve sontest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre üçüncü halkada bulunan %22,6 (n=7) öğrenci bulunmaktadır. Öntest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre dördüncü halkada bulunan %25,8 (n=8) öğrenci ve sontest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre dördüncü halkada bulunan %19,4 (n=6) öğrenci bulunmaktadır. Öntest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre beşinci halkada bulunan %25,8 (n=8) öğrenci ve sontest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre beşinci halkada bulunan %29,0 (n=9) öğrenci bulunmaktadır. Öntest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre altıncı halkada bulunan %6,5 (n=2) öğrenci ve sontest uygulamasında deney grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre altıncı halkada bulunan öğrenci olmadığı görülmektedir. Öntest uygulamasında 1. halkada yer alan 1 öğrenci, sontest uygulamasından 2. Halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 2. halkadaki 6 öğrencinin, sontest uygulamasında %16,7'si (n=1) 1. halkada, %50,0'si (n=3) 2. halkada, 16,7'si (n=1) 3. halkada ve 16,7'si (n=1) 4. halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 3. halkadaki 6 öğrencinin, sontest uygulamasında %50'si (n=3) 2. halkada, 33,3'ü (n=2) 3. halkada ve 16,7'si (n=1) 4. Halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 4. halkadaki 8 öğrencinin, sontest uygulamasında %12,5'i (n=1) 2. halkada, %37,5'i (n=3) 3. halkada, 25,0'i (n=2) 4. halkada ve 25,0'i (n=2) 5. halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 5. halkadaki 8 öğrencinin, sontest uygulamasında %12,5'i (n=1) 3. halkada, 87,5'i (n=7) 5. halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 6. halkadaki 2 öğrencinin, sontest uygulamasında %100,0'i (n=2) 4. Halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasına ait öğrencilerin halkalardaki sınıflama frekansları ile sontest uygulamasına ait halkalardaki sınıflama frekansı arasında Fisher Freeman Halton Testi incelendiğinde $p<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu ve öğrencilerin sontestte tercih edilme

sıklıklarının artmasından dolayı anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bunun kaynağının ise sontestte halka sayısının düşmesi ve merkeze yaklaştıkça frekansın artmasından kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Öntest ve sontest uygulamalarına ait deney grubu öğrencilerinin bar grafiği Şekil 6’da görülmektedir.



Şekil 6. Deney grubu öğrencilerinin sosyogram halkaları bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

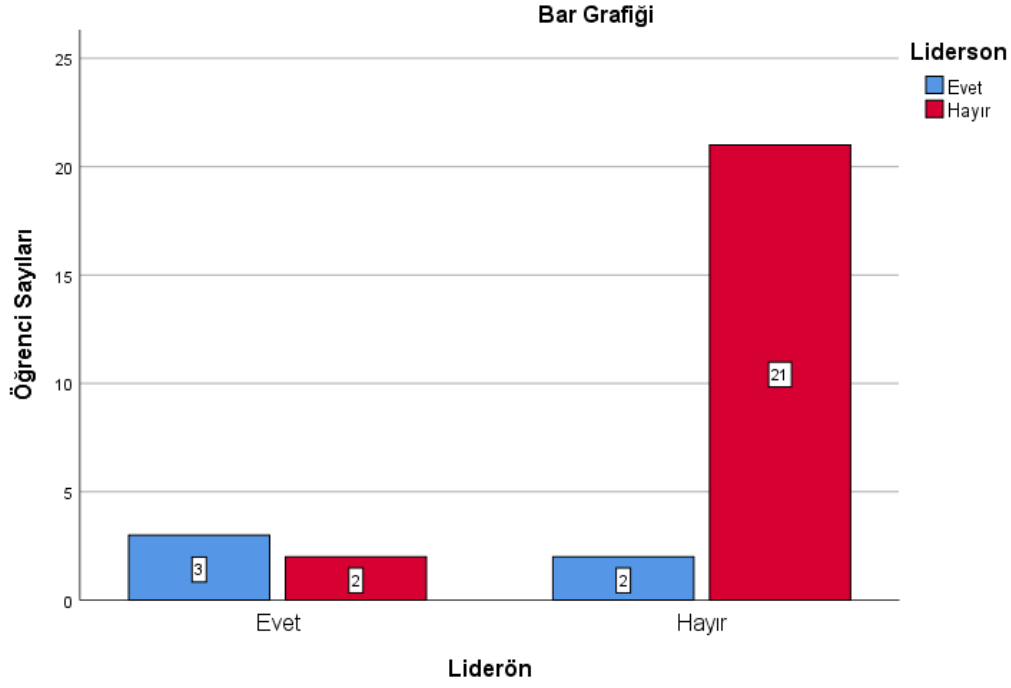
4. 11. On Birinci Alt Problem: Kontrol grubu öğrencilerinde liderler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Tablo 13.

Kontrol Grubu Öğrencilerinin Liderler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Lider Sontest		Toplam
			Evet	Hayır	
Lider Öntest	Evet	<i>n</i>	3	2	5
		%	60,0	40,0	17,9
	Hayır	<i>n</i>	2	21	23
		%	8,7	91,3	82,1
Toplam	<i>n</i>		5	23	28
	%		17,9	82,1	100,0

Tablo 13 incelendiğinde en çok tercih ettikleri, fikirlerine başvurdukları ve kararlarına uyulan kontrol grubu öğrencilerinin önceki sayıları ile sonraki sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında en çok tercih edilen lider olarak görülen öğrenci sayılarının %17,9 (n=5) olduğu ve en çok tercih edilmeyen lider olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %82,1 (n=23) olduğu görülmektedir. Sontest uygulamasında lider olarak görülen öğrenci sayısı öntestte olduğu gibi %17,9 (n=5) olduğu ve lider olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %82,1 (n=23) olduğu görülmektedir. Öntestte ve sontestte lider olarak görülen öğrenci sayılarında bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Kontrol grubundaki öğrencilerinin öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait öğrenciler tarafından lider olarak görülen ve görülmeyen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 7’de verilmiştir.



Şekil 7. Kontrol grubu öğrencilerinin liderler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

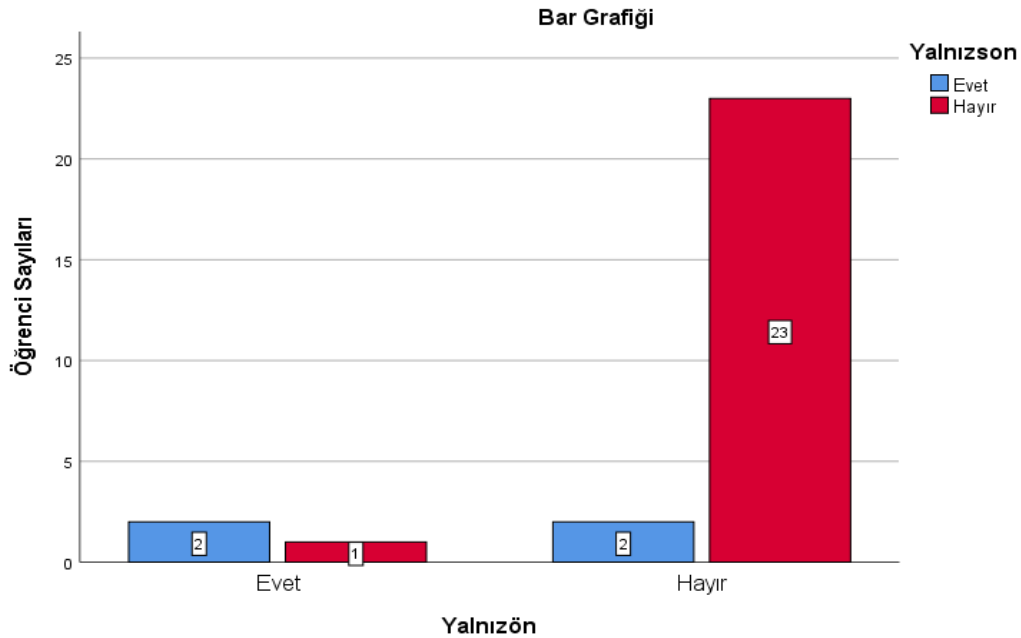
4. 12. On İkinci Alt Problem: Kontrol grubu öğrencilerinde yalnızlar ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Tablo 14.

Kontrol Grubu Öğrencilerinin Yalnızlar Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçlarını

			Yalnız Sontest		
			Evet	Hayır	Toplam
Yalnız Öntest	Evet	<i>n</i>	2	1	3
		%	66,7	33,3	10,7
	Hayır	<i>n</i>	2	23	25
		%	8,0	82,0	89,3
Toplam	<i>n</i>		4	24	28
	%		14,3	85,7	100,0

Tablo 14 incelendiğinde sınıflarında hiçbir tarafından seçilmemiş kontrol grubu öğrencilerinin önceki sayıları ile sonraki sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında hiç kimse tarafından tercih edilmeyen yalnız olarak görülen öğrenci sayılarının %10,7 (n=3) olduğu ve yalnız olarak görülmeyen tercih edilen öğrenci sayılarının %89,3 (n=25) olduğu görülmektedir. Sontestte yalnız olarak görülen öğrenci sayısının %14,3 (n=4) yalnız olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %85,7 (n=24) olduğu görülmektedir. Öntestte yalnız olarak görülen 3 kişi varken etkinliğin uygulanmasından sonra sosyometrik ölçüme ilişkin sontestte bakıldığında öğrencilerin yalnız olarak görülen öğrenci sayısının 4 olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki öğrencilerinin öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait yalnız olarak görülen ve görülmeyen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 8’de verilmiştir.



Şekil 8. Kontrol grubu öğrencilerinin yalnızlar ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

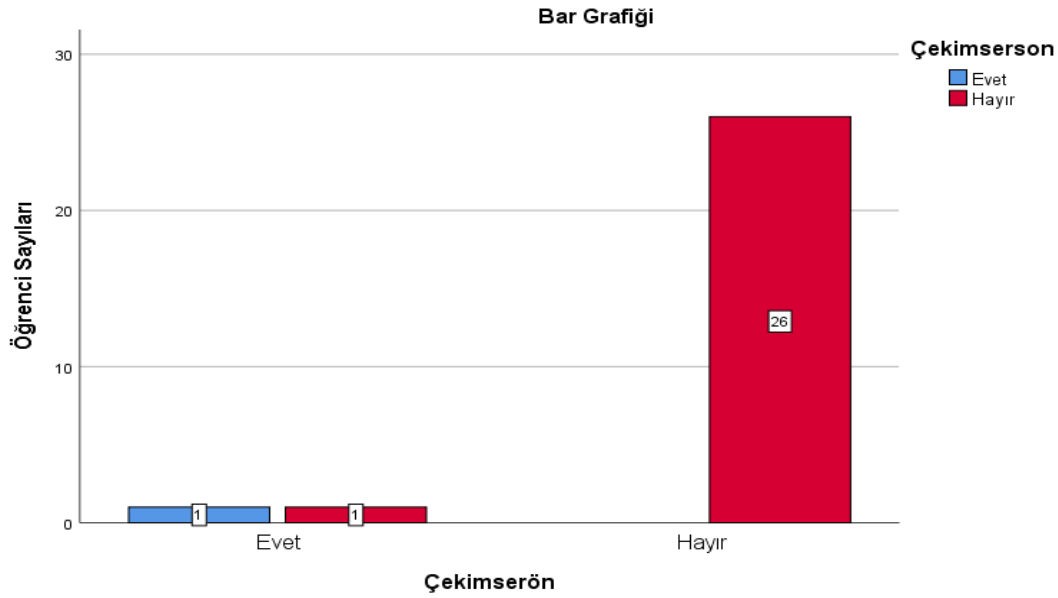
4. 13. On Üçüncü Alt Problem: Kontrol grubu öğrencilerinde çekimseler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Tablo 15.

Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çekimseler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Çekimseler Sontest		Toplam
			Evet	Hayır	
Çekimseler Öntest	Evet	<i>n</i>	1	1	2
		%	50,0	50,0	7,1
	Hayır	<i>n</i>	0	26	26
		%	0,0	100,0	92,9
Toplam	<i>n</i>		1	27	28
	%		3,6	96,4	100,0

Tablo 15 incelendiğinde sınıflarında arkadaşları tarafından yazıldığı halde kendisine verilen sayıda arkadaş adı yazmada çekimseler davranan kontrol grubu öğrencilerinin öntest sayıları ile sontest sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında kendisine verilen sayıda arkadaş adı yazamayan çekimseler olarak görülen öğrenci sayılarının %7,1 (n=2) olduğu ve çekimseler olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %92,9 (n=26) olduğu görülmektedir. Sontestte çekimseler olarak görülen öğrenci sayısının %3,6 (n=1) olduğu ve çekimseler olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %96,4 (n=27) olduğu tespit edilmiştir. Öntestte çekimseler olarak görülen 2 öğrenci bulunurken sosyometrik ölçüme ilişkin sonteste bakıldığında çekimseler olarak görülen 1 öğrenci olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki öğrencilerinin öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait çekimseler olarak görülen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 9'da verilmiştir.



Şekil 9. Kontrol grubu öğrencilerinin çekimseler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

4. 14. On Dördüncü Alt Problem: Kontrol grubu öğrencilerinde tutarsızlar ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

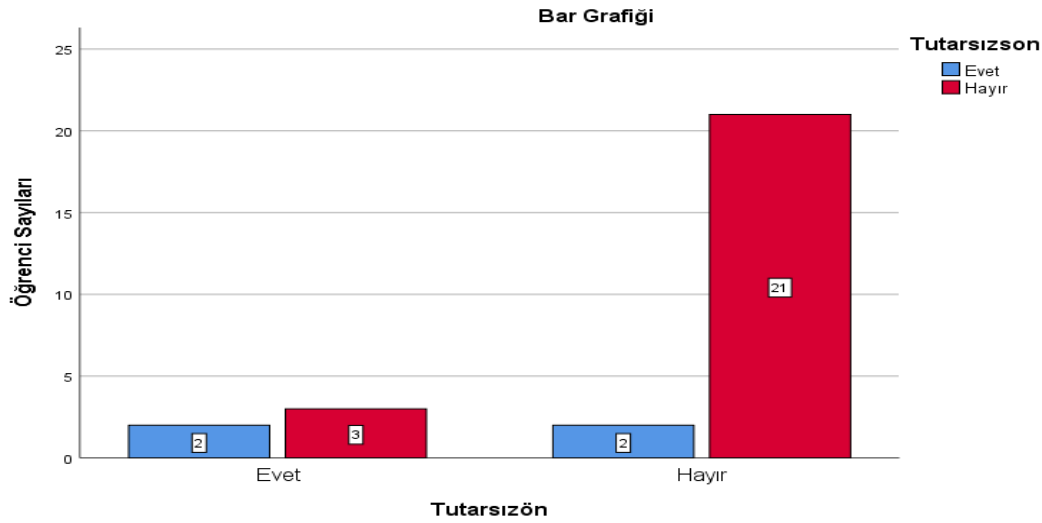
Tablo 16.

Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tutarsızlar Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Tutarsızlar Sontest		
			Evet	Hayır	Toplam
Tutarsızlar Öntest	Evet	<i>n</i>	2	3	5
		%	40,0	60,0	17,9
	Hayır	<i>n</i>	2	21	23
		%	8,7	91,3	82,1
Toplam		<i>n</i>	4	24	31
		%	14,3	85,7	100,0

Tablo 16 incelendiğinde kendilerini isteyenleri istemeyip başkalarını isteyen kontrol grubu öğrencilerinin öntest sayıları ile sontest sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında kendilerini isteyenleri istemeyip başkalarını isteyen tutarsız öğrenci sayılarının %17,9 (n=5) olduğu ve tutarsız olmayan öğrenci sayılarının %82,1 (n=23) olduğu görülmektedir. Son uygulamada tutarsız olan öğrenci sayılarının %14,3'e (n=4) düştüğü ve

tutarsız olmayan öğrenci sayılarının %85,7'ye (n=24) yükseldiği görülmektedir. Sontestte tutarsız olarak çıkan öğrenci sayılarında düşüş olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki öğrencilerinin öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait tutarsız olarak görülen ve görülmeyen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 10'da verilmiştir.



Şekil 10. Kontrol grubu öğrencilerinin tutarsızlar ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

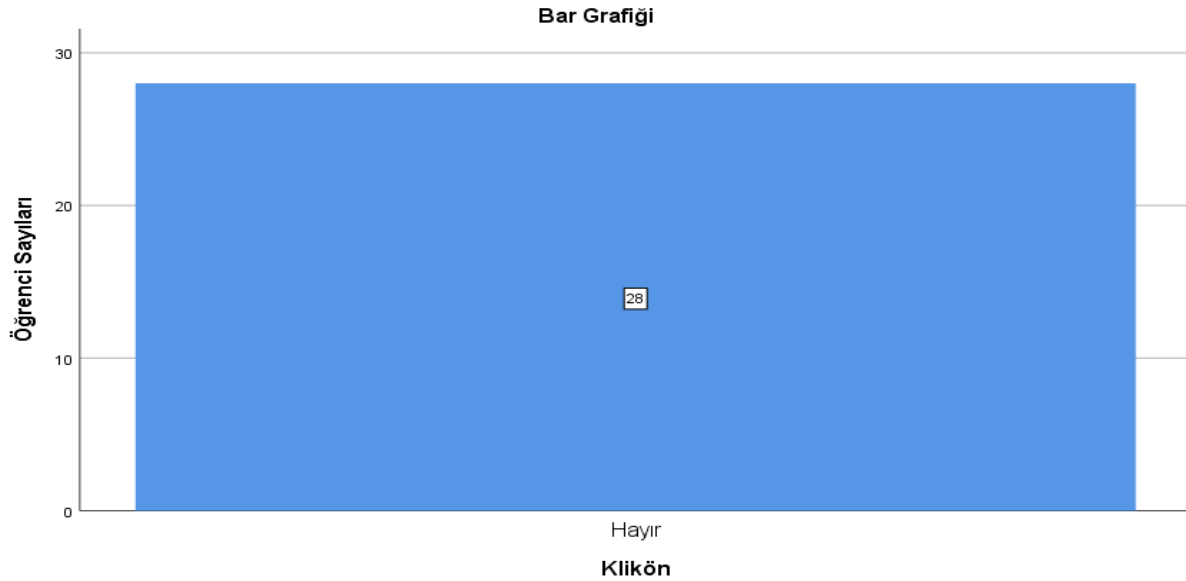
4. 15. On Beşinci Alt Problem: Kontrol grubu öğrencilerinde klikler ölçütü bakımında öntest uygulaması ile sontest uygulaması arasında dağılım nasıl değişmektedir?

Tablo 17.

Kontrol Grubu Öğrencilerinin Klikler Ölçütü Bakımından Öntest ve Sontest Uygulamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Frekans Dağılımı Sonuçları

			Klik Sontest		Toplam
			Evet	Hayır	
Klik Öntest	Evet	n	0	0	0
		%	0,0	100,0	0,0
	Hayır	n	0	28	28
		%	0,0	100,0	100,0
Toplam		n	0	28	28
		%	0,0	100,0	100,0

Tablo 17 incelendiğinde gruptan soyutlanmış ama kendi aralarında ilişkili, yani birbirlerini seçen alt gruplar olarak tanımlanan ve grubun bütünlüğünü bozabilecek kontrol grubu öğrencilerinin öntest sayıları ile sontest sayıları karşılaştırılmıştır. Sosyometri testinin ön uygulamasında grubun bütünlüğünü bozabilecek klik olarak görülen öğrenci sayılarının %0,0 (n=0) olduğu ve klik olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %100,0 (n=28) olduğu görülmektedir. Sontestte klik olarak görülen öğrenci sayılarının %0,0'a (n=0) düştüğü ve klik olarak görülmeyen öğrenci sayılarının %100,0'e (n=28) olduğu görülmektedir. Sosyometrik ölçüme ilişkin öntestte ve sonteste bakıldığında klik olarak görülen hiçbir öğrenci olmadığı tespit edilmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerinin öntest olarak uygulanan sosyometri testine ve sontest olarak uygulanan sosyometri testine ait klik olarak görülen ve görülmeyen öğrenci sayılarına ilişkin çapraz tablo dağılımlarına ait bar grafiği Şekil 11'de verilmiştir.



Şekil 11. Kontrol grubu öğrencilerinin klikler ölçütü bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

4. 16. On Altıncı Alt Problem: Kontrol grubu öğrencilerinde tercih edilme sıklıkları ile oluşan sosyogram halkasına ilişkin öntest uygulamasındaki yerleri ile sontest uygulamasındaki yerleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 18.

Kontrol Grubu Öğrencilerinde Sosyogram Halkasına İlişkin Öntest Tercih Edilme Yerleri Edilme Yerleri ile Sontest Tercih Edilme Yerleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Fisher Freeman Halton Testi Sonuçları

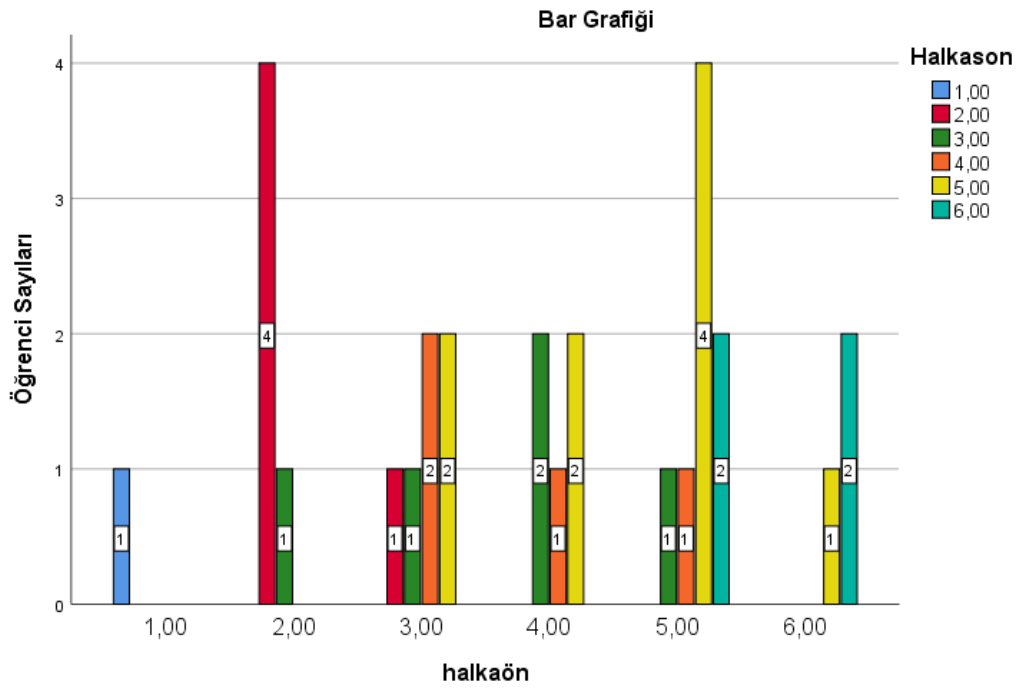
			Sosyogram Sontest						
			1. Halka	2. Halka	3. Halka	4. Halka	5. Halka	6. Halka	Toplam
Sosyogram Öntest	1. Halka	<i>n</i>	1	0	0	0	0	0	1
		<i>Satır %</i>	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
		<i>Sutiün %</i>	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,6
	2. Halka	<i>n</i>	0	4	1	0	0	0	5
		<i>Satır %</i>	0,0	80,0	20,0	0,0	0,0	0,0	100,0
		<i>Sutiün %</i>	0,0	80,0	20,0	0,0	0,0	0,0	17,9
	3. Halka	<i>n</i>	0	1	1	2	2	0	6
		<i>Satır %</i>	0,0	16,7	16,7	33,3	33,3	0,0	100,0
		<i>Sutiün %</i>	0,0	20,0	20,0	50,0	22,2	0,0	21,4
	4. Halka	<i>n</i>	0	0	2	1	2	0	5
		<i>Satır %</i>	0,0	0,0	40,0	20,0	40,0	0,0	100,0
		<i>Sutiün %</i>	0,0	0,0	40,0	25,0	22,2	0,0	17,9
	5. Halka	<i>n</i>	0	0	1	1	4	2	8
		<i>Satır %</i>	0,0	0,0	12,5	12,5	50,0	25,0	100,0
		<i>Sutiün %</i>	0,0	0,0	20,0	25,0	44,4	50,0	28,6
	6. Halka	<i>n</i>	0	0	0	0	1	2	3
		<i>Satır %</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	66,7	100,0
		<i>Sutiün %</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	11,1	50,0	10,7
Toplam	<i>n</i>	1	5	5	4	9	4	28	
	<i>Satır %</i>	3,6	17,9	17,9	14,3	32,1	14,3	100,0	
	<i>Sutiün %</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Fisher's Exact Testi=31,04, p=,026<,05

Tablo 18'e bakıldığında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıkları ile oluşan sosyogram halkalarında bulunan öğrenci sayılarının sıklıklarının öntest uygulamasındaki dağılımları ile sontest uygulamasındaki dağılımları arasında farklılık olup olmadığı

incelenmiştir. Öntest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarının en fazla olan birinci halkada bulunan %3,6 (n=1) öğrenci bulunurken, sontest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarının en fazla olan birinci halkada bulunan %3,6 (n=1) öğrenci bulunmaktadır. Yani 1. halkada aynı öğrenci öntest ve sontest uygulamalarında görülmektedir. Öntest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre ikinci halkada bulunan %17,9 (n=5) öğrenci ve sontest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre ikinci halkada bulunan %17,9 (n=5) öğrenci bulunmaktadır. Öntest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre üçüncü halkada bulunan %21,4 (n=6) öğrenci ve sontest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre üçüncü halkada bulunan %17,9 (n=5) öğrenci bulunmaktadır. Öntest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre dördüncü halkada bulunan %17,9 (n=5) öğrenci ve sontest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre 4. halkada bulunan %14,3 (n=4) öğrenci bulunmaktadır. Öntest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre beşinci halkada bulunan %28,6 (n=8) öğrenci ve sontest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre beşinci halkada bulunan %32,1 (n=9) öğrenci bulunmaktadır. Öntest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre altıncı halkada bulunan %10,7 (n=3) öğrenci ve sontest uygulamasında kontrol grubu öğrencilerinin tercih edilme sıklıklarına göre altıncı halkada bulunan %14,3 (n=4) öğrenci görülmektedir. Öntest uygulamasında 1. halkada yer alan 1 öğrenci, sontest uygulamasından 1. halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 2. halkadaki 5 öğrencinin, sontest uygulamasında %80,0'i (n=4) 2. halkada, %20'si (n=1) 3. Halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 3. halkadaki 6 öğrencinin, sontest uygulamasında %16,7'si (n=1) 2. halkada, %16,7'si (n=1) 3. halkada, 33,3'ü (n=2) 4. halkada ve 33,3'ü (n=2) 5. halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 4. halkadaki 5 öğrencinin, sontest uygulamasında %40,0'ı (n=2) 3. halkada, %20'si (n=1) 4. halkada, %40,0'ı (n=2) 5. halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 5. halkadaki 8 öğrencinin, sontest uygulamasında %12,5'u (n=1) 3. halkada, %12,5'u (n=1) 4. halkada, %50,0'si (n=4) 5. halkada ve %25,0'i (n=2) 6. halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasında 6. halkadaki 3 öğrencinin, sontest uygulamasında %33,3'ü (n=1) 5. halkada ve %66,7'si (n=2) 6. halkada yer almaktadır. Öntest uygulamasına ait öğrencilerin halkalardaki sınıflama frekansları ile sontest

uygulamasına ait halkalardaki sınıflama frekansı arasında Fisher Freeman Halton Testi incelendiğinde $p < ,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu ve öğrencilerin sontestte tercih edilme sıklıklarının düşmesinden dolayı anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bunun kaynağının ise sontestte 5 ve 6. halkalardaki öğrenci sayısının artmasından dolayı merkezden uzaklaşması yani merkezden uzaklaştıkça tercih edilme sıklığının azalması kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Öntest ve sontest uygulamalarına ait kontrol grubu öğrencilerinin bar grafiği Şekil 12'de görülmektedir.



Şekil 12. Kontrol grubu öğrencilerinin sosyogram halkaları bakımından öntest ile sontest uygulamalarına ait bar grafiği

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5. 1. Sonuçlar

Bu çalışma deney ve kontrol gruplarından oluşmuş ve deney grubuna yaratıcı dramının sınıf ortamındaki etkileşim örüntüsüne etkisinin belirlenmesi amacıyla sekiz oturumluk yaratıcı drama programı uygulanmıştır. Yaratıcı drama programı ile deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme yeteneğini, sosyal gelişim ve birlikte çalışma becerisini, iletişim becerilerini, moral değerlerini, problem çözme becerilerini, dinleme becerilerini, dil becerilerini, empati becerisini, yaratıcılık ve spontanlığını geliştirerek, kendini tanıması böylece birbirleriyle uyumunun da artması hedeflenmiştir.

Araştırmada grupların etkileşim örüntülerine dair veri toplamak amacıyla Sosyometri Testi kullanılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarına uygulanan öntest puanları, sontest puanları ile deney grubu öntest-sontest puanları ve kontrol grubu öntest-sontest puanları arasında Independent-Sample T-Testi sonuçlarına göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Deney ve kontrol gruplarındaki puan dağılımlarının anlamlı bir sonuç vermediği buna karşın liderler, yalnızlar, çekimserler, tutarsızlar ve klikler ölçütü frekans dağılımları ile sosyogram halkasında öntest-

sontest tercih edilme yerlerindeki farklılığa ilişkin Fisher Freeman Halton Testi sonuçlarının deney grubunun lehine anlamlı farklılık ortaya koyduğu belirlenmiştir.

Yaratıcı Drama Programı'nın ve Sosyometri Testi'nin öntest-sontest olarak uygulanmasıyla liderler ölçütü bakımından elde edilen bulgular:

Yaratıcı drama programı ve sosyometri testi uygulanan deney grubu çocuklarının öntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde kişi sayılarında bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Grup içerisinde 13 ve üzeri puan alan 2 kişi öntest-sontest sonuçlarına göre lider olarak belirlenmiştir. Sınıf sayısına oranla grupta ideal olan lider sayısı sontest sonuçlarında da değişmemiştir. Bu beklenen sınıf yönetimi açısından da olumlu bir durumdur.

Sosyometri testi uygulanan kontrol grubu çocukların öntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde kişi sayılarında bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Grup içerisinde 13 ve üzeri puan alan 5 kişi öntest-sontest sonuçlarına göre lider olarak belirlenmiş ve değişim olmamıştır. Puanların çoğunluğunun toplandığı liderler sınıf sayısına oranla oldukça fazladır. Bu bir sınıf ortamında tercih edilmeyen, sınıf yönetimi konusunda öğretmeni zorlayan ve grup dinamiği açısından incelenmesi gereken bir durumdur.

Yaratıcı Drama Programı'nın ve Sosyometri Testi'nin öntest-sontest olarak uygulanmasıyla yalnızlar ölçütü bakımından elde edilen bulgular:

Yaratıcı drama programı ve sosyometri testi uygulanan deney grubu çocukların öntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde hiç kimse tarafından seçilmeyen, grubun yalnızlarının sayısında deney grubunun lehine değişim olmuştur. Sınıfta sontest sonuçlarında 2 kişi yalnız olarak seçilmişken sontest sonuçlarında hiç kimsenin yalnız olarak seçilmediği görülmektedir. Sınıfta kimsenin yalnız olmaması sınıf birliği, gruba ait hissetme ve sınıf yönetimi açısından olumlu ve beklenen bir sonuçtur.

Sosyometri testi uygulanan kontrol grubu çocukların öntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde kişi sayılarında olumsuz anlamda değişiklik olmuştur. Öntest sonuçlarında 3 kişi yalnız olarak belirlenmişken sontestte sayının 4'e çıktığı görülmektedir. Grup içerisinde kendisini yalnız hisseden kişilerin dışlanma, kendi yaşamlarını kontrol etme, hayata anlam katma, ait olma ve benlik saygısını koruma gibi temel

ihtiyaçları karşılanamadığı için sınıf içerisinde içine kapanma ya da agresif davranma gibi sonuçlar görülebilmektedir.

Yaratıcı Drama Programı'nın ve Sosyometri Testi'nin ntest-sontest olarak uygulanmasıyla çekimserler lt bakımından elde edilen bulgular:

Yaratıcı drama programı ve sosyometri testi uygulanan deney grubu çocukların ntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde grubun ekimserlerinin sayısında deney grubu lehine değişim olmuştur. ntest sonuçlarında çekimser sayısı 1 iken yaratıcı drama programı uygulandıktan sonra uygulanan sontest sonuçlarında bu sayı 0 olmuştur. ekimser ğrencilerin olmaması sınıf etkileşimini olumlu anlamda etkileyen hedeflenen eğitim ve ğretim programlarının işlerliğini güçlendiren bir durumdur.

Sosyometri testi uygulanan kontrol grubu çocukların ntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde grubun çekimser sayısının 2'den 1'e düştüğü görülmektedir. Grup içerisinde çekimser kişilerin aktivitelere katılma, sorumluluk alma ve sürdürme, iletişim kurma gibi konularda isteksiz olacağı düşünüldüğünde grup birliğinin sağlanamayacağı da bilinmektedir. Bir sınıfta çekimser ğrenci sayısı ne kadar az olursa sınıfa aitlik duygusu da o denli gelişmiş olacaktır.

Yaratıcı Drama Programı'nın ve Sosyometri Testi'nin ntest-sontest olarak uygulanmasıyla tutarsızlar lt bakımından elde edilen bulgular:

Yaratıcı drama programı ve sosyometri testi uygulanan deney grubu çocukların ntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde grubun tutarsızlarının sayısında deney grubu lehine değişim olmuştur. ntest sonuçlarında tutarsız sayısı 4 iken yaratıcı drama programı uygulandıktan sonra uygulanan sontest sonuçlarında bu sayı 1'e düşmüştür. Tutarsız sayısının azalması grup içinde kendini ait hissetme ve etkileşime daha açık olmayı sağlayan olumlu bir gelişmedir.

Sosyometri testi uygulanan kontrol grubu çocukların ntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde grubun tutarsız sayısının 5'ten 4'e düştüğü bu durumun az da olsa olumlu bir değişim olduğu söylenebilir. Sınıf sayısı göz önüne alınarak bir grupta bu denli fazla sayıda tutarsız kişinin olması sınıf yönetimi açısından ğretmeni de zorlayan bir durum yaratacaktır. Tutarsızlığın en bilinen nedenlerinden olan zgven eksikliği,

hata yapma korkusu, çekingenlik ve mükemmeliyetçilik sınıf birliğinin gelişmesini engelleyerek grup etkileşimini zayıflatacaktır.

Yaratıcı Drama Programı'nın ve Sosyometri Testi'nin öntest-sontest olarak uygulanmasıyla klikler ölçütü bakımından elde edilen bulgular:

Yaratıcı drama programı ve sosyometri testi uygulanan deney grubu çocukların öntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde grubun kliklerinin sayısında deney grubu lehine değişim olmuştur. Öntest sonuçlarında kararsız sayısı 4 iken yaratıcı drama programı uygulandıktan sonra uygulanan sontest sonuçlarında bu sayı 0 olmuştur. Gruptan soyutlanmış ancak kendi aralarında ilişkili alt grup oluşturan klikler grubun bütünlüğünü bozabilirler ve sınıf arkadaşları ile bütün olma hissini yaşayamadıkları için aitlik duygusunu da geliştirmekte sorun yaşayabilirler.

Sosyometri testi uygulanan kontrol grubu çocukların öntest-sontest uygulamaları arasındaki farklılığa ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde grup içerisinde kliklerin olmadığı görülmektedir.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinde sosyogram halkasına ilişkin öntest tercih edilme yerleri ile sontest tercih edilme yerleri arasındaki farklılığa ilişkin bulgular:

Yaratıcı drama programı ve sosyometri testi uygulanan deney grubu öntest-sontest uygulamasına ait öğrencilerin halkalardaki sınıflama frekanslarının Fisher Freeman Halton Testi incelendiğinde $p < ,05$ 'e göre öğrencilerin sontestte tercih edilme sıklıklarının artmasından dolayı deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Tercih edilme sıklığı arttıkça merkeze doğru eğilim olmuş ve halka sayısı düşmüştür. Merkeze doğru eğilimin olması daha çok öğrencinin daha fazla kişi tarafından seçildiğini ve tercih puanlarının arttığını gösteren bir veridir. Bu değişim yaratıcı drama programının deney grubu üzerinde sınıf ortamındaki etkileşim düzeyini olumlu anlamda etkilediğini göstermektedir.

Sosyometri testi uygulanan kontrol grubu öntest-sontest uygulamasına ait öğrencilerin halkalardaki sınıflama frekansları Fisher Freeman Halton Testi incelendiğinde $p < ,05$ 'e göre öğrencilerin sontestte tercih edilme sıklıklarının düşmesinden dolayı kontrol grubu açısından olumsuz yönde farklılık olduğu görülmektedir. Tercih edilme sıklığı azaldıkça merkezden dışa doğru eğilim olmuş ve son halkalardaki öğrenci sayısı artmıştır. Kontrol grubundaki değişim

grup içi sorunlara farklı çözüm yolları denenmediği zaman beklenen ancak bir sınıf ortamında istenmeyen, sınıf yönetimi açısından öğretmeni olumsuz etkileyen bir sonuçtur.

Bu araştırmada bir sınıftaki öğrencilere uygulanan yaratıcı drama çalışmasının o sınıfın etkileşim örüntülerine etkisinin olduğunu ortaya konulmuştur. Yaratıcı drama çalışması ile öğrencilerin o grup içerisinde bireysel ve sosyal becerilerinin gelişimi desteklenerek, etkileşim örüntüsünde az puan almış ve grupla uyumu az öğrencilerin olumlu anlamda değıştiği görülmüştür.

5. 2. Öneriler

Anne babalara öneriler:

- Sosyal becerilerin gelişimine yönelik seminer ve konferanslara katılabilirler.
- Anne babaların kendilerinin de sosyal becerilerinin gelişimine katkı sunacak yaratıcı drama eğitimlerine katılabilirler.
- Çocuklarının sosyal becerilerini desteklemek için yazılı, görsel ve işitsel basın kullanılarak hazırlanan yayınları takip edebilirler.
- Anne babalar çocuklarıyla birlikte sosyal becerilerinin gelişimini destekleyecek yaratıcı drama programlarına katılabilirler.

Eğitimcilere yönelik öneriler:

- Öğretmen adaylarına çocukların sosyal gelişimine yönelik teorik bilginin yanı sıra sosyal beceri gelişimine yönelik farklı yöntem ve teknikler kullanılarak uygulamalı eğitimler de verilebilir.
- Sınıf öğretmenleri veya rehberlik öğretmenleri öğrencilerin sınıf içi etkileşim örüntüleri belirlemek amacıyla Sosyometri Testi'nin kullanımına önem vererek sınıf içi sorunları belirleme ve çözüm yolları üretme konusunda test sonuçlarından yararlanabilirler.
- Öğretmenler, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik yaratıcı drama gibi farklı yöntem ve teknikler kullanabilirler.

- Sınıf öğretmeni adaylarını yetiştiren üniversitelerin; lisans ve lisansüstü eğitim programlarında zorunlu ders olarak yaratıcı drama dersine yer verilebilir.
- Eğitimciler, öğrencinin sosyal beceri gelişimini desteklemesi için veli eğitim programı düzenleyebilirler.
- Eğitimciler, yaratıcı drama gibi farklı yöntem ve tekniklere yönelik özel ya da hizmetiçi eğitim kurslarına katılarak çocukların sosyal becerilerinin gelişimini nasıl destekleyeceklerine konusunda kendilerini geliştirebilirler.
- Eğitim kurumlarında yaratıcı drama temelli öğrenci ve veli kapsamında aile eğitim programları yürütülebilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler:

- Anne baba ve eğitimcilere yaratıcı drama programı uygulanarak çocukların etkileşim örüntülerine etkisi araştırılabilir.
- Bu araştırma ilkokul 3. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Aynı araştırma farklı yaş düzeylerindeki çocuklarla da gerçekleştirilebilir.
- Yaratıcı drama eğitimi almış çocuklar takip edilerek farklı gruptaki etkileşim örüntüsündeki konumuna etki incelenebilir.
- Yaratıcı drama uygulamalarına sınıf öğretmenlerinin dahil edildiği ve edilmediği programlar hazırlanarak sınıf ortamındaki etkileşim örüntüsüne etkisi karşılaştırılabilir.
- Sosyometri testinde farklı sorular sorarak sonuçların sınıf ortamındaki etkileşim örüntüsünde etkisi ve nedenleri araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Acun Kapıkıran, N., İvrendi, A. B. & Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: durum saptaması, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 19-27.
- Adıgüzel, Ö. (2015). *Eğitimde yaratıcı drama*. Ankara: Pegem.
- Adıgüzel, Ö. (2014). Ders drama yöntem drama. 24. *Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Kongresi Bildirileri*, 9-15.
- Adler, A. (1998). *Yaşam sanatı* (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say.
- Adler, A. (1997). *Yaşamın anlam ve amacı* (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say.
- Akfırat, F. Ö. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri, yaratıcı drama, *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-60.
- Akkök, F. (1999). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi: anne baba el kitabı*, İstanbul: Milli Eğitim.
- Altınay, D. (2007). *Çocuk psikodraması*. Ankara: Nobel.
- Altınay, D. (2015a). *Psikodrama grup psikoterapisi*. İstanbul: Epsilon.
- Altınay, D. (2015b). *Psikodramada 400 ısınma oyunu*. İstanbul: Epsilon.
- Altınay, D. (2015c). *Sahnedeyaratıcılık*. İstanbul: Epsilon.
- Altınova, H. H., & Çiftçi, E. G. (2013). Yaratıcı dramanın kendini tanıma düzeyine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 8(15), 28-48.

- Aslan, E. (2008). *Drama temelli sosyal beceri eğitiminin 6 yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve İş birliği davranışlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Avcioğlu, H. (2009). *Etkinliklerle sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Aytaş, G. (2008). *Türkçe öğretiminde tematik yaratıcı drama etkinlik ve uygulamaları*. Ankara: Akçağ.
- Aytaş, G. (2013). Eğitim ve öğretimde alternative bir yöntem: Yaratıcı drama. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 35-54.
- Bacanlı, H. ve Erdoğan, F. (2003). Matson çocuklarda sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin (MESSY) Türkçeye uyarlanması, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 351-379.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Bayhan, S. P. & Artan İ. (2005). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa.
- Bozdoğan, Z. (2003). *Okulda rehberlik etkinlikleri ve yaratıcı drama*. Ankara: Nobel.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Deneyisel desenler öntest-sontest kontrol gruplu desen ve veri analizi*. Ankara: Pegem
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem
- Cartledge, G. ve Milburn, J. F. (1978). The case for teaching social skills in the classroom: A review. *Review of Educational Research*, 48(1), 133-156.
- Coşkun, M. V. (2015). Ders drama yöntem drama. 24. *Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Kongresi Bildirileri*, 6-8.
- Çam, F., & Kara, Y. (2007). Yaratıcı drama yönteminin bazı sosyal becerilerin kazandırılmasına etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 145-155.

- Çelik, A. T. (2010). Sosyometri ve psikodramanın kuantum gerçekliği. D. Altınay (Ed.), *Psikodramada çağdaş yaklaşımlar*. (s.61-119). İstanbul: Sistem.
- Çetin, F., Bilbay, A., A. & Kaymak, D., A. (2003). *Çocuklarda sosyal beceriler*. M. Erkmen (Ed.). İstanbul. Epsilon.
- Çubukçu, Z. & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bahar Dergisi*, 37, 155-174.
- Dökmen, Ü. (2013). *Sosyometri ve psikodrama*. İstanbul: Remzi.
- Erdoğan, İ. (1998). *Çağdaş eğitim sistemleri*. İstanbul: Sistem.
- Ergen, Z. G., & Köksal Akyol, A. (2012). Anaokuluna devam eden çocukların yaratıcılıklarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 5(2), 156-170.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. & Carlsmith, J. M. (1998). *Sosyal psikoloji* (A. Dönme, Çev.). Ankara: İmge.
- Freeman, G. H., & Halton, J. H. (1951). Note on an exact treatment of contingency, goodness of fit and other problems of significance. *Biometrika*, 38(1/2), 141-149.
- Gönen, M. & Dalkılıç, G. (2000). *Çocuk eğitiminde drama: yöntem ve uygulamalar*. İstanbul: Epsilon.
- Kabasakal, Z. & Çelik, N. (2010). Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi, *İlköğretim Online Dergisi* 9(1), 203-212
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kasapoğlu, H., & Güneysu, S. (2017). Öğrencilerin duygusal zeka becerilerinin geliştirilmesinde yaratıcı dramının kullanılmasına ilişkin görüşlerin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 25(3), 1039-1054.

- Kemple, K. M., & Nissenberg, S.A. (2000). Nurturing creativity in early childhood education: Families are part of it. *Early Childhood Education Journal*, 28(1), 67-71.
- Kılıcçı, Y. (2004). 6-15 yaş öğrencilerinin gelişimsel güçleri ve kişilik gelişimini kolaylaştırma.
- Kırmızı, F. S. (2006). Yaratıcı drama yönteminin okuduğunu anlama başarısına etkisi ve yönetime ilişkin öğrenci görüşleri. *Eurasian Journal of Educational Research*. 29, 59-71.
- Koçbeker, A. A. (2015). Psikodramada ısınma oyunları. D. Altınay (Ed.), *Psikodramada seçme konular* (s.309-340). İstanbul: Epsilon.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. & Bökeoğlu, Ç. Ö. (2007). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem
- Köksal Akyol, A. (2003). Okul öncesinde eğitimde drama ve örnek drama etkinlikleri. Türkiye 5. drama liderleri buluşması. *Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi Yayınları*, s.63-76.
- Moreno, J. L. (1963). *Sosyometrinin temelleri*. (N. Ş. Kösemihal, Çev.). İstanbul: İstanbul.
- Moreno, J. L. (2017). *Psikodrama temel metinler*. (G. Özbay, Çev.). İnsanbul: Avangard.
- Morgül, M. (2004). *Eğitimde yaratıcı dramaya merhaba*. Ankara: Kök.
- Oğuzhanoglu, N. (Ed.). (2013). *Psikodrama rehberi*. İstanbul: Nobel.
- Okvuran, A. (1999). Drama etiği, Türkiye’de 1. drama liderler buluşması. *Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi Yayınları*, s.86-88.
- Onur, B. (2000). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge.
- Ömeroğlu, E. (1990). *Anaokuluna giden beş-altı yaşındaki çocukların sözel yaratıcılıklarının gelişimine yaratıcı drama eğitiminin etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ömeroğlu, E. (1991). *Okul öncesi öğretmeninin niteliğinin geliştirilmesinde yaratıcı drama eğitiminin rolü*. Ankara: Naturel.
- Önder, A. (1999). *Yaşayarak öğrenme için eğitici drama: kuramsal tekniklerle uygulama teknikleri ve öneriler*. İstanbul: Epilson.
- Özgüven, İ. E. (1998). *Bireyi tanıma teknikleri*. Ankara: Pdrem.
- Öztürk, M. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara: Nobel.
- Samancı, O. & Diş, O. (2014). Sosyal becerileri zayıf olan ilkokul öğrencilerinin tutum ve davranışlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 22(2), 573-590.
- Samancı, O. & Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 281-288.
- San, İ. (1990). Eğitimde yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 23(2), s.573-582.
- San, İ. (1993). Toplumsal değişme ve değişen sanat eğitimi. *Anadolu sanat*. 1(17), 165-176
- San, İ. (1996). Yaratıcılığı geliştiren bir yöntem ve yaratıcı bireyi yetiştirme bir disiplin: eğitsel yaratıcı drama. *Yeni Türkiye Dergisi*, 7, 148-160.
- San, İ. (2001). Eğitimde dramanın kısa tarihçesi. *Çağdaş Eğitimde Kültür ve Sanat*. ÇYDD Yayınları. 14, s.81-89.
- Sevinç, M. (2005). *Kendine güven ve başarı*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Stanley, M. (2010). *Çocuk ve beceri*. İstanbul: Ekinoks.
- Tagay, Ö., Baydan, Y. & Voltan Acar, N. (2010). Sosyal beceri programının (BLOCKS) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 19-28.

- Ulaş, A. H., Tedik, G., & Sevim, O. (2014). İlkokul 4. sınıfta uygulanan yaratıcı drama etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcılık düzeylerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 52, 331-350.
- Üstündağ, T. (2018). *Yaratıcı drama öğretmenimin günlüğü*. Ankara: Pegem.
- Üstündağ, T. (2003). *Yaratıcılığa yolculuk*. Ankara: Pegem.
- Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik* (s.17-50). Ankara: Nobel.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuğunuzun ilk altı yılı*. İstanbul: Remzi.
- Yüksel, G. (1999). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 37-47.
- Williams, K. D. (2009). Ostracism: a temporal need thread model, *Advances in Experimental Social Psychology*, 41, 275-314.
- IBM (2019). The Fisher Exact test for an RxC table is the Fisher-Freeman-Halton Test. <https://www.ibm.com/support/pages/fisher-exact-test-rxc-table-fisher-freeman-halton-test> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

EK 1**DENEY ve KONTROL GRUBU PUANLI LİSTELER****Deney grubu öntest puanlı liste**

S.No	Öğr.No	Puanı	Öğrenci	Seçtikleri	Seçenler
1	20	18	R	Y Ö E	Y,E,C,P,S,Ö,X,W,
2	27	13	Y	R Ö E	R,E,C,B,J,Ö,W,
3	6	11	E	R Y Ö	R,Y,Ü,Ö,X,W,
4	15	11	M	A O K	O,I,A,Ç,K,G,
5	17	11	O	V A M	M,A,V,D,Z,
6	7	10	F	I Ş N	I,N,Ş,Z,G,
7	10	10	I	Ş F M	F,Ç,Ş,K,
8	3	9	C	P R Y	P,S,Ü,İ,L,
9	1	8	A	M O K	M,O,Ş,K,

10	4	8	Ç	U M I	U,V,Q,
11	19	7	P	C İ R	C,İ,L,X,
12	21	7	S	J R C	B,J,T,
13	25	6	Ü	E C	N,İ,
14	2	5	B	S Y L	T,L,
15	12	5	J	S N Y	S,N,
16	16	5	N	Ü J F	F,J,D,G,
17	18	5	Ö	R Y E	R,Y,E,
18	22	5	Ş	I F A	F,İ,
19	24	5	U	Ç Q D	Ç,Q,
20	26	5	V	O Ç Z	O,D,

21	11	4	İ	ÜPC	P,Z,
22	9	3	H	TXL	T,
23	13	3	K	IAM	M,A,Q,
24	23	3	T	HBS	H,
25	14	2	L	BCP	B,H,
26	29	2	Q	ÇUK	U,
27	31	2	X	REP	H,
28	5	1	D	OVN	U,
29	28	1	Z	FİO	V,
30	8	0	G	MFN	
31	30	0	W	EYR	

Deney grubu son test puanlı liste

S.No	Öğr.No	Puanı	Öğrenci	Seçtikleri	Seçenler
1	27	14	Y	E R J	R,E,B,J,V,Ö,
2	20	13	R	Y Ö P	Y,E,S,W,Ö,X,
3	3	12	C	P Ü İ	Ü,P,İ,Z,L,
4	7	11	F	I Ş D	I,D,G,Ş,Z,
5	4	9	Ç	Q O V	U,Q,K,
6	10	9	I	G F Ş	F,D,O,Ş,
7	16	9	N	J Ü İ	Ü,J,S,Z,
8	25	9	Ü	İ N C	C,N,P,İ,
9	6	8	E	R Y Ö	Y,J,O,

10	2	7	B	SYL	S,H,T,L,
11	19	7	P	C Ü İ	R,C,İ,Ö,
12	5	6	D	F I G	F,G,L,
13	11	6	İ	Ü C P	C,N,Ü,P,
14	12	6	J	N E Y	Y,N,A,
15	17	6	O	E V I	Ç,M,V,Q,
16	21	6	S	N R B	B,G,W,
17	1	5	A	M J K	M,U,
18	15	5	M	A O K	A,K,
19	26	5	V	Y Z O	Ç,O,Q,
20	8	4	G	D F S	I,D,

21	22	4	Ş	IFU	F,I,U,
22	30	4	W	RSW	W,X,
23	9	3	H	BTU	T,
24	18	3	Ö	YPR	R,E,
25	23	3	T	HBX	H,X,
26	24	3	U	ÇAŞ	Ş,H,K,
27	29	3	Q	ÇVO	Ç,
28	13	2	K	ÇMU	A,M,
29	28	2	Z	CFN	V,
30	14	1	L	CDB	B,
31	31	1	X	WRT	T,

Kontrol grubu öntest puanlı liste

S.No	Öğr.No	Puanı	Öğrenci	Seçtikleri	Seçenler
1	16	16	Ö	R Y T	Y,R,E,K,Q,P,
2	20	16	Ş	B C Z	D,E,Z,B,I,L,U,A,
3	3	15	C	V O	Ş,T,V,Z,B,O,L,
4	4	15	D	Ş H E	V,Z,H,B,N,O,S,
5	24	15	Y	Ö R G	Ö,R,G,J,W,K,P,
6	18	12	R	Y Ö T	Ö,Y,S,A,F,P,
7	5	10	E	Ö T Ş	D,T,M,N,I,
8	21	7	T	E V C	Ö,R,E,F,
9	7	6	G	J Y	Y,J,W,K,

10	13	6	M	HEB	H,U,
11	23	6	V	CDO	C,T,L,
12	25	6	Z	CDŞ	Ş,I,X,
13	8	5	H	MDN	D,M,
14	10	5	J	GWY	G,W,
15	2	4	B	ŞCD	Ş,M,
16	14	4	N	DEO	H,O,
17	15	4	O	NDC	C,V,N,
18	9	3	I	ZEŞ	X,
19	27	3	W	YJG	J,S,
20	11	2	K	YÖG	A,

21	19	2	S	DRW	Q,
22	12	1	L	CŞV	Q,
23	22	1	U	MŞX	X,
24	26	1	Q	ÖSL	F,
25	28	1	X	IZU	U,
26	1	0	A	ŞKR	
27	6	0	F	TRQ	
28	17	0	P	ÖRY	

Kontrol grubu sontest puanlı liste

S.No	Öğr.No	Puanı	Öğrenci	Seçtikleri	Seçenler
1	16	24	Ö	R Y T	R,T,Y,D,K,E,L,P,S,Q,
2	18	13	R	Y Ö G	Ö,Y,G,P,Q,A,F,
3	20	13	Ş	V D C	D,B,E,M,O,Z,X,
4	21	13	T	Ö K G	Ö,D,K,E,Q,A,
5	24	13	Y	R Ö J	Ö,R,J,K,L,P,
6	4	12	D	T Ş Ö	Ş,C,N,H,S,X,
7	3	11	C	V B D	Ş,V,B,Z,U,
8	23	11	V	C O Q	Ş,C,B,I,U,
9	10	7	J	Y W S	Y,W,F,

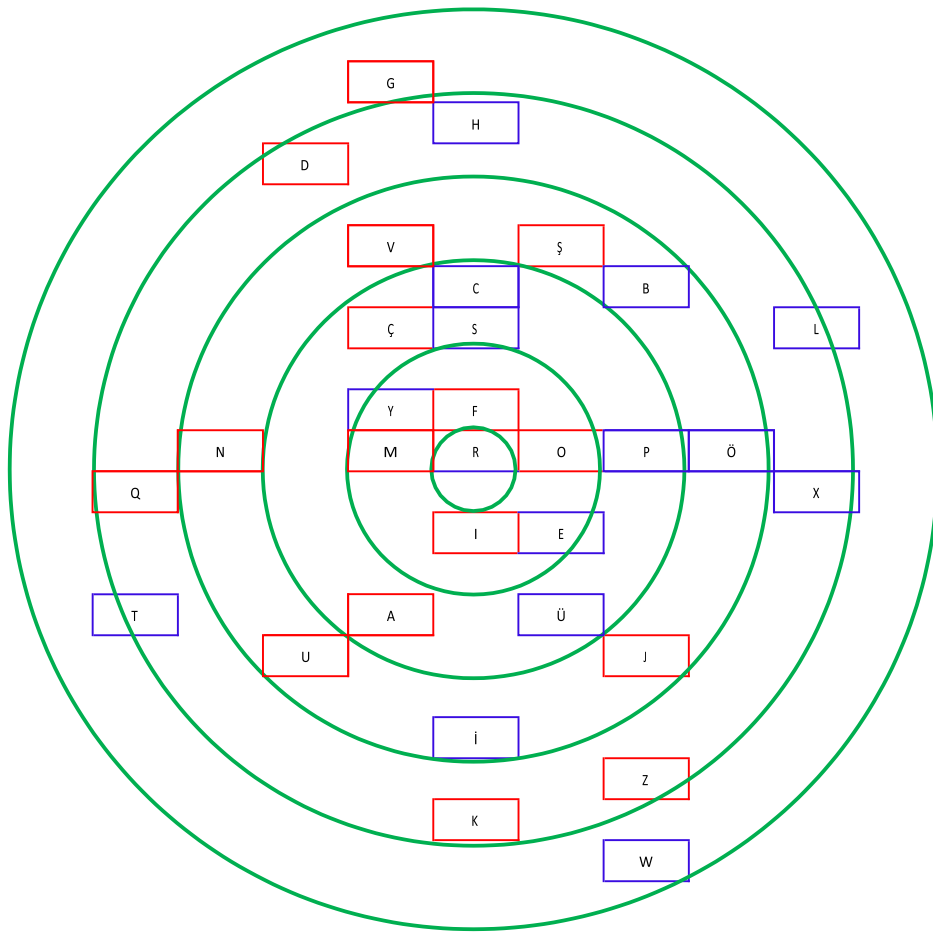
10	14	6	N	ED O	H,M,O,I,
11	27	6	W	JL G	J,G,L,
12	2	5	B	CŞ V	C,X,
13	7	5	G	WR	R,T,W,F,
14	11	5	K	TÖ Y	T,A,
15	5	4	E	Ö TŞ	N,O,
16	8	3	H	DMN	M,
17	13	3	M	HNŞ	H,U,
18	15	3	O	Ş NE	V,N,
19	25	3	Z	Ş IC	I,
20	9	2	I	Z VN	Z,

21	12	2	L	YÖW	W,
22	17	1	P	ÖRY	S,
23	19	1	S	ÖDP	J,
24	26	1	Q	ÖTR	V,
25	1	0	A	KTR	
26	6	0	F	JGR	
27	22	0	U	CVM	
28	28	0	X	BDŞ	

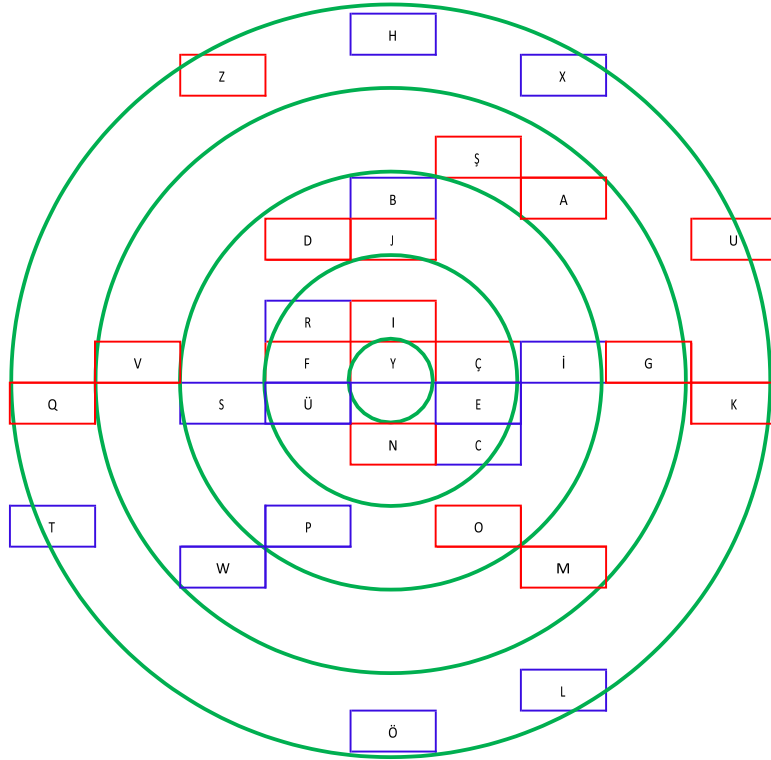
EK 2

DENEY ve KONTROL GRUBU SOSYOGRAMLAR

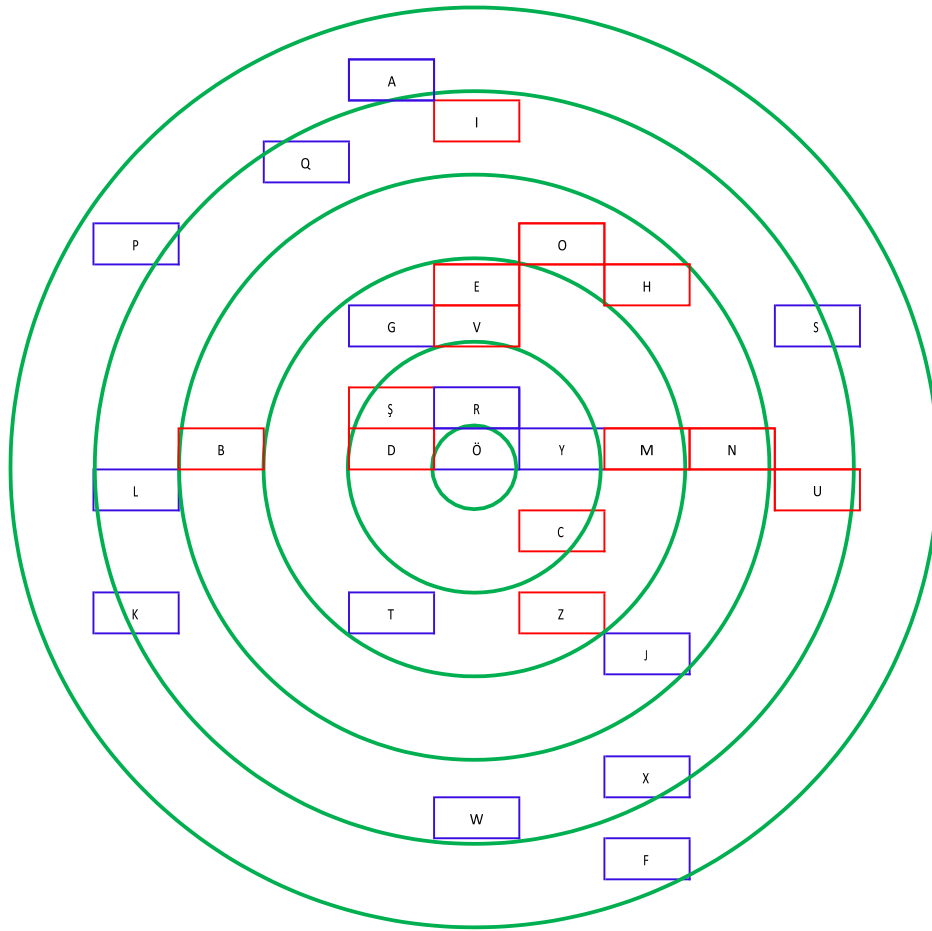
Deney grubu öntest sosyogram



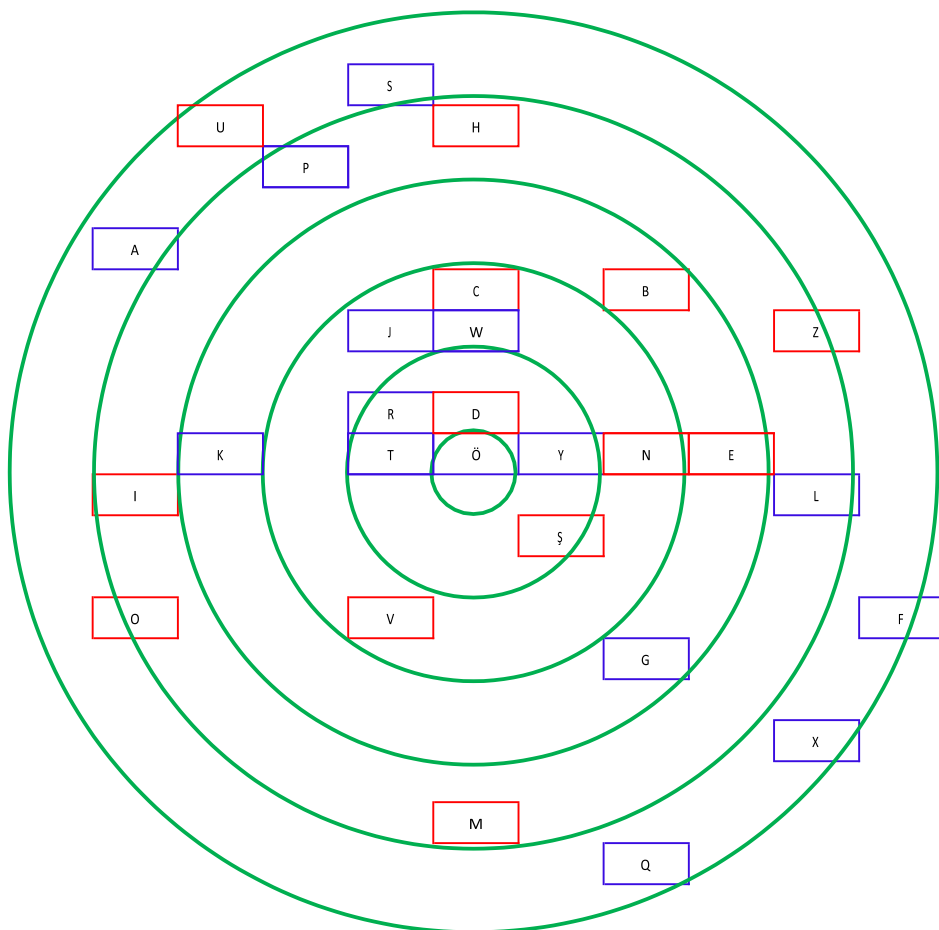
Deney grubu sositest sosyogram



Kontrol grubu öntest sosyogram



Kontrol grubu son test sosyogram



EK 3

YARATICI DRAMA UYGULAMA ÖRNEĞİ

1.Oturum

Arkadaşınla 5 dk. Konuşma (45-60 dk)

Grup lideri önce üyeleri ayağa kaldırır ve serbestçe yürümelerini ister. Bu arada “yanınızdan geçen arkadaşınızın saçına bakın, gözlerine bakın, ayaklarına bakın, kıyafetlerine bakın” gibi yönergeler verir. Burada amaç daha sonra yapılacak etkinliğe ısındırmak ve üyelerin birbirini görmelerini sağlamaktır. Lider daha sonra durmalarını ve en yakınındaki kişi ile eşleşmelerini ister. Eşleşen üyelerin yan yana oturmalarını ister ve şu yönergeyi verir; birbirinizle kendinizi tanıtmaya yönelik sohbet edin, aile üyelerinizden, neleri sevdiğinizden, hobilerinizden, kendi özelliklerinizden bahsedebilirsiniz, daha sonra her üye sohbet ettiği arkadaşımı gibi örneğin, ben Ayşe... diye söze başlayıp arkadaşını gruba tanıtacaktır. Gruba 5-10dk süre verir ve hazır olduklarını düşündüğünde her üye arkadaşını gruba tanıtır.

Çalışma tamamlandıktan sonra paylaşıma geçilir. Sorular sorularak etkinlik süresince neler hissettiklerini, zorlandıkları yönler olup olmadığını, neleri öğrendiklerini, fark ettiği duyguları olup olmadığını anlamaya yönelik sorular sorulur ve paylaşım yapmak isteyenlerin paylaşımları dinlenir. Söz almak isteyenlerin hepsi konuştuğundan sonra etkinlik sonlandırılır.

Gözü Kapalı Grup Üyesini Tanıma (45-60 dk)

Grup üyelerinin bedenini kullanma becerilerini geliştirme, üyelerin birbirini daha yakından tanımasını sağlama ve grup kohezyonunu arttırmayı hedefleyen bir drama çalışmasıdır. Grup lideri gönüllü bir üyeyi dairenin ortasına alır ve yönergeyi şu şekilde verir, “birazdan senin gözünü kapatacağım ve gruptan işaret ettiğim bir arkadaşın senin karşına gelecek ve sen sadece dokunarak onun kim olduğunu tahmin edeceksin, üç defa tahmin etme hakkın var, aynı şekilde herkesin sırayla gözünü kapatacağım ve tahmin edeceksiniz”. Yönergeden sonra oyun başlar ve her üye tahmin etme çalışmasını tamamladıktan sonra çalışma sonlandırılır. Herkes sandalyesine oturur ve paylaşım aşamasına geçilir. Lider sorular sorarak üyelerin gözleri kapalıyken nasıl hissettiklerini, arkadaşını kendisini tahmin etmeye çalışırken neler hissettiğini,

tahmini doğru ya da yanlış çıkan üyelerin duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini hedefler. İsteyen her üyenin paylaşımları dinlendikten sonra çalışma sonlandırılır.

1.Oturumun Değerlendirmesi

Oturum sonu öğrenciler ısınma çalışmasında arkadaşlarının birçok özelliğini yeni öğrendiklerini, üç yıldır birlikte oldukları halde arkadaşları hakkında bilmedikleri şeyler olduğunu fark ettiklerini söylediler.

Gözü kapalı arkadaşını tanıma çalışmasında çok eğlendiklerini, gözü kapalıyken tahmin ederken zorlandıklarını, gözü kapalı arkadaşları kendini tanıyınca çok mutlu olduklarını, arkadaşlarının fiziksel özelliklerine pek dikkat etmediklerini oyun oynarken anladıklarını söylediler.

Öğrencilerin etkinliklere katılım aktif olarak katılım sağladılar, istekliydiler ve arkadaşları hakkında farkındalıklarının arttığı gözleniyordu, dönütler olumluydu.

2.Oturum

Halat Çekme (45-60 dk)

Dramada regresyonu dağıtmak ya da zaman zaman grup içinde fiziksel etkileşimi artırmak için kullanılabilecek bir oyundur. Bir çoğumuzun çocukluk anılarında var olan eğlenceli bir oyundur. Lider grubu ikiye ayırarak tek sıra halinde dizilmelerini ister. Ortaya bir çizgi çizerek sınırı belirler. Halatı her öğrencinin tutabileceği gibi eşit olarak ayarlar ve komutla birlikte çekmelerini söyler. Daha önce çizilmiş çizgiyi aşmak zorunda kalan taraf oyunu kaybeder. Oyun çocuklar arasında farklı gruplaşmalarla oynanır, her çocuğun galibiyeti ve yenilgiyi yaşaması sağlanır. Bu çalışma hem fiziksel ısınmayı hem de takım olma duygusunu arttırmak için güzel bir oyundur.

Oyun bitiminden sonra paylaşım aşamasına geçilir. Lider, oyun esnasındaki duygularını, kaybederken ve kazanırken neler hissettiklerini sorar ve paylaşmak isteyenler dinlenerek, çalışma sonlandırılır.

Kendi Hareketini Yap (45-50 dk)

Üyelerin bedenini kullanma becerilerini geliştirmeyi, gruba ait hissetme /kabul duygusunu arttırmayı ve özgüven geliştirmeyi hedefleyen bir drama çalışmasıdır. Grup daire şeklinde olur ve ortaya gönüllü üye geçer. Lider yönergeyi şu şekilde verir; “ hepiniz sırayla ortaya gelecek ve sizi anlatan bir hareket yapacaksınız ve herkes sizin yaptığınızı tekrar edecek”. Her üye kendi hareketini yaptıktan sonra çalışma sonlandırılır ve paylaşım aşamasına geçilir.

Lider “bu hareketin sizin için bir anlamı var mıydı, yapmakta zorlananlar oldu mu, ortada kendi hareketinizi mi yoksa arkadaşınızın kini mi yaparken zorlandınız, hep birlikte aynı hareketi yapmak nasıl hissettirdi...” gibi sorular sorarak gönüllü olanların paylaşımları dinlenir.

2.Oturumun Değerlendirmesi

Isınma oyunu öğrencilerin çabuk motive oldukları, grup birliğinin hissedildiği bir çalışma olmuştur. Öğrenciler dönütlerinde çok eğlendiklerini, kaybettiklerinde üzüldüklerini ve kazandıklarında sevindiklerini ifade ettiler. Her ikisini de aynı oyun içinde yaşamının arkadaşlarını da anlamalarını sağladığını söylediler.

Öğrenciler kendi hareketini yap oyununun ilk başlarında kendini ifade eden hareketi bulmakta ve bedenini kullanarak bunu ifade etmekte zorlandıklarını, oyun ilerledikçe rahatladıklarını söylediler. Neden zorlandıklarını ifade ederken belirgin duyguları utanma idi.

Halat çekme oyununda çok keyifliyidiler ara ara tartışmalar, yenilgiyi kabul etmede zorlanma olsa da grup daha sonra uyum içerisinde oynadı. Diğer çalışmada zamanla utanma duygusundan sıyrılmaları ve doğaçlama hareket etmeleri ifade becerilerinin gelişimi gösteren olumlu bir sonuçtur.

3.Oturum

Kendi Dansını Yap (45-60 dk)

Eyleme dönük ve çocukların üretime başlama öncesinde hareketlenmelerini sağlayan, bedenini kullanma becerisini arttırmayı hedefleyen ısınma oyunudur. Müzik ile beraber yapılır. Lider grubun hareketlenmesini sağlayacak, ritmik bir müzik açar ve dairenin ortasına sıra ile gelen

üyeler kendi içinden geldiği gibi birkaç dakika dansını yapar bu sırada üyelerde yerlerinde eşlik eder ve grup birlikte ısınmaya başlar.

Herkes dansını yaptıktan sonra çalışma sonlandırılır ve paylaşım aşamasına geçilir. Lider dansını yaparken hissettiği duyguları, zorlandığı durumlar olup olmadığını, arkadaşlarının karşısında dans etmesinin neler hissettirdiğini ortaya çıkaracak sorular sorar. Gönüllü tüm üyelerin paylaşımları dinlenerek çalışma sonlandırılır.

Grup Dansı(45-60 dk)

Grupta birlikte olma, birlikte yapma ve birlikte hissetme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bir drama çalışmasıdır. Aynı zamanda grup kohezyonunu artırmaya olumlu katkı sunar. Lider üyelere şu yönergeyi verir: “Birazdan size bir müzik açacağım ve sizin serbest yürüyerek dolaşmanızı ve müziği duyup, hissetmenizi istiyorum. Müziği durduğumda tekrar daire olun.” Daire olan üyelere “müzikle birlikte dansa devam edin ve ortak bir dans bulana kadar deneyin”der. Bu arada lider de katkılar sunup çalışmayı yönlendirebilir. Çalışma ortak bir dans bulana kadar devam eder.

Ortak bir dans gösterisi ile çalışma sonlanır. Lider üyelere tek başına dans ederken, ortak bir dans bulmaya çalışırken ve bulduktan sonraki duygularını ortaya çıkarmaya yönelik sorular sorar. Zorlandıkları yönler olup olmadığını, en keyifli kısmını gönüllülerden dinlenir ve paylaşımların bitmesi ile çalışma sonlandırılır.

3. Oturumun Değerlendirilmesi

Çocuklar kendi dansını yap oyununda ilk başlarda ne yapacaklarını bilemediklerini, arkadaşlarının müzikle birlikte dans etmesinin kendilerine cesaret verdiğini, daha sonraları rahat bir şekilde içlerinden geldiği gibi dansını yaptıklarını ifade ettiler.

Grup dansında başlarda herkesin kendine göre dans ettiğini ve etrafına uymaya çalışmadığını daha sonra beğendikleri hareketleri ekleyerek birlikte dans ettiklerini ve çok eğlendiklerini söylediler.

Öğrencilerin başlarda her iki oyunda da zorlandıkları ve çekindikleri görünürken zamanla diğerlerinin ne düşündüğünden çok iyi bir şekilde dans etmeye odaklandıkları görülmüştür.

Grup dansında epey zorlansalar da sonunda ortak bir dans bulmanın mutluluğu neşelerinden ve dönütlerinden anlaşılmıştır. Birlikte olma, hissetme ve yapmayı başarmışlardır.

4. Oturum

Davul Zurna Bir İki Üç (45-60 dk)

Büyük-küçük kas gelişimini, dikkat ve konsantrasyonu sağlama becerisini, bedensel koordinasyonun gelişimini destekleyen grubun birlikte ısınmasını sağlayan keyifli bir oyundur. Lider gönüllü birini ebe seçer. Ebe arkası dönük “davul, zurna, bir, iki, üç” der ve geride kalan öğrenciler ebeye yaklaştırmaya çalışır. Ebe arkasını döndüğünde hareket eden görürse grubun arkasına gönderir. Ebeye yakalanmadan yanına kadar gelen öğrenci ebeyi ebeler ve tüm grup koşarak geldiği yere döner. Ebe herkesi kovalar, ebelenen kişi ebe olur.

Oyun uygun bir zamanda sonlandırılır ve paylaşım aşamasına geçilir. Lider oyunda ebe olanların, ebelenenlerin, hiç yakalanmayanların, ebelenenlerin duygularını ortaya çıkaracak sorular sorar ve paylaşımlar alınarak çalışma sonlandırılır.

Güzel Özelliklerim (45-60 dk)

Çocukların kendini ifade becerilerini arttırmayı, kendini keşfetmeyi ve özgüven geliştirmeyi hedefleyen drama çalışmasıdır. Lider daire şeklinde oturan gruba şu yönergeyi verir, “hepinizden kendinize dair en az üç güzel özelliğinizi düşünmenizi istiyorum. Bu özellikler fiziksel olabilir, davranışsal olabilir, yeteneklerinize dair olabilir. Bu özelliklerinizi gönüllülerden başlayarak gruba söylemenizi istiyorum. Örneğin, kıbar biriyim, güzel resim yaparım, arkadaş canlısıyım, saçlarım güzeldir, konuşma yeteneğim iyidir vb.” Zorlananlar olursa lider destekler, ihtiyaç olursa örneklerle açıklamalarda bulunur ve herkesin paylaşımı bittikten sonra çalışma değerlendirilir.

Lider gruba, güzel özelliklerinizi bulmakta zorlandığınız oldu mu, kendinizi ifade ederken hangi duyguları yaşadınız, arkadaşlarınızın yeni özelliklerini öğrendiğiniz oldu mu, paylaşımda bulunan arkadaşlarınızdan sizde de olduğunu düşündüğünüz özellikler var mıydı? gibi sorular sorar ve üyelerin paylaşımlarından sonra çalışma sonlandırılır.

4. Oturumun Değerlendirilmesi

Çocuklar “davul zurna bir iki üç” oyununda ebe olduklarında da grupla birlikte kaçarken de çok eğlendiklerini, bazen hırslandıklarını bazen de kurallara uymayan arkadaşlarına kızdıklarını ifade ettiler. Herkes kurallara uyduğunda oyunun daha keyifli hale geldiğini söylediler.

Güzel özelliklerini arkadaşlarıyla paylaşırken ilk başlarda çekindiler, bunun kendini beğenmişlik olduğunu düşünenler ve dile getirmekten utananlar oldu. Birkaç gönüllü öğrencinin kendine dair güzel özelliklerini söylemesiyle birlikte cesaretlenen diğer öğrenciler de söyledi. Bazı öğrenciler kendilerine dair güzel özellikler bulamadıklarını ifade ettiğinde gruptan diğerleri onlara yardım ederek bu konudaki cesaretini arttırdı.

İlk oyunda başlarda uyulmakta zorlanılan kurallar daha sonra benimsenerek akışın olumlu bir havada sürmesi grup birliğinin oluştuğunu göstermektedir. İkinci çalışmada da grup birliği kendini ifade etmekte zorlanan arkadaşlarına destek olarak olumlu duygu ve düşüncelerin ortaya çıkarılmasına olanak sağlamıştır.

5. Oturum

Deve Cüce Pire Kene (45-60 dk)

Çocukların, dikkat, konsantrasyon, kas gelişimi ve grubun birlikte olma duygusunun gelişimine destek olan keyifli bir ısınma oyunudur. Lider, deve dediğimde ayağa kalkacaksınız, cüce dediğimde oturacaksınız, pire dediğimde küçük olacaksınız ve kene dediğimde zıplayacaksınız diyerek yönergeyi verip bir uygulama yapar ve herkes hazır olduğunda oyunu başlatır. Yanan oyundan çıkar, bir ya da iki kişi kalana dek oyun devam eder, kazanan alkışlanır.

Lider çocukların, oyun dışına çıktıkları ve kazandıkları anda yaşanan duyguları ifade etmelerini sağlamaya yönelik sorular sorar. Paylaşımların ardından çalışma sonlandırılır.

En İyi Arkadaş (45-60 dk)

Dramada üyelerin arkadaş ilişkilerinden beklentilerinden hareketle ilişkilerinde sorun yaratan tutumları görmeyi hedefleyen bir oyundur.

Lider her çocuktan birisini en iyi arkadaşı olarak seçmesini ve bunu grupla paylaşmaması istenir. Seçim tamamlandıktan sonra seçtikleri arkadaşına dair en önemli üç özelliği

belirlemeleri istenir. Bu seçilen özellikleri istediği arkadaşından yardım alarak sözsüz bir şekilde gruba anlatması istenir. Grup tahminlerde bulunarak bu özellikleri bulmaya çalışır, bulamazsa sahnedeki çocuk gruba söyler, diğer üyelerinde aynı çalışmayı yapmasıyla çalışma sonlanır ve paylaşım aşamasına geçilir.

Lider çalışmada zorlandıkları zaman olup olmadığını, seçtikleri üç özelliğin kendileri için önemi, bu özelliklerin başkalarında da olup olmadığı, sözsüz anlatmanın neler hissettirdiği gibi beklenti ve rollerle ilgili paylaşımlar yapılır. Lider paylaşımları aktif olarak yönlendirerek doğru geribildirimlerin yakalanmasını sağlar.

5. Oturumun Değerlendirilmesi

Hepsinin bildiği deve cüce oyununa eklenen pire ve kenenin başlarda kafalarını karıştırdığını ancak oyunun böyle daha keyifli olduğunu söylediler. Oyunun çok eğlenceli olduğunu sınıf öğretmenlerinden de arada oynatmasını isteyeceklerini belirttiler.

İlk olarak gönüllü olanlardan başlanan ikinci çalışmada anlatacakları arkadaşını bulmakta sorun yaşamadıklarını ancak sözsüz onu anlatmanın zorlayıcı olduğunu söylediler. Genel itibarıyla başlarda anlatmakta zorluk yaşasalar da sonra anlatanlar bu konuda daha az zorlandıklarını ifade ettiler.

İlk oyun ile oluşan grubun enerjisi ikinci oyuna da olumlu olarak yansımıştır. Bedenlerini kullanarak anlattıkları arkadaşlarını grup üyeleri çoğunlukla bilmiş ve anlatılan özelliklere dair çoğu fikrini belirtmiştir. Katılım konusunda istekli olmuşlar ve arkadaşlık ilişkilerinde önemli olan özellikler hakkında düşüncelerini ifade etmişlerdir.

6.Oturum

Isınma Yürüyüşü (5-10 dk)

Müzik eşliğinde grubun yürümesi istenir, lider grubu ısındıracak sorular sorar; arkadaşlık nedir, herkesle arkadaş olur muyuz, arkadaşlarımızın beğendiğimiz özellikleri neler, arkadaş grubunda en keyifli nasıl vakit geçiririz, birlikte anlaştığımızda veya anlaşılmadığımızda oyunların oynanmasında farklı neler olur vb. yeterince ısındıklarını düşündüğü zaman en yakın 5 kişi ile eşleşmelerini ve sıraları grup çalışması için hazırlamalarını ister.

Grup Resmi (75-110 dk)

Çocukların iç dünyalarını anlamaya, grup içi dinamikleri araştırmak, grup etkileşimini görmek, çatışma-çözme becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılan drama çalışmasıdır. Sıralarını resim yapmak için uygun şekilde düzenleyen üyeler yerlerine oturur ve arkadaşlığı anlatan bir resim yapmaları istenir. Resmin nasıl yapılacağı, konusunun ne olarak belirleneceğine grup konuşarak karar verir, her üyenin fikir sunarken de yaparken de katkı sunması konusunda lider yönerge verir. Resimler yapılırken grupları gezerek sorularını dinler, çatışma yaşandığında olumlu yönlendirmelerde bulunur.

Resimler tamamlandıktan sonra her grup kendi grup resmini, neler anlattığını gruba sunar, diğer üyelerin sorularını cevaplandırır. Daha sonra gönüllü olanlar resmin içindeki kendi yaptıkları objelerini ve diğer çocukların yaptıklarının onlarda yarattığı etkiyi, buna bağlı oluşan duyguları paylaşır. Lider çocukları resimlerinin ve resimleri üretme sürecinin onlarda yarattığı duyguları ve çağrışımlarını konuşmaya yönlendirir. Pozitif pekiştireçlere her zaman önem verilir.

6. Oturumun Değerlendirilmesi

Rastgele seçimle oluşturulan gruplardaki öğrenciler kendi aralarında arkadaşlık temalı grup resmini yaparken zorlandıklarını veya kolaylıkla yaptıklarını ifade edenler oldu. Her grup kendi sunumunu yaptıktan sonra diğer öğrencilerin sorularını cevapladı. Zorlanan gruplar kendi aralarında anlaşılmadıkları için resmi yapamadıklarını, anlaştıktan sonra kısa zamanda tamamladıklarını söylediler. Bazı sorunların kaynağının karşıdakini dinlemeden tepki göstermek olduğunu ifade ettiler.

Aralarında sorun yaşasalar da resmi tamamlamak için uğraş verdikleri gözleniyordu. Her üyenin katılımıyla olacak yönergesi bu sorunların çözümünü bulmak için onları zorladı ve buldular. Resimleriyle ve süreçle ilgili mutlu olduklarını ifade etmeleri grup etkileşimini görmek ve çatışma-çözme becerilerinin gelişmesi açısından olumlu bir göstergedi.

7.Oturum

Kendi Hareketinle Selamlama (40-50 dk)

Çocukların bedenlerini kullanma, bedenleri ile kendini ifade etme, kabul etme becerilerinin gelişimini ve kabul görme ihtiyacının karşılanmasını hedefleyen bir drama çalışmasıdır. Lider yönergeyi şu şekilde verir; bugün arkadaşlarınızda ders başlamadan selamlaşmış olabilirsiniz ancak biz hep birlikte tekrar selamlaşacağız. Hepinizin kendi içinizden geldiği gibi her arkadaşınızla mutlaka fiziksel temas ederek, ismini ve selamlaşma cümlelerinizi söyleyerek selamlaşmanızı istiyorum. Gönüllü olandan başlayıp sıra ile her çocuk birbiriyle selamlaşır. Herkes tamamladıktan sonra paylaşımına geçilir.

Lider selamlaşma esnasındaki duygularını, zorlandıkları anlar olup olmadığını, selamlaşırken veya arkadaşının yanına gelip selamlaşmasının kendisine nasıl duygular uyandırdığını, selamlaşma şekillerinin farklılığının onları nasıl etkilediği vb. sorular sorularak paylaşımlar dinlenir.

Salyangoz Oyunu (45-60 dk)

Birlikte olma, birlikte oynama ve uyum becerilerinin gelişimini, grup kohezyonunu destekleyen eğlenceli bir oyundur. Arka arkaya sıra olan çocuklar birbirlerinin bellerine sıkıca tutunur. Grup bir ritimle yürümeye başlar, lider komutu verdikten sonra en sondaki koşarak ilk baştaki kişiyi yakalamaya çalışır. Yakalanan oyundan çıkar. Grup hep birlikte hareket ederek öndeki arkadaşının yakalanması engellemeye çalışır. Bazen grup spiral hale gelmek için ortaya sıkışır, sonra açılır, bu hareket salyangoza benzer ve oyunu daha eğlenceli hale getirir.

Lider oyun bitiminden sonra gönüllü olanlardan oyunun içindeki, kovalayan haldeki ve yakalanan haldeki durumlarında neler hissettiğine dair paylaşımları alır. Oyunun işleyişine dair olumlu pekiştireçler vererek çalışmayı sonlandırır.

7. Oturumun Değerlendirilmesi

İlk etkinlikte gönüllü olan çocuklardan başlayarak hepsi sırayla kendi hareketi, sözü ile arkadaşlarıyla selamlaştı. Başlarda zorlandıklarını sonraları rahatladıklarını ve eğlenerek oynadıklarını söylediler. Düşünmeden içinden geldiği gibi hareket ettiklerinde daha keyifli olduğunu ifade ettiler.

Salyangoz oyununda epey zorlandılar. Kendilerini zorlayan şeyin bazı arkadaşlarının hırslanarak grubu dikkate almaması olduğunu söylediler. Birkaç oyundan sonra sorunlar tespit edilip kurallar netleşti ve oyun keyifli bir şekilde sürdü.

Çalışmanın başında zorlananlar olsa da sonra daha spontan davranarak keyifle çalışmayı sürdürdüler. Salyangoz oyununda başlarda uyumlu olamayan grup kendini yeniden düzenleyerek oyunu istekle sürdürdü.

8.Oturum

Kör Ressam (45-60 dk)

Güven duyma, yardım kabul etme, yardım etme ve birlikte başarma duygularını geliştirmeyi hedefleyen drama çalışmasıdır. Lider gönüllü üyeyi sahneye davet eder, gözünü kapatacağını, tahtada var olan insan resminin gözleri olmadığını ve arkadaşlarının yardımıyla ona göz çizmesini söyler. Arkadaşları sadece sözel yönergeler vererek gözleri doğru yere çizmesi için yönlendirir. Sıra ile tüm çocuklar aynı şekilde gözleri çizer ve çalışma sonlandırılır.

Lider sahnede gözleri kapandığında, çizmekte zorlandıklarında, arkadaşları farklı yönlendirdiklerinde, sakın yönlendirdiklerinde ve arkadaşlarını yönlendirirken neler hissettiklerine dair duygularının paylaşımı konusunda üyeleri yönlendirir. İsteyen gönüllülerin paylaşımları alınarak çalışma sonlandırılır.

Grup Fotoğrafı (30-60 dk)

Bir sonlandırma çalışması olarak kullanılabilecek çocukların gruptaki yerlerini görmelerine ve kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayan bir drama çalışmasıdır.

Çocuklar tıpkı fotoğrafta olduğu gibi boş bir zeminde yerlerini alırlar. Fotoğrafın neresinde olduklarını tam olarak ifade edebilmeleri için sıra gibi yükseltirler veya yere oturabilirler. İçlerinden geldiği gibi yer aldıkları bu fotoğrafta çocuklar farkında olmadan gruba ilişkin duygularıyla ilgili bilgi verirler. Lider sıra ile her çocuğun fotoğraftaki yerine geçerek kendilerini gözlemleme fırsatını sunar. Çocuklara basit bir şekilde fotoğrafta nerede durduğu anlatılır.

Çalışmanın tamamlanmasıyla birlikte paylaşım aşamasına geçilir. Liderin yardımı ve yönlendirmesiyle resimdeyken yaşadıkları duyguları ve dışarıdan bakarken yaşadıkları duyguları grupla paylaşır.

Tüm çalışmalar tamamlandıktan sonra üyelerden 8 hafta uygulanan drama çalışmasına dair duygu ve düşüncelerini paylaşması istenir. Liderin de paylaşımıyla birlikte vedalaşılır.

8. Oturumun Değerlendirilmesi

Oyun anlatıldığında gözleri kapalı yapamayacaklarını düşündüklerini ancak arkadaşları yönlendirdiğinde yapabildiklerini gördüklerini söylediler. Arkadaşları iyi yönlendiren öğrenciler epey başarılı sonuçlar aldı. Bir daha tekrar etmek isteyenler tekrarlarını yaptılar. Yönlendiren ve yapan öğrencinin sonuç olumlu çıktığında birlikte sevinmesi birlikte başarmanın göstergesiydi.

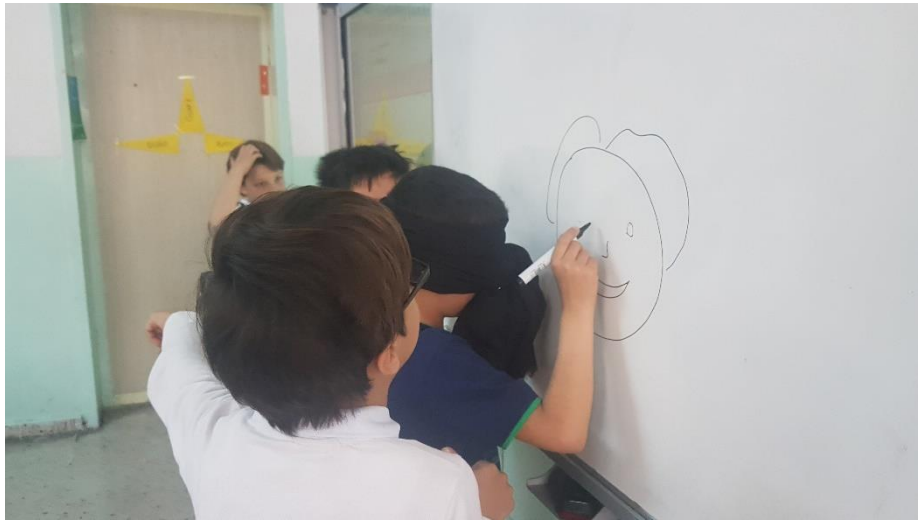
Grup fotoğrafında nerede duracaklarına dair kararsızlık yaşadıklarını ve yer değiştirdiklerini, yerini belirledikten sonra sahneden o fotoğrafa bakmanın güzel olduğunu söylediler. Tüm çocuklar fotoğrafta gönüllü olarak yer aldı, dışarda kalan olmadı, neşeli ve aynı zamanda son çalışmamız olduğu için üzgündüler. Her hafta bu oyunları oynamaktan dolayı çok mutlu olduklarını, bu günü beklediklerini ve her hafta gelmemi istediler. Evde yaptıklarını ailelerine de anlattıklarını, onların da merak ettiklerini ifade ettiler. Güzel, akıcı, keyifli, eğlenceli, öğretici yaratıcı drama çalışmaları karşılıklı duygu ve düşüncelerin paylaşımı ile sonlandı.

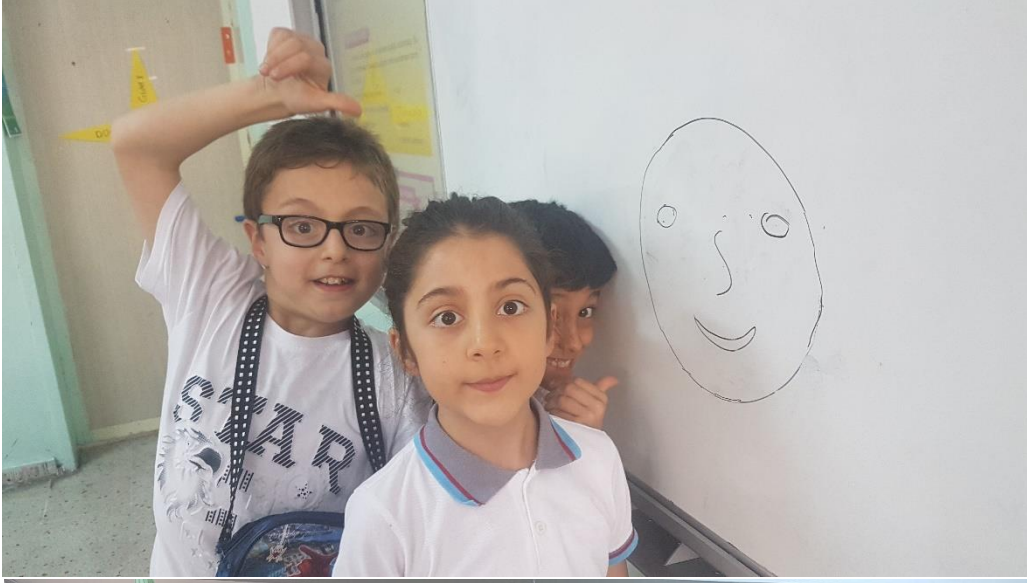
EK 4

UYGULAMA FOTOĞRAFLARI











GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..